

T.C
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TONUS KAZASINDA NÜFUS
(H. 1257-1262 / M. 1842-1846)

Hazırlayan
Nusret KARATAŞ

Tarih Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre TEKİNSOY

Tokat-2019

TONUS KAZASINDA NÜFUS
(H. 1257-1262/M. 1842-1846)

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 27./08/2019

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

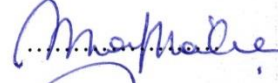
Başkan : Prof. Dr. Songül ÇOLAK

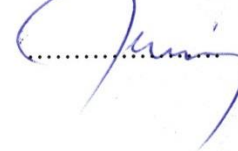
Üye : Doç. Dr. Murat HANİLÇE

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre TEKİNSOY

İmzası

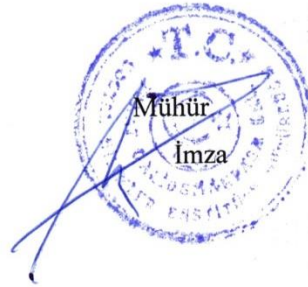

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 07/08/2019 tarih ve 46/04 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. İlhan EROĞLU

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre TEKİNSOY danışmanlığında hazırlamış olduğum “Tonus Kazasında Nüfus (H. 1257-1262 M.1842-1846)” adlı Yüksek Lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

22/08/2019

Nusret KARATAŞ

İTHAF

Varlıkları ile her daim mutluluk kaynağım ve yaşama sevinçlerim olan, hayatıma güneş gibi doğan kızlarım Aybüke KARATAŞ ve Elif Gökçe KARATAŞ'a ithaf olunur.

ÖNSÖZ

İnsan yaradılışı gereği meraklı bir varlıktır. Bugün insanlığın yerkürenin bütün karalarına yayılmış olması merak ve keşif duygusunun bir neticesidir. İnsanın merak duygusunun bir tezahürü de geçmişe duyduğu ilgidir. Bu açıdan Dünya tarihini bilmek ve öğrenmek istedikleri kadar kendi milletlerini ve hatta aile geçmişlerini de öğrenmek isterler. Hayatlarını devam ettirdikleri yerlerde daimi olarak yaşayıp yaşamadıklarını veya başka bir yerden buralara göç edip etmediklerini, geldiler ise nereden geldiklerini ve kökenlerini bilmek insanlar için önemlidir. Bunun yanı sıra aile kimliklerini, hangi işle meşgul olduklarını, akrabalarının kimler olduğu gibi konular insanların her devirde meraklarını celp etmiştir. Bu merakın arka planında ise insanların kendilerini onurlandıracak bir köke dayandırma ve kökenleriyle birlikte tarihte yer alma isteği yatmaktadır. Bu açıdan farklı toplumlarda nesiller boyu doğum ve ölümler kayıt altına alınmış, soy ağaçları oluşturulmuştur. Başta Avrupa olmak üzere bu kayıtlar yoluyla kişiler ataları ile alakalı bilgiye sahip olabilmektedir.

Türkiye’de aile tarihi araştırmaları Avrupa’da olduğu gibi gelişmiş değildir. Kaynakların yetersiz olması, Türk toplumunun uzun yıllar göçebe olarak yaşam sürmesi, Türklerde soy ağacı oluşturma kültürünün olmaması ve alfabe değişiklikleri gibi durumlar ailelerin geçmişlerine ait bilgilere ulaşılmasını zorlaştırmaktadır. Bu durumları Türk toplumunda soy tarihi araştırmalarının gelişmemesinin nedenleri olarak ta gösterebiliriz. Son yıllarda bu konuya artan ilgi ve merak ile nüfus ve soy tarihi hakkında çalışmalar artmaya başladığını görmekteyiz.

Aile tarihi araştırmaları için arşivde başvurmamız gereken ilk ve en önemli kaynak nüfus defterleridir. Nüfus defterleri 19. Yüzyıl Osmanlı yerel ve sosyal tarih araştırmaları açısından nüfusun düzeni, hane durumları, nüfus hareketleri ve kişilerin sosyal özellikleri açısından temel bir kaynak özelliği göstermektedir.

Bu çalışma, 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde yapılan nüfus sayımları sonucu oluşan Sivas Vilayeti’nin Sivas Sancağı’na bağlı Tonus Kazası’na ait 8 adet nüfus defterini kapsamaktadır. Bunlar 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 3834, 7276 ve 7289 numaralı nüfus defterleridir. Defterlerin Transkripsiyonu yapıp incelendiğinde görülmüştür ki; 2473 numaralı defter H. 1257 tarihinde Müslüman nüfusun sayılıp

sonuçlarının kayda geçirildiği defterdir. Bu deftere göre Tonus Kazasında Nefs-i Tonus dâhil 16 köy bulunmaktadır. 2474 numaralı defter H.1259 tarihli olmasına rağmen 2473 numaralı defterin birebir kopyasıdır. 2475 numaralı defter H. 1257 tarihinde Gayrimüslim nüfusun sayılıp sonuçlarının kayda geçirildiği defterdir. Bu deftere göre Tonus Kazasında reayanın yaşadığı 7 köy bulunmaktadır. 2476 numaralı defter aynı Müslüman nüfus defterinde olduğu gibi H.1259 tarihli olup 2475 numaralı defterin kopyasıdır. H.1259 tarihli 2477 numaralı defter birebir H. 1257 tarihli 7276 numaralı defterin kopyası olup 7276 numaralı defter 2 köyden İstanbul'a göç eden reayanın kayıt edildiği defterdir. 7289 numaralı defter de H.1259 tarihli olup 5 köyden toplam 13 hanenin kaydedildiği bir sayfalık bir kayıttır.

Defterlerin incelenmesi sonucunda kişilerin aile bilgileri, fiziksel özellikleri, meslekleri, nereden geldikleri ve nereye gittikleri hakkında bilgiler verildiği görülmüştür.

Çalışmamız giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde nüfus, nüfus sayımları ve Osmanlı'da nüfus sayımları hakkında bilgiler yer almaktadır. 1. bölümde ise Sivas Vilayeti ile Tonus Kazası'nın tarihi ve coğrafyası hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Ayrıca Tonus kazası nüfus defterleri değerlendirilmiştir. 2. bölümde 2473, numaralı nüfus defterlerine göre Tonus Kazası'nda yaşayan Müslümanların nüfus özellikleri değerlendirilmiştir. 3. bölümde 2475 ve 3834 numaralı nüfus defterlerine göre Tonus Kazası'nda yaşayan Gayrimüslimlerin nüfus özellikleri değerlendirilmiştir. Ek kısmında ise örnek oluşturması açısından çalışmamızın ana kaynakları olan 2473, 2475 ve 3834 numaralı nüfus defterlerinin orijinal nüshaları ile transkripsiyonlarının bir kısmına yer verilmiştir.

Yaptığımız bu çalışma ile aile geçmişi merak eden bireylerin geçmişlerine ait izleri çalışmamızda bulabilecek olması düşüncesi bizler için sevinç kaynağıdır. Ayrıca bu araştırmanın Tonus Kazası yani Sivas İli Altınyayla ve Ulaş ilçeleri hakkında yapılacak olan çalışmalara kaynak oluşturmasını ve bu alanda yapılacak olan araştırmalara vesile olması temennimizdir.

Tez konusunun belirlenmesinden tamamlanma aşamasına kadar bana her türlü desteğini esirgemediği veren ve çalışmalarına rehberlik eden çok kıymetli danışman

hocam Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre TEKİNSOY'a ve katkılarından dolayı Doç. Dr. Murat HANİLÇE'ye teşekkürü borç bilirim. Özellikle, tezin bitmesi hususunda çalışmaya odaklanmamı sağlayan, teşvikleriyle her zaman yanımda olduğunu hissettiren ve desteğini esirgemeyen sevgili eşim Emine KARATAŞ'a çok teşekkür ederim.

Nusret KARATAŞ

Tokat,2019

ÖZET

Osmanlı Devleti'nde, kuruluştan XVI. yüzyılın sonuna kadar çeşitli aralıklarla nüfus ve arazi tahrirleri yapıldığı görülmektedir. 19. yüzyıla gelindiğinde Yeniçeri Ocağının kaldırılması ve yerine kurulan ordunun asker ihtiyacını karşılamak maksadı ile yeni nüfus sayımına ihtiyaç duyulmuştur. Bunun neticesinde Osmanlı Devleti'nde yaşayan erkek nüfus tespit edilmiştir.

19. yüzyılda yapılan bu sayımlar sonucu Nüfus Defteri adı ile arşivde yer alan nüfus kayıtları, son yıllarda aile tarihi ve şehir tarihi konularına karşı insanların artan ilgisi düşünüldüğünde, yerel tarih çalışmaları açısından oldukça önemlidir.

Çalışmamız Günümüz Sivas ili Altınyayla ve Ulaş ilçelerinin tarihi köklerine ışık tutacak istatistiki ve tarihi veriler sunmaktadır. Bu verilerin dışında, bölgedeki halkın birçoğunun kullandığı soy isimlerinin köklerini aydınlatacak, ailelerin köklerini ortaya koyacak bir soy defteri olma özelliği de taşımaktadır.

Bu çalışmada 1842-1846 yılları, Tonus Kazası'na ait olan ve Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşiv'inde bulunan Nfs.d 2473, Nfs.d 2474, Nfs.d 2475, Nfs.d 2476, Nfs.d 2477, Nfs.d 3834, Nfs.d 7276 ve Nfs.d 7289 koduyla kayıtlı defterlerin nüfus yapısı incelenmiştir. Defterdeki Müslim ve Gayrimüslim nüfusa ait bilgiler günümüz Türkçesine çevrilmiş ve elde edilen verilerin daha iyi yorumlanması için tablo ve grafiklerle bölgenin nüfus miktarı, idari yapısı ekonomik ve sosyal yapısı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Demografi, Tonus, Altınyayla, Ulaş, Nüfus.

ABSTRACT

In the Ottoman Empire, it is observed that the census of the population and the land had been done at various intervals from the foundation to the end of the 16th century. In the 19th century, a new census was needed to meet the new founded army's military needs when the guild of Janissaries were abolished. The male population living in the Ottoman empire was determined by the census done with this purpose.

As a result of censuses made in 19th century, the population records in the archives under the name of the register of population are very essential in terms of local history studies when it is thought of the increasing interest of people towards the history of family and the city in recent years.

Our study provides statistical and historical data which shed light on the historical origins of Altınyayla and Ulaş which are the districts of Sivas nowadays. Except these data, this study also has the characteristics of being a genealogy book that will enlighten the roots of the family surnames used by most of the people in the region and reveal the origins of families.

In this study, the population structure of the registered books coded as Nfs.d. 2473, Nfs.d. 2474, Nfs.d. 2475, Nfs.d. 2476, Nfs.d. 2477, Nfs.d. 3834, Nfs.d. 7276 and Nfs.d. 7289, which belonged to the Tonus district, between the years of 1842-1846, and also placed in the Ottoman archives of the prime ministry, were examined. The information of Muslim and non-Muslim in the registered books has been translated into modern Turkish and social, economical and administrative structure of the region has been tried to be put forward by the tables and the graphics in order to better interpret the data obtained.

Key Words: Demography, Tonus, Altınyayla, Ulaş, Population.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
İTHAF	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
KISALTMALAR.....	xiv
HİCRİ AYLAR VE KISALTMALARI	xv
GİRİŞ	1
1. NÜFUS VE DEMOGRAFİ.....	1
2. NÜFUS SAYIMLARI	2
3. OSMANLI DEVLETİ'NDE NÜFUS SAYIMLARI.....	4
I.BÖLÜM.....	10
1. TONUS(ALTINYAYLA) KAZASI TARİHİ VE COĞRAFYASI.....	10
1.1. Sivas Vilayet'inin Kısa Tarihçesi	10
1.2. Tonus (Altınyayla) Kazası'nın Tarihi	15
1.3. Tonus (Altınyayla) İlçesi Coğrafi Yapısı	21
1.4. Tonus (Altınyayla) İlçesi İdari Yapısı	22
1.5. Tonus (Altınyayla) İlçesi Nüfus Yapısı.....	24
2.Tonus Nüfus Defterlerinin Değerlendirilmesi.....	25
II. BÖLÜM	27
1. NÜFUS DEFTERLERİNİN TANIMI VE DEĞERLENDİRİLMESİ	27
1.1. 2473 ve 2474 Numaralı Nüfus Defterlerinin Tanımı	27
1.2. 2475,2476,2477,3834,7276 ve 7289 Numaralı Nüfus Defterlerinin Tanımı ...	28
2. 2473 NUMARALI NÜFUS DEFTERİNE GÖRE TONUS KAZASI İDARİ YAPISI.....	31
2.1 Tonus Kazasının Köy İsimleri.....	31
2.2 Tonus Kazası Köyleri Muhtarları	33
2.3 Tonus Kazası Köyleri Din Görevlileri	34
3. 2473 NUMARALI NÜFUS DEFTERİNE GÖRE TONUS KAZASI SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI.....	35
3.1. Tonus Kazası Köyleri Aile İsimleri.....	35
3.2. Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan Şahıs İsimleri	37

3.3. Tonus Kazası Köylerinin Nüfus Yaş Dağılımı.....	39
3.4. Tonus Kazasında Nüfusun Köylere Dağılımı.....	41
3.5. Tonus Kazası Engelliler	42
3.6. Tonus Kazası Meslekler	44
4. 2473 NUMARALI NÜFUS DEFTERİNE GÖRE TONUS KAZASI FİZİKİ ÖZELLİKLER TANIMLAMALAR	45
4.1. Lakaplar	45
4.2. Şahısların Fiziki Özellikleri.....	46
5. 2473 NUMARALI NÜFUS DEFTERİNE GÖRE TONUS KAZASI NÜFUS HAREKETLERİ	49
5.1. Tonus Kazası Köyelerine Gelen Nüfus	50
5.2. Tonus Kazası Köyelerinden Göç Eden Nüfus.....	51
III. BÖLÜM	53
1. 2475 ve 3834 NUMARALI NÜFUS DEFTERİNE GÖRE TONUS KAZASI İDARİ YAPISI.....	53
1.1. Tonus Kazası Köy İsimleri(Reaya)	53
1.2. Tonus Kazası İdari ve Dini Yapısı (Reaya).....	54
2. 2475 ve 3834 NUMARALI NÜFUS DEFTERİNE GÖRE TONUS KAZASI SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI	55
2.1. Tonus Kazasının Köyleri Aile İsimleri(Reaya)	55
2.2. Tonus Kazası Köyelerinden Kullanılan Şahıs İsimleri(Reaya).....	56
2.3. Tonus Kazası Köyelerinin Nüfus Yaş Dağılımı(Reaya)	61
2.4. Tonus Kazası Nüfusun Köylere Dağılımı(Reaya).....	63
2.5. Tonus Kazası Engelliler(Reaya).....	66
2.6 Tonus Kazası Meslekler(Reaya).....	67
3. 2475 ve 3834 NUMARALI NÜFUS DEFTERLERİNE GÖRE TONUS KAZASI FİZİKİ ÖZELLİKLER TANIMLAMALAR.....	67
3.1. Lakaplar	67
3.2. Şahısların Fiziki Özellikleri.....	68
4. 2475 ve 3834 NUMARALI NÜFUS DEFTERLERİNE GÖRE TONUS KAZASI NÜFUS HAREKETLERİ	71
4.1. Tonus Kazası Köyelerine Gelen Nüfus (Reaya)	71
4.2. Tonus Kazası Köyelerinden Göç Eden Nüfus(Reaya).....	72

SONUÇ.....	76
KAYNAKÇA.....	78
SÖZLÜK.....	84
EKLER.....	87
ÖZGEÇMİŞ.....	125

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Altınyayla ilçesi Günümüz İdari Taksimatı ve Nüfusu	25
Tablo 2. Tonus Kazası Köy İsimleri	31
Tablo 3. Tonus Kazası Köy Muhtarları	33
Tablo 4. Tonus Kazası Köyleri Din Görevlileri	34
Tablo 5. Tonus Kazası Köy Aile İsimleri	36
Tablo 6. Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan Şahıs İsimleri	38
Tablo 7. Tonus Kazası Köyleri Nüfus Yaş Dağılımı.....	40
Tablo 8. Tonus Kazasında Nüfusun Köylere Dağılımı.....	41
Tablo 9. Tonus Kazası Engelliler	43
Tablo 10. Tonus Kazası Meslekler	44
Tablo 11. Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan Lakaplar	45
Tablo 12. Tonus Kazası Şahısların Fiziki Özellikleri.....	46
Tablo 13. Tonus Kazasına Gelen Nüfus	50
Tablo 14. Tonus Kazası Köylerinden Göç Eden Nüfus.....	52
Tablo 15. Tonus Kazası Köy İsimleri(reaya).....	53
Tablo 16. 2475 Numaralı Deftere Göre Tonus Kazası Aile İsimleri(Reaya)	55
Tablo 17. Numaralı Deftere Göre Tonus Kazası Aile İsimleri(Reaya)	56
Tablo 18. 2475 Numaralı Deftere Göre Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan İsimler(Reaya)	57
Tablo 19. 3834 Numaralı Deftere Göre Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan İsimler(reaya).....	59
Tablo 20. 2475 Numaralı Deftere Göre Tonus Kazası Köylerinde Şahısların Yaş Dağılımı(Reaya).....	61
Tablo 21. 3834 Numaralı Deftere Göre Tonus Kazası Köylerinde Şahısların Yaş Dağılımı (Reaya).....	63
Tablo 22. Tonus Kazası Nüfusun Köylere Dağılımı(Reaya).....	64
Tablo 23. Tonus Kazası Engelliler(Reaya).....	66
Tablo 24. Tonus Kazası Meslekler(Reaya).....	67
Tablo 25. Tonus Kazası Şahısların Fiziki Özellikleri(Reaya)	68
Tablo 26. 2475 Numaralı Deftere Göre Tonus Kazası Köyelerine Gelen Nüfus(Reaya) 72	
Tablo 27. 3834 Numaralı Deftere Göre Tonus Kazası Köyelerine Gelen Nüfus(Reaya) 72	

Tablo 28. Tonus Kazası Köylerinden Göç Eden Nüfus(Reaya).....	73
Tablo 29. Tonus Kazası Köylerinden Göç Eden Nüfus(Reaya).....	75

HARİTA GRAFİK LİSTESİ

Harita 1. Günümüz İdari Yapılanmasına Göre Altınyayla İlçe Haritası.....	23
Grafik 1. Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan İsimler	39
Grafik 2. Tonus Kazası Köyleri Yaş Grafiği	41
Grafik 3. Tonus Kazası Köyleri Hane Sayısı Ve Erkek Nüfus Grafiği	42
Grafik 4. Tonus Kazası Köyleri Şahısların Boy Özellikleri Grafiği.....	47
Grafik 5. Tonus Kazası Köyleri Şahısların Sakal Özellikleri Grafiği	48
Grafik 6. Tonus Kazası Köyleri Şahısların Bıyık Özellikleri Grafiği	49
Grafik 7. 2475 nolu Deftere Göre Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan Reya isimleri.	58
Grafik 8. 3834 nolu Deftere Göre Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan Reya isimleri.	60
Grafik 9. Tonus Kazası Köylerinde Reyanın Yaş Dağılımı Grafiği	62
Grafik 10. 2475 nolu Deftere Göre Tonus Kazası Hane Sayısı Nüfus Grafiği	65
Grafik 11. 3834 nolu Deftere Göre Tonus Kazası Hane Sayısı Nüfus Grafiği	66
Grafik 12. Tonus Kazası Köyleri Reaya'nın Boy Özellikleri.....	69
Grafik 13. Tonus Kazası Köyleri Reaya'nın Sakal Özellikleri	70
Grafik 14. Tonus Kazası Köyleri Reaya'nın Bıyık Özellikleri	71

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
BOA.	: T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı
NFS. d.	: Nüfus Defteri
TTK.	: Türk Tarih Kurumu
TDV İA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
H.	: Hicri
M.	: Miladi
M.Ö.	: Milattan Önce
C.	: Cilt
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
e. t.	: Erişim Tarihi

HİCRİ AYLAR VE KISALTMALARI

Sıra No	Hicri Aylar	Ayların Kısaltması	
1	Muharrem	M	م
2	Safer	S	ص
3	Rebî'ül Evvel	Ra	را
4	Rebî'ül Âhir	R	ر
5	Cemâziye'l Evvel	CA	جا
6	Cemâziye'l Âhir	C	ج
7	Receb	B	ب
8	Şaban	Ş	ش
9	Ramazan	N	ن
10	Şevval	L	ل
11	Zilka 'ade	Za	ذا
12	Zilhicce	Z	ذ

Hicri Tarihlerde Gün Hanesi Yerine Kullanılan Rumuzlar

Evâil	اوائل	Ayın 1-10. Günleri
Evâsıt	اواسط	Ayın 11-20. Günleri
Evâhir	اواخر	Ayın 21-29. Günleri
Gurre	غرة	Ayın ilk günü
Selh	سلخ	Ayın son günü

GİRİŞ

1. NÜFUS VE DEMOGRAFİ

Nüfus Arapça “nefs” kelimesinden gelmektedir. Nefs Arapça’da “ruh, can, hayat” anlamına gelir. Nüfus ise; nefis kelimesinin çoğuludur ve daha çok bir coğrafyada yaşayan insanları ifade etmektedir.¹ Sözlük anlamı olarak nüfus, belirli bir bölgede belli bir anda yaşayan bireylerin oluşturduğu kütle demektir.²

Nüfus, gündelik yaşantımızda çok sık olarak kullandığımız kelimelerden biridir. Bir ülke ya da şehir hakkında küçük bir araştırma yaptığımızda öğrenmek istediğimiz ilk konulardan biri bölgenin nüfusudur. Bunun nedeni birçok konunun nüfusla doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılı olmasıdır. Nüfus bilgileri birçok araştırmaya kaynaklık ettiği gibi nüfus bilgileri başlıca bilimsel araştırmaların ana konusu olmuştur.

Toplumların nüfusunu sayı ve özellik yönünden (nitelik ve nicelik olarak) inceleyen bilime “Demografi” denir. Demografi sözcüğünü ilk olarak 1885 yılında ortaya atan, Fransız Achille Guillard’dır. Bu sözcük Yunanca’daki; Demos (halk), grafein (çizmek, betimlemek) sözcüklerinin birleşmesinden oluşmaktadır.³

Demografi’nin tanımı yapacak olursak sınırları belli bir coğrafyada bulunan nüfusun yapısını, özelliklerini ve değişimlerini inceleyen bilim dalıdır. Danış, demografiyi ele aldığı çalışmasında Birleşmiş Milletler’in hazırladığı sözlükte dayandırarak şöyle bir tanıma yer vermiştir: “*Demografi; amacı insan nüfusunu incelemek olan ve bu nüfusun boyutlarını, yapısını ve çeşitli niteliklerini sayısal açıdan irdeleyen bir bilim dalıdır.*”⁴ Nüfus verilerinin Tarih, Coğrafya, Sosyoloji gibi birçok sosyal bilim tarafından kullanılan önemli kaynaklar olduğunu görmekteyiz. Bu durum göz önüne alındığında günümüzde artan nüfus ile sosyal bilimlerin içinde demografi biliminin her geçen gün öneminin artacağı ve ilgi göreceğini söyleyebiliriz.

İlkçağ’da eski Çin’de bazı filozoflar (M.Ö. 551-479) özellikle Confucius nüfus ile ekilebilen toprak arasında bir ilişki olduğunu savunmuştur. Filozofların düşüncesine

¹ Nebi Bozkurt, “Nüfus”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 33, TDV Yayınları, İstanbul 2007, s. 293.

² Türkçe Sözlük “Nüfus”, Türk Dil Kurumu, Ankara 1988, s. 1664.

³ *Büyük Ekonomi Ansiklopedisi*, Demografi, Sabah Yayınları, İstanbul 1990, s. 137.

⁴ Didem Danış, “Demografi: Nüfus Meselelerine Sosyolojik Bir Bakış”, s. 3.

http://www.acikders.org.tr/pluginfile.php/4144/mod_resource/content/2/TUBA1.pdf e.t. 31.05.2019

göre, “nüfus ile ekilebilir toprak arasındaki dengenin bozulması, kesin olarak yoksulluk ve açlığa neden olacaktır.”⁵ Bunun sebebi olarak ise nüfusun durağan kalması durumunda bile tarım ürünlerinde noksanlık olduğu ve bu dönemlerde ölüm oranlarının artığının gözlemlenmesidir.

Romalılar ise ülke sınırlarını genişletme amacı güttüklerinden dolayı nüfusu askeri bir araç olarak görmüşlerdir. Savaşların insanları yok ettiğini gören Romalılar sayılarının yetersiz olduğunu düşünmeye başlamışlardır. Farklı milletler tarafından Roma toprakları istila edilmeye başlanınca nüfusu arttırmak için önlemler alma zorunluluğu duymuşlardır.⁶

Ortaçağ’da ise Hıristiyanlığın yayılması nüfus algısına yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu dönemdeki düşünürlerin fikirleri “ahlak” ve “din” ilkelerinden kaynaklanmasından dolayı olaylara bakış açılarında farklılık göstermektedir. Kilisenin bu dönemde yaşamın korunması ve doğaya saygı gibi iki önemli kaygı içinde bulunduğu görülmektedir.⁷

İlkçağlardan günümüze kadar nüfusun merak edilmesinin çeşitli nedenleri olmuştur. İlk çağlara baktığımızda yaşam malzemelerinin paylaşımı hususunda nüfusun bilinmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu gerekliliğin her dönem farklı endişelerle ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Örneğin; savaş dönemlerinde asker ihtiyacı, kıtlık dönemleri gıda malzemelerinin yeterliliği, sanayileşmede iş gücü ihtiyacı, Dini yaymak için ihtiyaç olacak nüfus kitleleri gibi artırabileceğimiz nedenlerden dolayı insanlık var olduğu günden günümüze insanlar nüfusun nitel ve nicel durumlarını bilmek istemişlerdir.

2. NÜFUS SAYIMLARI

İnsanlık var olduğu günden günümüze kadar insanlar birlikte yaşarak çoğalmış ve sosyalleşmişlerdir. Sosyal bir varlık olan insan en eski çağlardan itibaren nüfus kavramına ilgi duymuştur. Nüfus kavramına duyulan ilgi insanların yaşadıkları bölgenin nüfusunu öğrenme merakını da beraberinde getirmiştir. Bu durum göz önüne

⁵ Rona Turanlı, *Malthus'un Nüfus Kuramı ve Az Gelişmiş Ülkelerde Nüfus Sorunu*, İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi İktisat Kürsüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1977, s. 1.

⁶ a.g.t, s. 3.

⁷ a.g.t, s. 7.

alındığında nüfus sayımlarının tarih boyunca birçok toplum tarafından farkı amaçlarla yapıldığını söyleyebiliriz.

Nüfus sayımlarının tarihçesi, tarım sayımlarının yapıldığı Babil dönemine kadar geriye gider. Eski Çin'de bölgelerin gelirlerini ve ordunun askeri gücünü belirlemek amacıyla sayımlar yapılmaktaydı. Nüfusun ve arazilerin düzenli olarak sayımı Eski Roma döneminde başladı. Yapılan bu nüfus sayımları, vatandaşların siyasal statüsünü karara bağlamak ve devlete karşı askerlik ve vergi yükümlülüklerini belirlemek amacıyla kullanılırdı. Ortaçağda devletler çok seyrek olarak sayıma başvurmuşlardır.⁸

Eskiçağlar ile Ortaçağ'da nüfus sayımları iki amaca yönelik olarak yapılmıştı. Bu amaçlardan biri orduya alınacak erkek sayısının tespit edilmesi diğeri ise vergi toplamak için halkın malvarlığının değerini öğrenmekti. Roma'da ilk nüfus sayımının altıncı Roma Kralı Servius Tullius (M.Ö. 578-534) zamanında yapıldığı sanılmaktadır. Romalı tarihçi Livius, Roma'da M.Ö. 457, MÖ 193, M.Ö. 188 ve M.Ö. 173 yıllarında yapılan nüfus sayımlarından söz etmektedir.⁹

Tarihi kaynaklara baktığımızda Romalıların, Eski Mısırlılar ve Yahudilerin askeri, mali ve idari gayelerle sayımlar yaptıklarını görmekteyiz. Yapılan kazı sonuçlarından ortaya çıkarılan vesikalar Mısırlıların bilinçli olarak nüfus sayımı faaliyetlerini yaptıklarını göstermektedir. Bu vesikalardan, Eski Mısırlıların İkinci Sülale zamanında her iki yılda bir ve Yedinci Sülale zamanında da her yıl mali gayelerle sayımlar yapmış oldukları sayımlara Romalılar devrinde de devam edildiği anlaşılmaktadır. Ogüst (Augustus) zamanında Romalılar tarafından Mısır'da her 14 yılda bir yapılan diğeri bir sayım tesis edilmiştir. Bu sayımların amacı, baş vergisi verecek olan mükelleflerin listelerini hazırlamaktı. Nüfus hareketliliğinin tespiti için iki sayım arasında özel bir nüfus dairesi kurulmuştu. Bu dairenin görevi, doğumları, ölümleri ve memleket sınırları dışına çıkanların listelerini hazırlamaktı.¹⁰

⁸ *Britannica Compton's Genel Kültür Ansiklopedisi*, Nüfus, C. 14, Ana yayıncılık, İstanbul 1991, s. 369.

⁹ Murat Köse, *1927 Nüfus Sayımlarının Değerlendirilmesi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2010, s. 9.

¹⁰ Ratip Yüceuluğ, *Nüfus Sayımları, Cihandaki Tarihçesi ve Gayesi; Türklerde Nüfus Sayımları ve Tarihçesi; Türkiye'de İstatistik Teşkilatı ve Tarihçesi*, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1947, s. 5-6.

İslam tarihindeki ilk nüfus sayımı daha çok askeri amaçla yapılmıştır. Nüfus sayımı yapılmasının en önemli sebebi; gerektiğinde asker olabileceklerin tespitidir. Nüfus sayımı yapılmasını zorunlu kılan bir diğer önemli etken ise; devlet gelirlerinin toplanması ve bunların sarf yerlerinin doğru bir şekilde tespit edilmesidir.¹¹

Savaş, kıtlık, salgın hastalıklar, iş bulma imkânı, sosyal refah gibi etkenler nüfus değişikliklerinde önemli rol oynamıştır. İslamiyet'in ilk zamanlarındaki nüfus kayıtları Dîvânü'l-Cünd tarafından tutulmuştur. Vergilerin toplanmasında görevlilerin işini kolaylaştıran ve nüfusla da ilgilenen, ülkelere göre değişik adlarla anılan yardımcı memurlar vardı.¹²

İlhanlılar (1256-1353) devrinde defterdarın (müstevfi) memurları arasında yer alan ser-şümârın (baş sayan) görevi; nüfusu, doğumları ve ölümleri kaydetmektir. Altın Orda (1241-1502) Hanlığı'nda bu görevi sâliğ memuru yapıyordu. Timur Han (1266-1281) Rus knezliklerine karşı, Berke Han'ın siyasetini takip etmiş ve yeniden nüfus sayımı yaptırmış, vergi meselelerini tanzim etmeğe çalışmıştır.¹³

Dünyada modern nüfus sayımının ilk olarak Fransızlar tarafından Kanada'da 1665 yılında yapıldığı bilinmektedir. Avrupa'da ilk nüfus sayımı 1750 yılında İsveç'te yapılmıştır. ABD'de 1790, İngiltere ve Fransa'da 1800 yılında takip etmiştir. Diğer birçok Avrupa ülkesi de bu tarihten sonra nüfus sayımı gerçekleştirmiştir. Rusya'da ilk sayım ancak 1897'de yapılmıştır. Hindistan'da nüfus sayımlarının başlangıcı 1871 olup bu tarihten itibaren on yıllık aralıklarla sayım yapılmıştır. Afrika kıtasının bazı kesimlerinde ise nüfus sayımları ancak 1945'ten sonra yapıldığı görülmüştür.¹⁴

3. OSMANLI DEVLETİ'NDE NÜFUS SAYIMLARI

Osmanlı Devleti, kuruluşundan itibaren kayıt sistemine büyük önem vermiştir. Devlete gelir sağlayan her şeyin sayısal olarak bilgisine ulaşabileceğimiz binlerce veri kayıt altına alınmıştır. Sayısal veriler, devlet nizamında büyük öneme sahipti. Devletin varlığı ve milletin sıhhati için verilerin eksiksiz bir şekilde tutulması her daim üzerinde

¹¹ Nebi Bozkurt, a.g.m, s. 293.

¹² Ahmet Semih Topçu, *Bozdoğan-Nazilli Nüfus Defterleri -H. 1246- Örneğinde Ege Nüfus Yapısı*, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak 2015, s.1.

¹³ a.g.t., s.1.

¹⁴ Hüseyin Saraç, *Ekonomik ve Sosyal Boyutuyla İslam'da Nüfus Politikası*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1997, s.9.

dikkatle durulan konulardan olmuştur. Sayısal verileri tutmaktaki amaç, mevcut vergi geliri, asker sayısı, devlet hazinesine girecek meblağların bilinmesi, imparatorluk sınırları içinde yaşayan milletlerin durumu gibi bilgilere ulaşmaktır.

Osmanlı Devleti'nde nüfus kaynaklarıyla ilgili iki ayrı dönemden bahsetmek mümkündür. Bunlar, 15 ve 19. yüzyıl arasını kapsayan dönemle Tahrir kayıtları ve 1830'larda başlayan modern öncesi nüfus sayımı dönemidir. Böyle bir ayırım yapılmasının sebebi bu dönemlere ait kaynakların birbirinden çok farklı olmalarına dayanmaktadır. Bu önemli farklılığı mevcut kaynaklardaki nüfus verilerinin hem toplanma ve yapım amaçlarında, hem de kullanım yöntemlerinde görmek mümkündür.¹⁵

Sözlükte “yazma, kaydetme, deftere geçirme” anlamına gelen tahrîr kelimesi terim olarak, Osmanlı maliye teşkilâtında vergilerin ve bu vergileri verenlerin ismen tespiti için değişik dönemlerde farklı şehirlerde gerçekleştirilen sayımları ve bu sayımların kaydedildiği defterleri ifade eder.¹⁶

Osmanlı Devleti'nde tahrir kayıtlarının ne zaman tutulmaya başlandığı konusunda tam bir görüş birliği bulunmamaktadır. Ebül'ula Mardin'e göre ilk tahrir defteri Orhan Gazi dönemine aittir. Ancak, Ömer Lütfi Barkan'a göre en eski arazi tahrir defteri I. Murat dönemine aittir. Osmanlı Devleti'nde son arazi sayımının ne zaman olduğu konusunda da herkesin kabul ettiği kesin bir tarih yoktur. Netayicü'l-vukuat yazarı Mustafa Paşa'ya göre son arazi sayımı II. Selim döneminde yapılırken, Barkan'a göre II. Selim'den sonra tahta çıkan III. Murat döneminde de yapılmıştır. Tarihçi Hammer'e ve Bulgar mütefekkir Nicola Micholoff'a göre III. Murat döneminden sonra da arazi sayımı yapılmıştır. Hammer ve Micholoff'un eserlerinden anlaşıldığına göre son arazi sayımı 17. Asırda yapılmıştır. Bu asırdan, 19. asıra kadar herhangi bir arazi ve nüfus sayımının yapıldığına dair bir delile kaynaklarda rastlanılmamaktadır.¹⁷

¹⁵ Hümeýra Özer, *Lâdik Nüfus Defteri(1846 tarihli) Transkripsiyon ve Değerlendirme*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015, s. 3.

¹⁶ Mehmet Öz, “Tahrir”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 39, TDV Yayınları, İstanbul 2010, s. 425.

¹⁷ Enver Ziya KARAL, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1997, s. 6-7.

Tahrîr defterleri, ilk başlarda nüfus hakkında sağlam ve gerçekçi bilgiler içeren kaynaklar olarak görülmekteydi. Ancak zamanla görüldü ki bu defterler nüfus konusunda eksiksiz bir bilgi edinmek mümkün olmamaktaydı. Hatta bu defterlere dayanarak nüfus tahmini yapmamanın daha uygun olacağını ileri sürenler oldu.¹⁸ Tahrîr defterlerini demografi açısından değerlendirebilmek için bu defterlerin ne amaçla yazıldığı ve içeriğinde nelerin bulunduğunu göz önüne almamız gerekmektedir.

Bu alanda çalışan herkesin bildiği gibi tahrîr, nüfus sayımı değildir ve çeşitli sebeplerden dolayı nüfusun büyük bir bölümü kayıt dışı tutulmuştur. Bu bakımdan tahrîr defterlerine dayanarak genel nüfus tahmini yapmak için çeşitli teknikler geliştirilmişse de Ömer Lütfü Barkan'ın, “hane x 5 + %10 askeri sınıf” formülü dışındaki sistemler ilgi görmemiştir.¹⁹ Sonuç olarak baktığımızda, tahrîr defterlerinde bulabileceğimiz istatistikî verileri genel olarak; “sancakta yer alan kasabalar ve köyler, mezralar, çiftlikler, pirinç argaları, değirmenler, çeşitli sınaî tesisleri, yerleşim birimlerinde yaşayan erkek nüfus, ekilebilir toprağın büyüklüğü, topraktan elde edilen ürünün miktarı ve cinsi, vergilendirilebilir hayvanlar.”²⁰ Olarak ifade edilebilir.

Fethedilen bölgelerde idarî teşkilatlanma tamamlandıktan hemen sonra tahrir yapıldı. Tahrir sisteminin sıhhatli yapılması, tımar düzeninin aksamadan uygulanması açısından son derece önemliydi. Tahrir yapılırken kimseye zulüm edilmemesi, ayrıcalık tanınmaması ve devlet hazinesinin zarara uğratılmaması tahrir eminine, sıkı sıkı tembihlenirdi. Merkezden aldığı bir görevlendirme talimatıyla tahrir yapacağı sancağa giden ve yüksek görevli bir kişi olan Emin (il yazıcısı, muharrir vs.) ile kâtipten oluşan tahrir kuruluna, mahallî ehl-i örf ile kadılar da yardımcı olurdu. Yanlarında varsa eski defterin bir nüshası bulunan kurul, dirlik sahiplerinin huzuruna getirdiği vergi mükellefi reyayı deftere kaydederken eski defterdeki verileri de güncelleştirirdi.²¹

Tahrir kurulu sayımda, şehir ve kasabaların mahalleleri, bu mahallelerde kayıtlı yetişkin erkeklerin adları ve baba adları, meslekleri belirtilir. Yetişkin nüfus evli-bekâr ayırımına göre verilir. Mahallelerin yazımından sonra şehir ve kasabanın geliri (hâsıl),

¹⁸ Hümevra Özer, a.g.t., s. 5.

¹⁹ Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu Demografik ve Sosyal Özellikleri (1830-1914)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003, s. 56

²⁰ Mehmet Öz, “Tahrir Defterlerindeki Sayısal Veriler”, *Osmanlı Devleti'nde Bilgi ve İstatistik*, Halil İnalçık(drl.) Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 2000, s. 19.

²¹ Mehmet Öz, a.g.m., s. 18.

bunu oluşturan unsurlar (genellikle pazar, boyahane, bozahane kapan, gümrük, liman şehirlerinde iskele vb. mukataaları; bazı kasabalarda tarım üretiminden gelen öşür vb.) buradaki kuruluşlar, bağ, bahçe, zemin vb. sıralanır. Ardından kazadaki köylere geçilir. Köyler bütün olarak yazılabildiği gibi geliri hisseler ayrılmış köyler hisseler halinde ayrı parçalar şeklinde kaydedilebilir (hisse-i evvel, hisse-i sanî vb.). Köyün adı, hâsılının nasıl tahsis edildiği (tumar, zeamet, has, vakıf, mülk vb.) belirtildikten sonra köydeki veya hissedeki yetişkin erkekler, baba adları ve konumları gösterilir. Şahısların kaydından sonra çiftlik, hassa çiftlik, zemin, mevkuf zemin vb. toprak parçaları yazılır. Tahrirler sonucunda ayrıntılı bilgiler veren defterlere *mufassal*, özet bilgiler veren defterlere *icmal* defteri denilmiştir.²²

1620'lerden itibaren yavaş yavaş durulmaya başlayan çalkantıdan sonra devlet, kalan tebaasından alabileceği verginin hesabı ve dökümü için bir başka vergi sayım sistemi üzerinden yeni defterler (*Avarız Defterleri*) tutmaya başlamıştır.²³ Ayrıca 17. yüzyılın sonlarından itibaren kırsal kesimde yeniden iskân çabaları görülür. 18. yüzyıla gelindiğinde, bu yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı topraklarından ve nüfusundan kopmalar başlamıştır. 18. yüzyılın sonlarından itibaren değişmek zorunda kalan Osmanlı sistemi vergi, askerlik ve yönetim düzeni için bir takım verilere ihtiyaç duydu ve nüfus sayımlarını bir zorunluluk olarak belirledi.

Yeniçeri Ocağının kaldırılmasından sonra bir taraftan askerlik çağında olanların, diğer taraftan vergi mükelleflerinin doğru bir şekilde tespiti için bir nüfus sayımı yapılmasına teşebbüs edilmiştir. İlk olarak işe İstanbul'dan başlanmış ise de 1828-1829 Rus harbinin çıkışı sayımın devamını imkânsız kılmış ve ancak harbin bitiminden sonra sayım işi yeniden gündeme gelmiştir. 1830'da yapılacak tahrir için bütün eyaletlere memur tayinleri yapılmış ve buralardaki ilgililere fermanları gönderilerek tahririn sağlıklı bir biçimde yürütülmesi için çaba göstermeleri istenmiştir.²⁴

Sayımlar sırasında Müslüman ve Gayrimüslim nüfus ayrı defterlere yazılırken şahısların yerli ve yabancı olma durumları da gösterildi. Bunların isim, şöhret ve

²² Ekrem Demir, *3736 Numaralı Mardin Kazası Nüfus Defterinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Batman 2016, s. 10.

²³ Yunus Koç, "Nüfus (Osmanlı Dönemi)", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 33, TDV Yayınları, İstanbul 2007, s. 296.

²⁴ Mübahat S. Kütükoğlu, *Menteşe Sancağı 1830 (Nüfus ve Toplum Yapısı)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2010, s. 3.

durumları kayda geçirilirken on dört yaşından kırk yaşına kadar olup askerliğe elverişli bulunan kişiler için ayrıca “mim” işareti konuldu.²⁵ Bazı yerlerde Müslümanlar için yaş sınıflandırması yapılarak bir yaşından on altı yaşına kadar olanlar, on altı yaşından kırk yaşına kadar olanlar ve kırk yaş üzerinde bulunanlar diye üç kategori halinde ayırım yapma yoluna gidildi.

Gayrimüslimler (Reaya) de cizyeye müstahak olan ve cizyeye müstahak olmayan (servetlerine göre) şeklinde iki kısma ayrılarak sayıma tabi tutuldular. Cizyeye müstahak olanlar ödeyecekleri cizye oranına göre “âla, evsat, edna” ifadeleriyle ortaya konulurken müstahak olmayan kişiler için ise ihtiyar, amelmande(çalışamaz-muhtaç, yaşlı ya da sakat, dolayısı ile vergiden muaf) tabirleri kullanıldı²⁶.

1831 yılında yapılan bu sayım sonraki dönemlerde daha kapsamlı sayımlar yapılmasına öncülük etmiştir. Osmanlı sayımlar dönemi açısından ilk olma özelliğini taşımaktadır. Merkezi idarenin tekrar güç kazanması nüfus dinamikleriyle desteklenmek istenmiştir. Nüfus sayımlarının sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için Ceride Nezareti (bakanlığı) kurularak, nüfusun tespiti için eyalet ve sancaklarda defter nazırlıkları oluşturulmuştur.²⁷

Zamanla değişen koşullar, yeni getirilen düzenlemeler, yapılan bu ilk sayımın daha sonra ortaya çıkan eksik yönleri, ayrıca tam anlamıyla imparatorlukta bireylerin tamamının sayıma tabi tutulmamış olması sonraki dönemlerde yeni nüfus sayımlarının yapılmasını zorunlu kılmıştır. İlk nüfus sayımının ardından 1844’te ikinci bir nüfus sayımı yapılmıştır. 1844 nüfus sayımı uzun yıllar sürmüştü çünkü 1851’de alınan yeni kararlar bazı bölgelere sayım memurları atanmış ve 1857 yılında Kıbrıs’ta yapılan sayım genişletilerek göçebelerin de sayılması kararlaştırılmış ve bu sayım 1861’de tamamlanmıştır.²⁸

1866 yılında Tuna Vilayeti’nde (kısmen Irak’ta da) bir nüfus sayımı yapılmıştır. 1866’dan 1873’e kadar gerçekleştirilen ve olağan verilerin yanı sıra kişilerin

²⁵ Ekrem Demir, a.g.t., s. 11.

²⁶ Kemal H. Karpat, a.g.e., s. 58.

²⁷ Musa Çadircı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK Yayınları, Ankara 1991, s. 50.

²⁸ Kemal H. Karpat, a.g.e., s. 62.

mesleklerinin ve gayrimenkul mal varlıklarının da kaydedildiği bu sayım, Osmanlı Devleti'nin bu tarihe kadar yaptığı nüfus sayımlarının içinde en kapsamlı olanıdır.²⁹

Nitekim modern anlamda nüfus sayımlarının yapılmasında 19. yüzyıl önde gelen iki hükümdarı, Sultan II. Mahmut (1808-1839) ve Sultan II. Abdülhamit (1876-1909) etkili olmuştur. Nüfus araştırmalarıyla ilgili hemen her meseleyle yakından ilgilenmişlerdir.³⁰

İnsanlık var olduğu günden günümüze nüfus kavramına ve sayısal verilere devletler ekonomik, askeri ve sosyal nedenlerle ilgi duymuşlardır. Nüfusun her geçen gün artması bu ilgiyi bir gereklilik haline getirmiştir. Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyıla modern nüfus sayımlarına geçiş başlamış olup 20. yüzyıldan itibaren nüfus sayımları ve analizleri daha bilimsel ve sistematik şekilde yapılmaya başlamıştır. Cumhuriyet döneminde 1927 nüfus sayımı ile başlayan ve belirli aralıklarla yapılan nüfus sayımları günümüzde “Adrese Dayalı Nüfus Sayım Sistemi” sayesinde her yıl güncel olarak yayınlanmaktadır. Nüfus üzerine yapılan araştırmalar ve istatistiksel veriler günümüzde birçok sosyal bilimcinin araştırmalarına birinci derece kaynaklık etmektedir.

---

²⁹ Kemal H. Karpat, a.g.e., s. 63.

³⁰ Ercan Gördeğir, *2794 ve 2796 Numaralı Van Vilayeti Nüfus Defterlerinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2014, s. 20.

I.BÖLÜM

1. TONUS(ALTINYAYLA) KAZASI TARİHİ VE COĞRAFYASI

1.1. Sivas Vilayet'inin Kısa Tarihçesi

Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden birisi olan Sivas, İç Anadolu Bölgesinin Yukarı Kızılırmak Havzasında yer almaktadır. Stratejik olarak Sivas'ın bulunduğu konum incelendiğinde Anadolu'nun tam ortasında konumlanarak birçok yol güzergâhının kavşak noktasında bulunmaktadır. Doğuda İran'a, Batıda Anadolu ve Avrupa'ya, Kuzeyde Tokat, Niksar, Amasya üzerinden Karadeniz'e, Güneyde Fırat havzasını takip ederek Antakya üzerinden Akdeniz'e ve Diyarbakır üzerinden Basra körfezine ulaşılan yolların kesiştiği noktada bulunmaktadır.³¹

Tarihi ilk çağlara kadar uzanan Sivas'a geçmişte Hititler, Romalılar, Bizans hâkim olmuştur. Sultan Alparslan'ın Anadolu'yu fetih etmesiyle birlikte Türklerin eline geçen Sivas şehrinde günümüze kadar gelecek olan Türk tarihi serüveni başlamıştır. Sivas Türk devletlerinden sırasıyla Danişmentliler, Selçuklular, Kadı Burhanettin Devleti ve Osmanlı Devleti yönetimine girmiştir. Milli Mücadeleyle birlikte Sivas'ta Cumhuriyet dönemi başlamıştır.³²

Bu kadar çok devletin egemenliğine giren şehrin dokusu sürekli değişim göstermiştir. Bu nedenle Sivas adının kaynağı konusunda da farklı görüşler ve rivayetler ortaya atılmıştır.

Sivas adının nereden geldiğine dair görüşlere baktığımızda;

İlk olarak Sivas'ın ilk adının Sebast olduğu ve Sebast adının da Hititlerin bir kolu olan Sibasip kavminden geldiği ileri sürülmüştür.³³

İkinci olarak, Roma İmparatorluğu döneminde, Pontus kralı Polemon'un eşi, Roma İmparatoru Augustus'un saygısını kazanmak üzere ona bağlılık ifadesi olarak Yunanca'da Ogüst şehri anlamına gelen Sebast adını şehre verdiği iddia edilmiştir³⁴

³¹ Salih Şahin, *Mekân ve İnsanıyla Sivas*, 1.Baskı, Buruciye Yayınları Sivas 2013, s. 2.

³² İbrahim Yasak, *Sivas İli*, 1.Baskı, Seyran Yayınları, Sivas 1992, s. 7.

³³ Hikmet Denizli, "Sivas Tarihi ve Eserleri", *Revak Dergisi*, 1. Sayı, 1990, s. 12.

³⁴ İbrahim Yasak, a.g.e., s. 7.

Üçüncü olarak, Roma İmparatoru Pompeus'un, Kapadokya'ya hâkim olan Pontus Kralı Mithridate'ı yenerek yöreyi ele geçirince, Lunus ve Mon Pharnak gibi dönemin ünlü iki mabedinin bu şehirde bulunmasından dolayı şehrin ismini "Tanrı Şehri" anlamına gelen Diopolis olarak değiştirdiği öne sürülmüştür.³⁵

Dördüncü olarak ise, çok eski zamanlarda bugünkü şehrin bulunduğu yerde ulu çınarlar altında üç göze bulunduğu, Sivas adının üç göze anlamına gelen Sipas'tan geldiği ve zamanla Sivas'a dönüştüğü savunulmuştur.³⁶

Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde günümüzdeki Sivas ismi olarak kullanılmaya başlanılmıştır.

Sivas şüphesiz en parlak dönemi Selçuklar döneminde yaşamıştır. Bir makalesinde Osman Turan Sivas'ın Selçuklular dönemindeki önemini şöyle anlatmıştır:

"Anadolu Selçuklu Sultanlarının hususî alâka ve ihtimamları sayesinde Anadolu'nun birinci sınıf kültür merkezi haline gelen şehirde birçok medenî tesisler vücûda getirildi. Hastahanesi, Medreseleri o zamanın başlıca kültür yuvaları idi. Şehirde pek çok hayır müesseseleri vardı. Her tarafta imaret, zaviye, hanekah, cami, mescid, mektep, hamam, çeşme ve su sarnıçları vücuda getirilmişti. İkinci Kılıç Arslan memleketi oğulları arasında taksim edince Sivas Kutbeddin Melik Şahin merkezi olmuştu. I. İzzeddin Keykavüs ekseriyetle çok sevdiği bu şehirde otururdu. I. Alâeddin Keykubâd ilk tahta çıkış merasimini burada yapmıştı. IV. Kılıç Arslan ve Selçuk Devleti'nin yıkılışından sonra Anadolu'da hüküm süren Moğol umumî valileri, bilahare de Eretneliler ve Kadı Burhaneddin Sivas'ı merkez yaptıklarından şehirde bu münasebetle birçok saraylar yapılmıştı ki maalesef bugün bunlardan hiç biri kalmamıştır."³⁷

³⁵ Memduh Ahmet Mahiroğulları, *İlk çağlardan Günümüze Sivas İli*, 1. Baskı, Özlem Kitapevi Yayınları, Sivas 2003, s. 5.

³⁶ İbrahim Yasak Ahmet Kaleli, *Dünden Bugüne Sivas İli*, 2. Baskı, Seyran Yayınları, Sivas 1988, s. 11.

³⁷ Osman Turan, "Selçuklular Zamanında Sivas Şehri" *Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Dergisi*, Cilt 9, Sayı 4, 1951, s. 451.

Sivas şehri Selçuklular dönemindeki bu parlak günlerini maalesef ilerleyen dönemlere taşıyamamıştır. Selçukluların yıkılması ile Anadolu'da ortaya çıkan siyasi gelişmeler şüphesiz bu durumda etkili olmuştur. Moğol istilalarından Sivas da nasibini almış birçok tarihi eser ve şehir kimliği bu dönemde tahribata uğramıştır. Şehir Selçuklular döneminde erişmiş olduğu gelişmeyi ve önemi Osmanlılar döneminde sürdürmemiş; her şeyden önce Selçuklar döneminde elde etmiş olduğu Ticaret Şehri olma özelliğini büyük ölçüde yitirmiştir. Osmanlılar döneminde Selçuklular dönemine göre şehir nüfusunda önemli oranda gerilemeler yaşanmıştır. Kısacası Sivas Osmanlı Devleti'nde Anadolu'da baş gösteren Celali İsyanlarının³⁸ da etkisi ile XVII. Yüzyıl başlarından itibaren kabuğuna çekilmiş bir şehir konumuna gelmiştir.³⁹

Tanzimat sonrasında yeni yönetim anlayışı ile Osmanlı şehirlerinde önemli değişimler yaşanmıştır.⁴⁰

Bu dönemde batılı devletlerin açtığı bankalar yeni girişimleri de beraberinde getirir. Zamanla ülkede iş hanları çoğalmış, ulaşım ağı gelişmiş, fabrikalar, hastaneler, kışlalar, bankalar vb. sayıca artmıştır. Tanzimat dönemindeki şehirleşme, beraberinde aşırı nüfus artışını getirir. Tanzimat döneminde Batı ile temasların artmasıyla, ülkeye birçok yabancı iş adamı, tüccar, devlet adamı ve seyyah gelir. Ulaşım ağının gelişmesi büyük kentlerin sayısını artırır. Kentleşmeyle beraber ihtiyaçların da artması kaçınılmaz olur. Hükümet halkın yaşam koşullarını düzenli hale getirmek için tedbirler alır. Limanların modernleştirilmesi, iş merkezlerinin sayısının artırılması, alt yapı, su, tramvay havagazı hizmetlerin sağlanması en önemli gelişmelerdendir.⁴¹ Şehirlerde yeni kurumların oluşmasına bağlı olarak bir memur sınıfı oluştu. Geleneksel sınıflardan ayrılan bu grup, sosyal hayatta da modern hayat tarzının öncüsü oldu.

Sivas, Tanzimatla birlikte elde edilen bazı avantajları kullanmaya başlamıştır. Bu avantajlar arasından XIX. yüzyılın ortalarında yeni idari yapılanma gereği şehir ve kaza merkezlerinde ihdas edilen kurumlar sayılabilir. Sivas kaza ve merkezlerinde

³⁸ Celali İsyancıları, 16. ve 17. yüzyıllarda, Osmanlı yönetimindeki Anadolu'da toplumsal ve ekonomik yapının bozulmasından kaynaklanan ayaklanmaların tümüne verilen isimdir.

³⁹ Adnan Mahiroğulları, "XIX. Yüzyılın Ortalarından Birinci Dünya Savaşı'na Kadar Sivas'ın Sosyo-Ekonomik Yapısı", *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi*, Sayı 27, 2003, s. 50.

⁴⁰ Gülşınar Akbulut, "Sivas Şehrinin Tarihi Coğrafyası", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 35, Sayı 2, 2009, s. 216.

⁴¹ Mustafa Karabulut, "Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. Yüzyılda Değişim Süreci, Sosyal Ve Kültürel Durum", *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2, Güz 2016, s. 57.

oluşturulan belediye, adliye, ticaret ve sanayi meclisleri, okul, hastane, telgrafhane gibi kurumlar ilk planda şehir ekonomisine katkıda bulunabilecek önemli sayıda maaşlı çalışan memur kesimi kazandırmıştır.⁴² Bu dönemde önemli kurumların Sivas'ta açılması memur kesiminin Sivas'ta yaşamaya başlamasıyla şehir de buna paralel nüfus artışı da yaşanmıştır. Nüfus artışı ticaretin canlanmaya başlaması ve Sivas'ın bölgede önemli bir merkez haline gelmesiyle kabuğuna çekilen Sivas şehri ekonomik ve sosyal ve siyasi alanda tekrardan eski günlerine dönme yolunda gelişmeye başlamıştır.

XVI. yüzyıl başlarında eyâlet-i Rûm da denilen Sivas Eyaleti'nin merkezi (Paşa sancağı) Sivas şehri olmuş; Amasya, Çorum, Canik, Tokat, Divriği, Karahisarşarkî ve Bozok gibi yerlerin bağlılığı bazı değişikliklerle beraber XIX. yüzyılın ortalarına kadar aynen devam etmiştir. Zaman zaman Malatya, Divriği, Kemah ve Bayburt gibi merkezler de Eyâlet-i Rûm'a bağlanmıştır.⁴³

Tanzimat devrinin ilk yıllarına kadar idarî taksimatını koruyan Sivas Eyaleti 1848-1850 yıllarında küçültülerek dört sancağa indirilmiştir. Bunlar Amasya ve Çorum, Sivas, Divriği, Yeni İl sancaklarıdır. Eyaletin eski sancaklarından Canik Trabzon, Arapkir Harput (Harburut) eyaletlerine bağlanırken Bozok kendi adıyla anılan bir eyalete dönüştürülmüş, bu idarî taksimat 1864 Vilâyet Nizamnâmesi ile birlikte yeniden değişikliğe uğramıştır. Buna göre 1867'de Sivas eyaleti yeni idarî taksimatla Sivas vilâyetine çevrilmiştir. Bu vilâyet Sivas, Amasya ve Karahisarşarkî sancaklarını içeriyordu.⁴⁴

Sivas 1864 Vilayet Nizamnamesine göre aşağıdaki sancak ve kazalara ayrılmıştır.⁴⁵

Sivas	Tokat	Amasya	Şark-İ Karahisar
Sivas	Tokat	Amasya	Şark-i Karahisar
Koçgiri	Erbaa	Merzifon	Hamidiye
Divriği	Zile	Vezirköprü	Koyulhisar
Tonus	Niksar	Osmancık	Suşehri
Gürün		Gümüşhacıköy	Alucra
Darende		Ladik	

⁴² Adnan Mahiroğulları, a.g.e, s. 71.

⁴³ Ömer Demirel, "Sivas", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 37, TDV Yayınları, İstanbul 2009, s. 281.

⁴⁴ Ali Açıklı, "Rum Eyaleti", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 35, TDV Yayınları, İstanbul 2008, s. 226.

⁴⁵ Nurettin Birol, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Sivas Vilayeti'nde Müslüman Eğitim-Öğretim Kurumları ve Faaliyetleri", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 24, 2004, s. 210.

Hafik Yıldızeli Aziziye		Havza Mecitözü	
-------------------------	--	----------------	--

Sivas, 1922 yılında sancakların kaldırılması üzerine Amasya, Tokat, Şebinkarahisar sancakları olarak ayrılıp birer il olmuşlardır.⁴⁶ Bu yeni düzenleme ile Sivas 28480 km. ile 10 ilçe, 32 bucağı, 26 belediyesi, 14 kasabası, 1281 köyü ve 768 mezrası ile bir il durumuna gelmiştir.⁴⁷ İl olarak da XX. Yüzyılın başlarında Anadolu'nun nüfus, yerleşim yeri, yüzölçümü, ekonomisi olarak en önemli şehirleri arasında Sivas yerini almıştır.

Cumhuriyet öncesi Sivas farklı devletlerin egemenliğinde siyasi, ekonomik, kültürel olarak daima Anadolu'nun önemli şehirleri arasında yerini almıştır. Bazı dönemler kabuğuna çekilmiş bir şehir olsa da gerek konumu gerekse tarihi kimliği Sivas'ı daima ön planda tutmayı sağlamıştır.

Cumhuriyet dönemi şehirlerine baktığımızda Sivas'ın Cumhuriyetimiz için apayrı bir yeri bulunmaktadır. Amasya Tamiminde, Anadolu'nun her bakımdan en emniyetli bir şehrinde milli bir kongrenin toplanması öngörülmüştür. İşte, Sivas bu şartları taşıyan, işgali diğer şehirlere göre daha zor, Anadolu'nun ortasında bir şehirdi⁴⁸.

Mustafa Kemal Paşa Amasya Tamimi ile Sivas'ı işaret etmiş ve yeni devletin kuruluş aşamalarının önemli bir noktasında Sivas şehri kritik bir görev üstlenecektir. Milli Mücadele'nin başlangıcında üstlendiği görevle, Anadolu'daki direniş hareketinin ulusallaşması ve merkezileşmesinde önemli bir nokta oluşturan 4 Eylül 1919'da Sivas Kongresi Sivas şehrinde yapılmıştır.⁴⁹ Mustafa Kemal Atatürk'ün 1923 yılında Sivas ziyareti esnasında söylediği “Cumhuriyet'in Temelini Burada Attık.”⁵⁰ Sözü Milli Mücadelemiz ve Cumhuriyetimiz için Sivas şehrinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

⁴⁶ Mustafa Ökmen, *Türkiye'de Kentleşme Sorunları ve Sivas Örneği*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1996, s. 75.

⁴⁷ Gülpınar Akbulut, a.g.m, s. 217.

⁴⁸ Ramazan Tosun, “Milli Mücadele'de Sivas'ın Yeri ve Önemi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt XII, Sayı 34, 1996, s. 74.

⁴⁹ Aytül Tamer, *İrade-i Milliye*, Türkiye Sosyal Tarih Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 2004, s. 24.

⁵⁰ Hüseyin Korkut, “Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Üniversite Reformları” *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 160, Güz 2003, http://dhgm.meb.gov.tr/yayimler/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/160/korkut.htm e. t. 23.05.2019

Sivas'ta alınan kararla ve Mustafa Kemal Atatürk'ün 108 gün boyunca Sivas'tan yönettiği Milli Mücadelenin sonucu olarak Sivas şehriden yeni bir devletin temelleri atılmıştır.

Günümüzde İç Anadolu Bölgesinin Yukarı Kızılırmak bölümünde yer alan Sivas, bu bölümün yüz ölçümü, nüfus ve sosyo-ekonomik açıdan en büyük şehridir. Yaklaşık 28549 km²lik bir alana sahip olan Sivas, ülkemizin yüzölçümü açısından ikinci büyük ilidir.⁵¹ Sivas günümüzde merkez ilçeden hariç Akıncılar, Altınyayla, Divriği, Doğanşar, Gemerek, Gölova, Gürün, Hafık, İmranlı, Kangal, Koyulhisar, Suşehri, Şarkışla, Ulaş, Yıldızeli ve Zara adlı on altı ilçeye ayrılır.⁵²

1.2. Tonus (Altınyayla) Kazası'nın Tarihi

Tonus Kazası'nın tarihine geçmeden isimin anlamına bakacak olursak, Tonus Kazası'nın ismi; Salnemelerde ve Şer'iyye Sicillerinde "Tonus veya Tenus" olarak geçmektedir. Osmanlı Devleti'nde Sivas Sancağına bağlı merkez kazalarından biri olan Tonus'un ismi ilk olarak H.1287 / M. 1870 tarihli Sivas Salnamesinde geçmektedir. Fakat kaza merkezinin nerede olduğuna dair herhangi bir bilgi verilmemiştir. H.1306 / M.1888 tarihli Sivas Vilayet Salnamesinde, Tonus Kaza merkezinin Şehr-i Kışla olduğu yazmaktadır.⁵³

Yine tarihi kaynaklara baktığımız da, Altınyayla Sivas vilayetinin yeni il kazasına bağlı bir nahiye olarak karşımıza çıkmaktadır. 1583 tarihli Tapu Tahrir Defterinde "Kara Tonus Nahiyesi" olarak ismi geçmektedir.⁵⁴

Tonus ismi Altınyayla'nın ilçe olmadan önce bağlı olduğu Sivas'ın ilçesi Şarkışla için de kullanılmıştır. Altınyayla ise "Nefsi Tonus" yani "Öz Tonus" olarak geçmektedir.⁵⁵

⁵¹ Gülpınar Akbulut, a.g.m., s. 84.

⁵² Ömer Demirel, "Sivas", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 37, TDV Yayınları, İstanbul 2008, s. 281.

⁵³ Bekir Karaçay, *Tonus'taki Türk Yapıları*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Kayseri 2016, s. 6.

⁵⁴ Salih Şahin, "Altındığın'den Atınyayla'ya", *Sultanşehir Dergisi*, Sayı 7, Sivas 2008, s. 59.

⁵⁵ Fahrettin Kayıpmaz, Naciye Kayıpmaz, "Sivas Tonus Halı Secaddeleri", *Türk Etnografya Dergisi*, Sayı XII, Ankara 1988, s. 6.

1972 yılında yurt genelinde yapılan isim değişikliklerinden biri olarak Tonus ismi Altınyayla olarak değiştirilmiş ve Altınyayla belediye statüsü kazanmıştır.⁵⁶ Altınyayla isminin kaynağına dair iki farklı görüş vardır.

Birinci görüşe göre 1972 yılında Sivas Valisi, Tonus'u ziyaret edince kadın, çocuk herkes valiyi karşılamaya gelir. Sivas Valisi kadınların hemen hemen hepsinde altın fes ve takıları görünce Tonus isminin Altınyayla olarak değiştirilmesini ister. Böylece bundan sonra Tonus Altınyayla olarak anılmaya başlar.⁵⁷

İkinci bir görüşe göre 1583 tarihli tapu tahrir defterinde bir kayıta Kara Tonus Nahiyesinin Altındığın köyü, nahiyenin en büyük köyü olarak kaydedilmiştir. Söz konusu kayıta ayrıca nefis-i nahiye yani nahiye merkezi görünmediğinden Altındığın Köyü'nün günümüz Altınyayla isminin eski ismi olduğunu söyleyebiliriz.⁵⁸ Her ne kadar birçok araştırmacı Altınyayla isminin kadınların çok altın takı takmasından kaynaklandığını iddia etse de Araştırmacı Salih Şahin'in bu tespitinin daha doğru olduğunu düşünmekteyiz.

Eski bir yerleşim merkezi olan Altınyayla'nın ne zaman ve kimler tarafından kurulduğuna dair, kesin bilgiler mevcut değildir. Eski adı Tonus olan Altınyayla'nın, tarihin ilk çağlarında Anadolu'da hâkimiyet kuran Mezopotamya, Hitit, Roma ile Bizans İmparatorluğu'na beşiklik ettiği M.Ö. 550 yıllarında Perslerin hâkimiyetine girdiği ve 600 yıl önce Selçuklu ve Osmanlı Devletleri'ne de yerleşim yeri olduğu rivayet edilmektedir.⁵⁹

Tonus nahiyesinin güneyinde bulunan "Kara Tonus" dağları yamacındaki bir höyük, aslında bu bölgenin çok eski zamanlardan itibaren bir yerleşim yeri olduğunu kanıtlamaktadır. Höyük yüzey buluntuları içerisinde Eski Tunç Çağı seramiğinin

⁵⁶ Hamza Ateş, Sivas İli Altınyayla İlçesinin Dini Yapısı Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2003, s. 20.

⁵⁷ Hasan Coşkun, *Sivas İli Altınyayla İlçesi Yassıpınar ve Serinyayla Köylerinde Alevilik*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2001, s. 61.

⁵⁸ Salih Şahin, a.g.m., s. 60.

⁵⁹ Hülya Kaynar, Emine Tonus, "Sivas Altınyayla(Tonus) İlçesi Düz Dokuma Örnekleri'nin Motif Yönünden İncelenmesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, Sayı 13, Isparta 2014, s. 57.

bulunması, bu çevrede M.Ö. 3000-2500 yıllarından itibaren insanların burada yaşadığını ve köy kurduğunu kesinleştirmektedir.⁶⁰

Anadolu’da büyük bir medeniyet kuran Hitit’lerin, Hattuşaş’tan sonra en önemli ve kutsal şehirlerinden olan “Sarissa” Altınyayla’nın Başören köyünde bulunmaktadır. Kuşaklı (Sarissa) Tepesi’nde Alman uzmanların denetiminde yapılan arkeolojik kazı çalışmasında Hitit dönemine(Geç Tunç çağına ait Sarissa Şehri) ait tarihi buluntularda bunu doğrulamaktadır.⁶¹

Altınyayla ilçesinin Başören köyünde 1992 yılında kazı çalışmalarına başlayan Almanya Philipps Üniversitesinde görevli Profesör Andreas Müller Karpe ve Dr. Vuslat Müller Karpe kazı çalışmalarından sonra kaleme aldıkları makalelerinde Kuşaklı’dan⁶² şöyle bahsetmektedirler;

“1992 yılında Altınyayla İlçesi’ne bağlı Başören Köyü’nün 4 km doğusundaki Kuşaklı’da çalışmalara başlandı. Güney tarafından ortalama 2000 m yükseklikteki dağlarla çevrili yaylanın doğal bir tepesi üzerinde yer alan harabenin doruğunun rakımı 1650 m’dir. Kuşaklı, Başkent Hattuşaş’tan 500 m daha yüksek bir konumdadır ve yılda ortalama 100 günden fazla don görülen sert dağ iklimine sahip bir coğrafi bölgededir. İkinci kazı mevsiminde A Binası’nda ufak çiviyazılı bir arşiv bulunmuştur. Burada ele geçen çiviyazılı kil tablet parçalarından birinde, “Sarissaa Şehrinde” her ilkbaharda kutlanan bayram törenlerine katılabilmek ve çeşitli kült işlemlerini yerine getirebilmek için Büyük Kral’ın başkentten buraya gelerek bizzat hazır bulunduğu bahsedilmektedir. MÖ 13. yy’a ait olan Hititçe metin şöyle başlamaktadır: “Eğer Kral, İlkbahar’da bayram yapmak için Sarissa’ya gittiğinde, Kral kente yaklaştığında, şehre gitmez, bilakis Kral yukarı yoldan giderek Fırtına Tanrısının huvası-taşlarıyla buluşur. Fırtına Tanrısının huvası- taşlarına.....” Bir diğer tablette: “İkinci gün hava aydınladığında Sarissa’da halentuwa- binasının sürgüsü açılır. Perde açılır. Kral banyo evine gider. Törenler için ihtişamlı kıyafetler giyer. Kral banyo evinden çıktığında iki saray uşağı onu karşılarlar ve bir koruması önden gider. Kral arabasına biner ve Fırtına Tanrısı’nın huvası- taşlarına çıkar.” Söz konusu metinlerin korunduğu yerle olan ilişkisi göz önüne alındığında Hitit Dönemi Kuşaklı yerleşmesinin isminin “Sarissa” olduğu varsayılabilir ve ayrıca bu ad hem envanter kaydında hem de hiyeroglifle yazılmış mühür baskılarında da görülmektedir. “Sarissa” ismi Hitit başkentinde bulunan çiviyazılı metinlerden de tanınmaktaydı. Özellikle yerel Fırtına Tanrısı, uluslararası antlaşmalarda üzerine ant içilen tanrı

⁶⁰ Fahrettin Kayıpmaz, Naciye Kayıpmaz, a.g.m., s. 6.

⁶¹ Osman Çelik, “ Sarissa”, *Sultanşehir Dergisi*, Sayı 7, 2008, s.63.

⁶² Kuşaklı: Sivas’ın 50km Güneybatısında Altınyayla ilçesi Başören Köyünün 4 km doğusundaki bölgenin yöresel adıdır. Yöre halkı bölgedeki sur kalıntılarından dolayı buraya Kuşaklı ismini vermiştir.

olarak önemli bir rol oynamaktaydı. Fırtına Tanrısı'nın adına II. Ramses ve III. Hattuşili arasında yapılan ünlü barış antlaşmasının Karnak'taki Amun Tapınağı'nın dış duvarında Mısır hiyeroglifleriyle yazılmış şekilde rastlanmaktadır.”⁶³

Yukarıdaki metinde de gördüğümüz gibi Sarissa şehri Anadolu'da büyük bir imparatorluk kuran Hititlerin önemli bir şehridir. Hitit kralının bahar aylarında yapılan bayram için Sarissa şehrine gelmesi bu şehrin sıradan bir şehir olmadığı, başkent Hatuşaş'dan sonra Sarissa'nın da Hititlerin yazlık başkenti olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca kazı çalışmalarında ele geçirilen tapınaklardaki çivi yazılı tabletlerde görüldüğü üzere Sarissa'nın Fırtına Tanrısı Hitit tarihi için ayrı bir öneme sahiptir.

Tarihte önemli bir yeri olan Hititler ile Mısır arasında yapılan Kadeş Barış Antlaşmasında üzerine yemin edilen 12 Fırtına tanrısından birisi de Sarissa'nın Fırtına Tanrısıdır.⁶⁴

Bu kazı çalışmalarında Hitit dönemine ait surlarla çevrili bir saray, ona Tanrı heykellerinin yikanıp giydirildiği 210 metrekare genişliğinde bir tapınak ve kutsal kabul edilen bir gölet kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. Bulunan tabletlerde, Sarissa'nın Fırtına Tanrısı'ndan çokça bahsedilmektedir. Yapılan kazılarda şimdiye dek büyük bir tapınağa, bir mektuba, çömlekten yapılmış İkiz Boğa heykeline ve çeşitli tabletlere ulaşılmıştır.⁶⁵

Hititler döneminde Sarissa kenti ile altın çağını yaşamış olan Tonus şehri Hititlerin yıkılması ile Anadolu'da hâkimiyet kuran medeniyetlerin egemenliğine girmiştir.

Hitit hâkimiyetinin M.Ö 1200 yıllarında Balkanlar üzerinden gelen Frigyalılar tarafından ortadan kaldırılması ile Tonus Frigyalılar hakimiyetine girmiştir. Frigya'nın yıkılması üzerine bu devletin yerine kurulan Lidyalılar döneminde devrin kudretli komutanı Giges Mezopotamya ve İran ticaretini Ege Denizine bağlayabilmek için

⁶³ Andreas Müller-Karpe, Vuslat Müller-Karpe, “Kuşaklı Sarissa” Hititler: Bir Anadolu imparatorluğu, 1. Baskı, İstanbul 2003, s. 220-221.

⁶⁴ Savaş Özkan Savaş, “Hititlerde “Fırtına Tanrısı” ve “Boğa Kültü” üzerine Bazı Gözlemler ve Yorumlar”, Archivum Anatolicum, cilt 5, 2002, s. 101. (97-170)

⁶⁵ Andreas Müller-Karpe, Kuşaklı 1998 Yılı 6. Kazı Çalışmaları Hakkında Ön Rapor, 21. Kazı Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s.309-312.

yaptırdığı meşhur Kral Yolunun Tonus'un (Altınyayla) güneyinden geçtiği gezilip incelendiğinde görülen kalıntılardan anlaşılmaktadır. Kral Yolu Efes-Sart-Uşak-Gordion- Ankara- Çorum- Mecitözü- Tokat- Zile- Tonus- Malatya- Harput- Diyarbakır- Ninova-Erbil-Suda yörelerinden geçmektedir.⁶⁶

Altınyayla, M.Ö. 710 tarihinde Asur hükümdarı Sargon'un Anadolu'ya yaptığı akınlar sonucunda, M.Ö. 676 yılına kadar Asur egemenliğine girmiştir. M.Ö. 585'te Med'ler ve Lidyalılar arasındaki antlaşma gereğince Sivas'ın doğusu Med'lerin, Altınyayla ve batısı ise Lidyalılar'ın egemenliği altına girmiştir. Persler M.Ö. 550 yılında Med egemenliğine son vererek Sivas çevresindeki yerleşim merkezlerini ele geçirmiştir. Daha sonra Makedonya Kralı Büyük İskender M.Ö. 334 ve M.Ö. 332'de Anadolu'ya iki akın düzenlemiştir, bu seferler sonucunda Altınyayla'daki Pers egemenliğini ortadan kaldırmıştır. Roma kralı Tiberius M.S. 17'de Sivas'ı ele geçirdiğinde Altınyayla Roma yönetimine tabi olarak Eyalet-i Rum'un bir birimi haline almıştır. 395'te Roma İmparatorluğu'nun parçalanarak Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılması nedeniyle Altınyayla da Doğu Roma İmparatorluğu'nun yani Bizans İmparatorluğu'nun içerisinde kalmıştır.⁶⁷

Büyük Selçuklu Devleti döneminde XI. Yüzyılın ilk yarısından itibaren Anadolu'ya keşif akınları düzenlediği bilinmektedir. Tuğrul Bey döneminde yapılan akınlar ile Kars'tan Sivas'a kadar olan Bizans kaleleri hemen hemen tahrip edilmiş ve Bizans kuvvetleri yıpratılmıştır. Bu akınlarla Türkler Kızılırmak kıyılarına kadar gelmişlerdir.⁶⁸

Türkler 1071 Malazgirt Zaferi ile Anadolu'nun kapılarını açmıştır. Sultan Alparslan'ın Anadolu'yu komutanlarına yurt olarak göstermesi üzerine Anadolu kısa bir sürede Türkleşip İslamlaşmıştır. Sivas ve çevresinin de kesin olarak Türk hâkimiyetine girmesi ve Türkleşmesi 1071 Malazgirt Zaferi ve sonraki yıllarda gerçekleşmiştir.⁶⁹

Sultan Alparslan komutanlarından Emir Danişmend 1071'den sonra Sivas bölgesi ve yöresini feth ederek kendi beyliğini kurmuştur. II. Kılıçarslan döneminde (1174)

⁶⁶ Hamza Ateş, a.g.t. s. 19.

⁶⁷ <http://www.altinyayla.gov.tr/ilcetarih> 27.05.2019 22:22

⁶⁸ Ali Sevim, *Anadolu Fatih Kutalmışoğlu Süleymanşah*, 2. Baskı, TTK Yayınları, Ankara 2015, s. 6.

⁶⁹ Ramazan Tosun, a.g.m., s. 67.

Anadolu Selçuklu hâkimiyetinde olan şehir, 1243 yılında Moğol egemenliği altına girmiştir. Daha sonra Eratna Beyliği ve Kadı Burhaneddin Devleti'nin denetimine giren bölge, 1408 yılından sonra Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.⁷⁰ 1402 yılında yapılan Ankara savaşıyla Yıldırım Han'ın yenilmesiyle Anadolu beylikleri tekrar kurulmuştur.

Sivas 1402–1403 yılı içinde Çelebi Mehmet'in eline geçmiştir. Buraların tamamen Osmanlı hâkimiyetine girmesi 1407/1408 tarihlerinde olmuş, Sivas şehri Çelebi Mehmet tarafından yeniden onarılmıştır. Fatih Sultan Mehmet Otlukbeli hazırlıklarını burada yapmış ve bu savaşın ardından Sivas ve yöresi sakin ve barış içerisinde bir dönem yaşamıştır.⁷¹

Osmanlı döneminde Altınyayla'nın bulunduğu yörede ilk iskân XVII. Yüzyılın başlarında gerçekleşmiştir. Halep yöresinden gelen Subaşı Mikdat Ağa namıyla bilinen bir aile büyüğünün önderliğinde bir Türkmen ailesi bugünkü ilçe merkezinin bulunduğu yere yerleşmiştir. Kurulan köyün adına, o yıllarda ilçe topraklarının tamamını kapsayan "Tonus" adı verilmiştir.⁷²

Cumhuriyet döneminde uzun yıllar Şarkışla ilçesine bağlı bir bucak merkezi olan Tonus 1972 yılında yapılan değişiklikle Şarkışla ilçesine bağlı belediyeleşmiş ve ismi Altınyayla olarak değiştirilmiştir. 1990 yılında da yapılan değişiklikle ilçe statüsüne kavuşmuştur.

Altınyayla eski çağ döneminde Hitit sarissa şehrine ev sahipliği yaptığı dönemi saymazsak tarih boyunca küçük bir yerleşim yeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle bölgenin tarihi konusunda çok kısıtlı bilgiler bulunmaktadır. Kısaca anlattığımız Tonus tarihinde Sarissa kazı çalışmaları ve XVII. yüzyılda Halep bölgesinden gelen bir Türkmen aşiretin günümüz Altınyayla ilçesinin temeli olan köyün kurulması bilgileri dışında neredeyse net olarak ilçe tarihi hakkında elimizde bilgi bulunmamaktadır. Tarihi kronolojik olarak anlatmak adına bölgenin Sivas Vilayeti'ne yakınlığı da dikkate alınarak kısa kısa değindiğimiz diğer tarihi bilgiler Tonus kazasının tarihinin Sivas Vilayeti ile paralel olduğu varsayımı ile bütünlük arz etmesi açısından verilmiştir.

⁷⁰ Bekir Karacabey, a.g.t., s. 6.

⁷¹ <http://www.altinyayla.gov.tr/ilcetarikh> e.t 29.05.2019 18:37

⁷² Memduh Ahmet Mahiroğulları, a.g.e., s. 108.

1.3. Tonus (Altınyayla) İlçesi Coğrafi Yapısı

Altınyayla İlçesi Sivas İl Merkezinin Güney Batısında ve Sivas'a Ulaş ilçesi üzerinden 80 km. Şarkışla üzerinden ise 112 km. uzaklıkta yeni kurulan bir ilçedir. İlçenin yüzölçümü 717 km olup, denizden yüksekliği 1450 metredir. Altınyayla, doğusunda Kangal, kuzeydoğusunda Ulaş, batısında Şarkışla, güneyinde ise Kayseri (Pınarbaşı) ile çevrilidir.⁷³

İç Anadolu bölgesinin genelinde hâkim olan şiddetli karasal iklim Altınyayla ilçesinde hüküm sürmektedir. Kışları çok soğuk ve kar yağışlı, yazları ise sıcak ve kuraktır. Kışın don olayı sık görülür. Yazlar kısa sürer, ilkbahar ve sonbaharda yağışlar artar. İlçe İç Anadolu bölgesinin en soğuk yörelerinden birisidir. Kış ayları dondurucu soğuk olup, kış ortalama sıcaklığı zaman zaman -36°C lere düştüğü görülmüştür. Altınyayla ilçesi hidrografik yapısı ve özellikleri (akarsular ve göller) Akar deresi, Kariboğan deresi ve Çaldıran dereleri bulunmaktadır.⁷⁴ Sularının yaz aylarında azalmasına rağmen ilçenin tamamında kullanıldığı ve yeterli olduğunu söyleyebiliriz. İlçede doğal göl olmamasına rağmen son yıllarda yapılan çalışmalarla sulama amaçlı tarımda verimliliği arttırmak adına gölet yapım çalışmaları devam etmektedir.

Altınyayla ilçesi Karatonus dağlarının eteğinde Tonus Ovası üzerine kurulmuştur. İlçenin en önemli dağı; ilçenin güneyinde bulunan Karatonus Dağlarıdır. Ayrıca Karatonus dağlarının devamı olarak Ulaş ilçesi içlerine doğru uzanan Kormaç dağları da ilçe sınırları içerisinde kalan önemli yükseltilerdendir. İlçenin en önemli ovası olan Karatonus Ovası, Karatonus Dağının eteklerinden başlayıp Kormaç Dağlarının kuzeyi boyunca doğuya doğru uzanır. Ovanın büyüklüğü 35 km² yaklaşır ve tamamı tarıma elverişli topraklardır. Karatonus dağının güneyinde kalan Kangal ilçesinin içlerine kadar uzanan Uzun Yayla da ilçenin diğer önemli yaylasını meydana getirmektedir.⁷⁵ Coğrafi özellikleri bakımından İç Anadolu ve Sivas'ın karakteristik yapılarını taşıyan Altınyayla ilçesi küçük bir ilçe olarak karşımıza çıkmaktadır.

⁷³ İbrahim Yasak, a.g.e., s. 106.

⁷⁴ Hamza Ateş, a.g.e., s. 23.

⁷⁵ İbrahim Yasak, a.g.e. s. 106.

1.4. Tonus (Altınyayla) İlçesi İdari Yapısı

Sivas 1864 Vilayet Nizamnamesine göre 4 sancak merkezine bağlı toplam 26 kazaya ayrılmıştır.⁷⁶ Sivas Sancağı'na bağlı Tonus kaza olarak bu tarihte karşımıza çıkmaktadır. Ancak buradaki Tonus Kazası günümüz Şarkışla, Altınyayla, Ulaş ilçelerinin büyük bir bölümünü kapsamaktadır. Araştırmamızın asıl konusu Tonus Nüfus defterleri incelendiğinde daha ayrıntılı şekilde görüleceği üzere araştırma konusu Nüfus defterleri günümüz Ulaş ilçe merkezi, Ulaş'a bağlı bazı köyleri, Altınyayla ilçe merkezi, köyleri ve Şarkışla ilçesinin bazı köylerinin ele alındığı daha ayrıntılı görülecektir.

Sivas, 1922 yılında sancakların kaldırılması üzerine Amasya, Tokat, Şebinkarahisar sancakları olarak ayrılıp birer il olmuşlardır.⁷⁷ Bu yeni düzenleme ile Sivas ili Şarkışla ilçesine bağlı bucak merkezi olarak Tonus karşımıza çıkmaktadır. Yurt genelinde 1972 yılında yapılan ad değişikliği ile Tonus Altınyayla olarak adlandırılmış ve 1972 yılında belediye statüsüne kavuşmuştur. 20 Mayıs 1990 tarih ve 20523 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Bakanlar Kurulu kararı ile ilçe statüsüne kavuşmuştur. 09.09.1990 tarihinde A. Faruk Keleş'in ilk kaymakam olarak atanması üzerine ilçelik faaliyetine hukuken başladığını söyleyebiliriz.⁷⁸ Bu tarihten itibaren de Sivas iline bağlı ilçe merkezi olarak devam etmektedir.

20 Mayıs 1990 tarihinde yapılan yeni düzenleme ile Altınyayla ilçesi merkez hariç 2 belde 15 köy olarak idari taksimata ayrılmıştır.⁷⁹ Bunlar;

Beldeler: Deliilyas, Kale

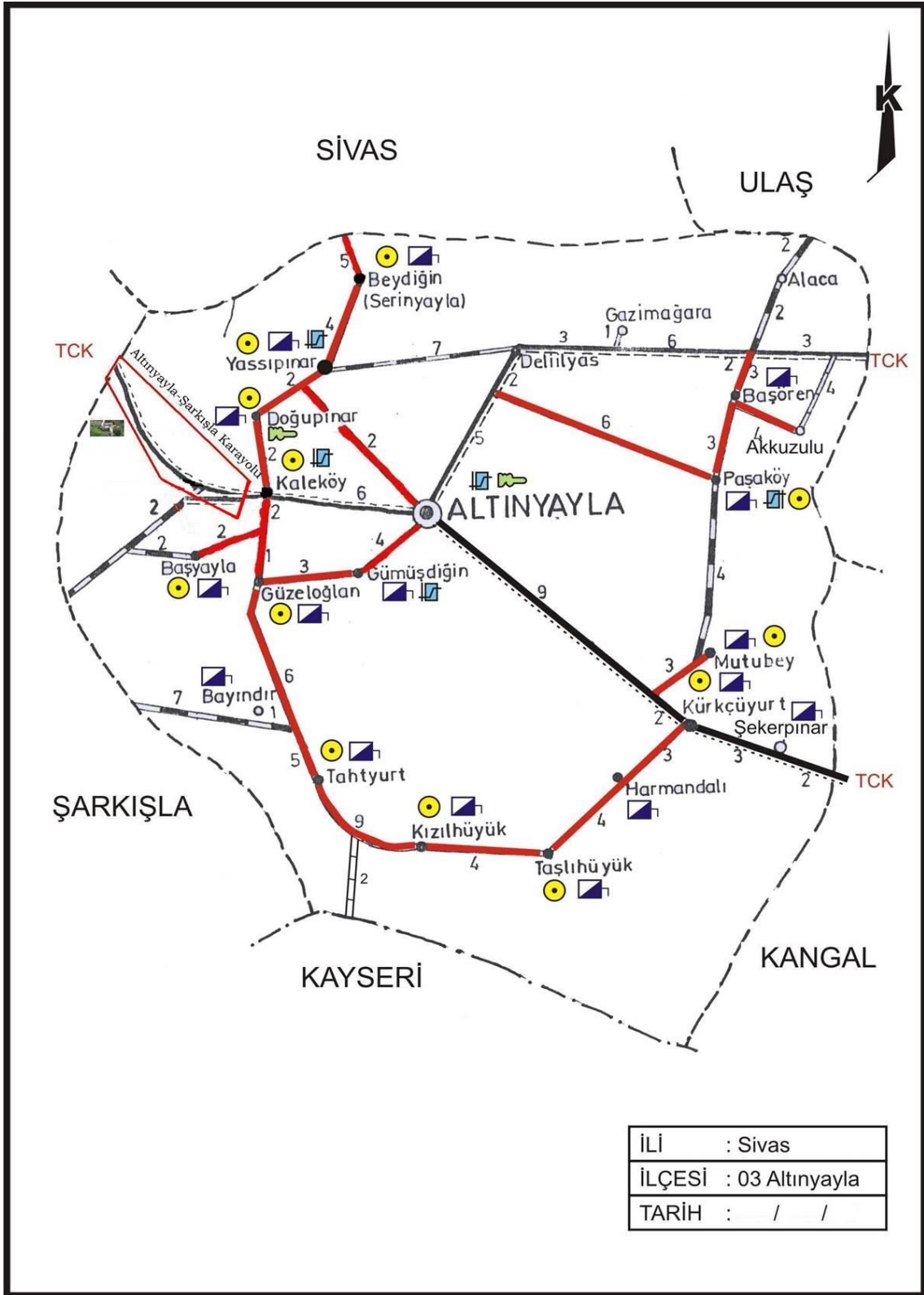
Köyler: Başören, Başyayla, Doğupınar, Gümüşdiğin, Güzeloğlan, Harmandalı, Kızılhöyük, Kürkcüyurt, Mutubey, Paşaköy, Serinyayla, Tahtyurt, Taşlıhöyük, Yassıpınar'dır.

⁷⁶ Nurettin Birol, a.g.m., s. 210.

⁷⁷ Mustafa Ökmen, a.g.e. s.75.

⁷⁸ Altınyayla Kaymakamlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Dergisi, S. 1, 2009, s.4.

⁷⁹ Memduh Ahmet Mahiroğulları, a.g.e. s.108.

Harita 1. Günümüz idari yapılanmasına göre Altinyayla ilçe haritası⁸⁰

⁸⁰ <http://www.altinyayla.gov.tr/nufus> 29.05.2019 23:15

1.5. Tonus (Altınyayla) İlçesi Nüfus Yapısı

İlçe statüsü kazandıktan sonra Altınyayla ilçesinin 1990 yılında toplam nüfusu 13.399 kişidir. Bu nüfusun 3017 kişisi ilçe merkezinde, 10.382 kişisi ise köylerde yaşamaktadır. 2000 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre toplam nüfusu 15.709 kişidir. Bu nüfusun 4.901 kişisi ilçe merkezinde, 10.808 kişi ise köylerde yaşamaktadır.⁸¹

1990 ve 2000 nüfus sayım sonuçlarına baktığımızda özellikle ilçe merkezinde önemli bir artış görülmektedir. Bu durumun 1990 yılında ilçe statüsüne kavuşmasının nüfusu olumlu yönde etkilediğini söyleyebiliriz. 2000 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre Sivas ilinin nüfus artış hızı en yüksek ilçesi %15.9 ile Altınyayla olmuştur. Bu sayım sonuçlarına göre nüfus yoğunluğu 29 km²/kişi olarak Sivas ilinde nüfus yoğunluğu yüksek olan ilçeler içerisinde yer almaktadır. Bu durum Altınyayla ilçesinin yüzölçümünün (549km²) diğer ilçelerle kıyasla daha küçük olmasından kaynaklanmaktadır.⁸²

Aşağıdaki tabloda Altınyayla Kaymakamlığı web sitesinden alınan günümüz ilçe nüfusu incelendiğinde; Öncelikli olarak 1990 yılında ilçe statüsü kazandığında Altınyayla'nın idari yapısında değişiklikler yapıldığı ilk olarak göze çarpmaktadır. İlçe merkezi, 2 belde ve 15 köyden oluşan idari taksimatın, ilçe merkezi 1 belde ve 10 köy olarak düzenlendiği görülmektedir. Tabi bu değişikliğin ana nedeni de değişen hukuksal mevzuat olmakla birlikte azalan nüfus sayıları olduğunu da söyleyebiliriz.

1990 yılında belde olan Kale ile Kürkçüyurt ve Güzeloğlan köylerinin ilçe merkezine mahalle olarak bağlandığını, yine Başören, Yassıpınar ve Serinyayla köylerinin Deli İlyas beldesine mahalle olarak bağlandığını görmekteyiz.

1990-2000 yılları arasında yeni kurulmuş bir ilçe olmanın avantajını da kullanan Altınyayla ilçesi 2000 yılından günümüze önemli oranda nüfusunu (özellikle kırsal kesimde yaşayan nüfusun yaklaşık %50'si) kaybetmiştir.

Günümüzde Sivas ili nüfus artışı dikkate alındığında, dışarıya göç veren önemli iller arasındaki yerini koruduğu görülür. Son otuz yıl içinde büyük sanayi şehirlerini besleyen Sivas ilinde göç olaylarının başlıca nedenlerini ekonomi, sosyal yapıdaki

⁸¹ Memduh Ahmet Mahiroğulları, a.g.e. s. 108.

⁸² Gülpınar Akbulut, a.g.m., s. 94.

değişimler ve siyasî gelişmeler oluşturur.⁸³ Sivas ili için geçerli olan göç nedenleri ve göç verme hızı Altınyayla içinde geçerli olduğunu görmekteyiz.

S. N	Yerleşim Birimi	Statüsü	Nüfus Sayısı
1	Altınyayla (Aydın Mahallesi . Rifat Öçten Mahallesi, Şafak Mahallesi, Kale Mahallesi, Altınyurt Mahallesi (Kürkçüyurt), Güzeloğlan Mahallesi)	İlçe Merkezi	4.572
2	Deliilyas (Merkez Mah.- Yeşilyurt Mah.- Başören Mah. Gazi Osman Paşa Mah.-Yassıpınar Mah.- Serinyayla Mah.)	Belde	1.889
3	Başyayla	Köy	451
4	Doğupınar	Köy	418
5	Gümüşdiğın	Köy	277
6	Harmandalı	Köy	164
7	Kızılhüyük	Köy	330
8	Mutubey	Köy	243
9	Paşaköyü	Köy	82
10	Tahyurt	Köy	334
11	Taşlıhüyük	Köy	388
12	Bayındır	Köy	154
TOPLAM			9.302
NÜFUS:			

Tablo 1. Altınyayla ilçesi Günümüz İdari Taksimatı ve Nüfusu⁸⁴

2.Tonus Nüfus Defterlerinin Değerlendirilmesi

Çalışmamızın esas konusu olan Sivas Sancağı Tonus Kazası'na ait 19. yüzyıl nüfus sayımları sonucu oluşturulan Osmanlı Devlet Arşivinde NFS.D Fonunda kayıtlı H. 29.12.1257(M.1842) tarihli 2473 numaralı ve H. 29.12.1259(M.1844) Tarihli 2474 numaralı Müslüman nüfusun kaydedildiği iki ana defter bulunmaktadır.

⁸³ Gülpınar Akbulut, "Sivas İlinin Başlıca Nüfus Coğrafyası Özellikleri", Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt 31, No 1, 2007, s.93. (83-100)

⁸⁴ <http://www.altinyayla.gov.tr/nufus> 29.05.2019 23:15

Gayrimüslim nüfusa baktığımızda Osmanlı Devlet arşivlerinde NFS.D Fonunda kayıtlı H. 29.12.1257(M.1842) tarihli 2475 numaralı, H. 29.12.1259(M.1844) Tarihli 2476 numaralı, H. 29.12.1257(M.1842) tarihli 2477 numaralı, H. 29.12.1262(M.1846) tarihli 3834 numaralı, H. 29.12.1257(M.1842) tarihli 7276 numaralı ve H. 29.12.1257(M.1842) tarihli 7289 numaralı altı defter bulunmaktadır.

Bu defterlerde sadece erkek nüfus kaydedilmiş olup nüfus açısından önemli bilgiler kaydedilmiştir. Müslüman nüfusa ait 2 adet nüfus defteri ile Gayrimüslim nüfusa ait 6 adet nüfus defter, temin edilerek transkrip edilmiştir. Çalışmamızda bu defterleri iki bölüm halinde incelenmiştir. 2. Bölümde Müslüman nüfusa ait nüfus defterleri, 3. Bölümde Gayrimüslim nüfusa ait nüfus defterleri değerlendirilecektir.

II. BÖLÜM

1. NÜFUS DEFTERLERİNİN TANIMI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1.1. 2473 ve 2474 Numaralı Nüfus Defterlerinin Tanımı

Çalışmamızda ana defter olarak alınan 2473 numaralı defter, 21x54 cm. ebatlarında 71 varaktan oluşmaktadır. Ciltsiz ilk sayfası ebrulu olan defterde siyah ve kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Kırmızı mürekkeple hane numaraları ve şahıslarla ilgili önemli özellikler kaydedilmiştir. Kayıtlar hane numarası ve hane içi sıra numarası verilerek düzenli bir şekilde tutulmuştur. 1257 (1841) tarihli bu defterde Tonus, biri kaza merkezi Nefs-i Tonus olmak üzere 16 köyden ibarettir.

2474 numaralı defter 20x55 cm. ebatlarında 27 varaktan oluşmaktadır. Ciltsiz ilk sayfası ebrulu olan defterde sadece siyah mürekkep kullanılmıştır. Transkript yapılıp iki defter karşılaştırıldığında görülmüştür ki 2474 numaralı defter 2473 numaralı defterin birebir kopyasıdır. 2474 numaralı defterin 2 yıl sonra yazıldığı göz önüne alındığında bu defterin kâtibinin köylere gidip nüfusu kaydetmek yerine daha önce yazılmış olan 2473 numaralı defteri aynen kopya ederek tarihini değiştirdiği izlenimi oluşmaktadır. Bu nedenle Müslüman nüfusun değerlendirildiği çalışmamızın II. Bölümünde 2473 numaralı defter kaynak olarak ele alınmıştır.

Yalnızca erkeklerin kaydedildiği Nüfus defterlerinde kişilerin yaşları, fiziksel özellikleri, aile lakapları, meslekleri, baba adları, başka yerlere gidenler ve dışarıdan gelenlerin geldikleri ve gittikleri yerler tarihleri ile birlikte kaydedilmiştir.

Kayıt edilen ilk kişi ailesinin reisidir. Daha sonraki kişi eğer varsa akrabalık ilişkisi durumuna göre kaydedilmekte ve akrabalık ilişkisi belirtilmektedir. Kayıt altına alınan kişinin adından önce yakınlık ilişkisini gösteren ibareler kullanılmaktadır. Akrabalık ilişkisini gösteren bu ifadeler “oğlu”, “diğer oğlu”, “diğeri”, “üvey oğlu”, “karındaşı”, “damadı”, “iç güveyi”, “kayınbabası”, “maiyetinde” şeklindedir. Bazı kişiler lakaplarıyla ve meslekleriyle de yazılabilmektedir.

Kişilerin yaşları “sin” ibaresiyle kişi bilgilerinin en alt kısmına yazılmıştır. Yaşlarını ilgilendiren tarifte kullanılan “şâbb-ı emred” veya sadece “şâbb” ibaresi,

sözlük anlamıyla henüz sakalı, bıyığı çıkmamış genç anlamındadır ve bu ibare genellikle 10-15 yaşları arasındaki çocuklar için kullanılmıştır.

Şahıslar kaydedilirken fiziksel ve diğer özellikleri ile ilgili bilgiler de yazılmıştır. Boy durumu kısa, orta ve uzun olarak tarif edilirken bıyık ve sakal durumu rengine göre “*Kara bıyıklı*”, “*Kumral Sakallı*” gibi tarif edilmiştir. Hastalıklı olanlar için “*alîldir*”, kör olanlar için “*a‘mâdır*”, tek gözü olanlar için “*yekçeşmdir*”, deli olanlar için “*dîvâne*” veya “*meczûbdur*”, Defterde aynı özelliğe sahip olup art arda gelen şahıslar için “*bu dahi*” ifadesi kullanılmıştır.

Tonus Kazası köylerinden başka yerlere gidenlerin ne için, nereye hangi tarihte gittikleri şahıs kayıtlarının hemen üstüne kırmızı mürekkeple kaydedilmiştir. Şahıs İsimleri kaydedirken oğlu anlamında “*bin*” ifadeleri kullanılmıştır. “*Hüseyin bin Ali*” Ali’nin oğlu Hüseyin gibi. Defterde kullanılan tarihler Hicri Takvime göredir.

1.2. 2475,2476,2477,3834,7276 ve 7289 Numaralı Nüfus Defterlerinin Tanımı

2475 numaralı defter Gayrimüslimlerin kaydedildiği bir defterdir. 20x53 cm. ebatlarında 84 varaktan oluşmaktadır. Ciltsiz ilk sayfası ebrulu olan defterde siyah ve kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Kırmızı mürekkeple hane numaraları ve şahıslarla ilgili önemli özellikler kaydedilmiştir. Kayıtlar hane numarası ve hane içi sıra numarası verilerek düzenli bir şekilde tutulmuştur. 1257 (1841) tarihli bu defterde Tonus kazası toplam 7 köyden ibarettir.

2476 numaralı defter 20x55 cm. ebatlarında 27 varaktan oluşmaktadır. Ciltsiz ilk sayfası ebrulu olan defterde sadece siyah mürekkep kullanılmıştır. Aynı Müslüman nüfus defterlerinde olduğu gibi transkribe yapıp iki defter karşılaştırıldığında görülmüştür ki 2476 numaralı defter 2475 numaralı defterin birebir kopyasıdır. Müslüman nüfus defterleri gibi bu defterin kâtibinin köylere gidip nüfusu kaydetmek yerine daha önce yazılmış olan 2475 numaralı defteri aynen kopya ederek tarihini değiştirdiği tahmin edilmektedir. Yazı şekli ve kayıt tarzı karşılaştırıldığında 2474 ve 2476 numaralı defterler aynı kâtip tarafından alana gidilmeden daha önce kaydedilmiş olan nüfus defterlerinden kopya edilerek düzenlendiği anlaşılmaktadır.

2477 numaralı defter 20x56 cm. ebatlarında 2 varaktan oluşmaktadır. Ciltsiz ilk sayfası ebrulu olan defterde sadece siyah mürekkep kullanılmıştır. 1 varak ebru süslemesi olan defter tek varak bir sayfada 18 kişi kaydedilmiştir. H.1259 (1844) tarihli defterde Ulaş ve Gazi Mağra köylerinden 18 kişi kayıt altına alındığı bu defter incelendiğinde diğer ana defterlerde olduğu gibi H.1257 tarihli 7276 numaralı ek olarak düzenlendiği düşünülen defterin birebir kopyası olduğu görülmüştür.

3834 numaralı defter, 19x51 cm. ebatlarında 7 varak 16 sayfadan oluşmaktadır. Ciltsiz ve ebrusuz olan defterde siyah mürekkep kullanılmıştır. Kayıtlar hane numarası ve hane içi sıra numarası verilerek düzenli bir şekilde tutulmuştur. H. 29.12.1262 (M.1846) bu defterde Tonus Kazası toplam 7 köyden ibarettir.

7276 numaralı defter 19x51 cm. ebatlarında 1 varaktan oluşmaktadır. Ciltsiz ilk sayfası ebrulu olan defterde siyah ve kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Tek varak iki sayfada hane numarası verilmeden 18 kişi kaydedilmiştir. H.1257 (1842) tarihli defterde Ulaş ve Gazi Mağra köylerinden 18 kişi kayıt altına alınmış bu 18 kişinin özelliğine bakıldığında tamamen Asitane'ye (İstanbul) göç ettikleri not düşülmüştür.⁸⁵ Göç eden 18 kişinin 2475 numaralı deftere ek olarak göç eden nüfusu kayıt etmek için tutulduğu tahmin edilmektedir.

7289 numaralı defter 19x52 cm. ebatlarında 1 varaktan oluşmaktadır. Ciltsiz ebrusuz olan defterde sadece siyah mürekkep kullanılmıştır. Tek varak iki sayfada hane numarası verilmeden 5 köyden toplam 42 kişi kaydedilmiştir. H.1259 (1844) tarihli defterde şahıslara açıklama yapılmadan yazılmıştır. Tarihi ve yazı şeklinden anlaşıldığı üzere bu defteri 2474,2476 ve 2477 numaralı defterleri kendisinden önce tutulan kayıtları kopya eden kâtip tarafından yazılmıştır. 7289 numaralı defterin de 2476 numaralı deftere ek olarak yapıldığı tahmin edilmektedir.

Çalışmamızın III. bölümünde ayrıntılı değerlendireceğimiz Reaya defterlerinden kopya edilenler ayrılarak 2475 ve 3834 numaralı defterleri ana kaynak olarak ele alınacaktır. 7276 numaralı defterin 2475 numaralı deftere ek olduğu düşünülerek buradaki bilgiler de değerlendirilecektir.

---

⁸⁵ BOA, Nfs.d.7226

Reaya defterleri de Müslim defterlerinde olduğu gibi yalnızca erkeklerin kaydedildiği defterlerdir. Nüfus defterlerinde kişilerin yaşları, fiziksel özellikleri, aile lakapları, meslekleri, baba adları, başka yerlere gidenler ve dışarıdan gelenlerin geldikleri ve gittikleri yerler tarihleri ile birlikte kaydedilmiştir.

Kayıt edilen ilk kişi ailenin reisidir. Daha sonraki kişi eğer varsa akrabalık ilişkisi durumuna göre kaydedilmekte ve akrabalık ilişkisi belirtilmektedir. Kayıt altına alınan kişinin adından önce yakınlık ilişkisini gösteren ibareler kullanılmaktadır. Akrabalık ilişkisini gösteren bu ifadeler “oğlu”, “diğer oğlu”, “diğeri”, “üvey oğlu”, “karındaşı”, “damadı”, “iç güveyi”, “kayınbabası”, “maiyetinde” şeklindedir. Bazı kişiler lakaplarıyla ve meslekleriyle de yazılmıştır.

Kişilerin yaşları “sin” ibaresiyle kişi bilgilerinin en alt kısmına yazılmıştır. Yaşlarını ilgilendiren tarifte kullanılan “şâbb-ı emred” veya sadece “şâbb” ibaresi, sözlük anlamıyla henüz sakalı, bıyığı çıkmamış genç anlamındadır ve bu ibare genellikle 10-15 yaşları arasındaki çocuklar için kullanılmıştır.

Şahıslar kaydedilirken fiziksel ve diğer özellikleri ile ilgili bilgiler de yazılmıştır. 3834 numaralı defterde sadece boy durumu kısa, orta ve uzun olarak tarif edilirken sakal ve bıyık durumuna denilmemiştir. 2475 numaralı defterde hem boy durumları belirtilmiş hem de bıyık ve sakal durumu rengine göre “Kara bıyıklı”, “Kumral Sakallı” gibi tarif edilmiştir. Hastalıklı olanlar için “alildir”, kör olanlar için “a‘mâdır”, tek gözü olanlar için “yekçeşmdir”, deli olanlar için “dîvâne” veya “mezcûbdur”, defterde aynı özelliğe sahip olup art arda gelen şahıslar için “bu dahi” ifadesi kullanılmıştır.

Tonus Kazası köylerinden başka yerlere gidenlerin ne için, nereye hangi tarihte gittikleri şahıs kayıtlarının hemen üstüne kırmızı mürekkeple kaydedilmiştir. Şahıs İsimleri kaydedirken oğlu anlamında “Veled” ifadesi kullanılmıştır. “Agob veledi Mardoros” Mardoros’un oğlu Agob gibi. defterde kullanılan tarihler Hicri Takvime göredir.

Gayrimüslimlerin kayıtlarında Müslümanlarınkinden farklı olarak ayrıca cizye vergisi verme durumları kayıt altına alınmıştır. Bu durum: “edna” (düşük), “evsat” (orta) ve “âl’â” (iyi) olmak üzere üç şekilde ifade edilmiştir. Yine yaşlı veya hasta

olanlar için İhtiyarlıktan veya sakatlıktan dolayı iş yapma gücü kalmamış olan kimse anlamında “*amel manda*” kelimesi kullanılmıştır.

2. 2473 NUMARALI NÜFUS DEFTERİNE GÖRE TONUS KAZASI İDARİ YAPISI

2.1 Tonus Kazasının Köy İsimleri

Tonus Kazası Köyleri			
1	Nefs-i Tonus	9	Beydiğin
2	Gümüşdiğin	10	Yassıpınar
3	Deli İlyas	11	Küveli
4	Abbasilü	12	Baharözü
5	Güzel oğlan	13	Karacalı
6	Mezra	14	Ekincioğlu
7	Kale	15	Savcun
8	Şarklı	16	Yapalı

Tablo 2. Tonus Kazası Köy İsimleri⁸⁶

Tonus Nahiyesi: 2473 numaralı nüfus defterine göre Tonus kazası 16 köyden oluşmaktaydı. Bunlardan Tonus nahiyesi Nefs-i Tonus olarak kaydedilmiş ve kazanın merkezidir. Günümüz Altınyayla ilçenin temelini oluşturmaktadır.

Gümüşdiğin: Günümüzde Altınyayla ilçesine bağlı olarak aynı isimle varlığını devam ettirmektedir.

Deli İlyas: Günümüzde Altınyayla ilçesine bağlı bir beldedir.

Abbasilü: Günümüzde Sivas'ta bu isimde bir köy bulunmamakla halk arasındaki adı Abbas Kâhya Karahisar köyü olan Sivas İli Ulaş İlçesine bağlı Yeni Karahisar köyü olduğu tahmin edilmektedir.

Güzeloğlan: Günümüzde Altınyayla ilçesine bağlı olarak aynı isimle varlığını devam ettirmektedir.

Mezra: Günümüze ismi değişmiştir. Altınyayla ilçesine bağlı Başayla köyü olarak varlığını devam ettirmektedir.

⁸⁶ BOA, Nfs.d. 2473.

Kale: 1999 yılında belediye teşkilatı kurulmuş Altınyayla ilçesine bağlı belde olmuştur. Günümüzde Altınyayla ilçesine bağlı mahalle olmuştur.

Şarklı: Günümüzde ismi değişmiştir. Altınyayla ilçesine bağlı Başyayla köyü olarak varlığını devam ettirmektedir.

Beydiğin: Günümüzde ismi değişmiştir. Altınyayla ilçesine bağlı Serinyayla köyü olarak varlığını devam ettirmektedir.

Yassıpınar: Günümüzde Altınyayla ilçesine bağlı olarak aynı isimle varlığını devam ettirmektedir.

Küpeli: Günümüzde Sivas İli Ulaş ilçesine bağlı olarak aynı isimle varlığını devam ettirmektedir.

Baharözü: Günümüzde Sivas İli Ulaş ilçesine bağlı olarak aynı isimle varlığını devam ettirmektedir.

Karacalı: Günümüzde Sivas İli Ulaş ilçesine bağlı olarak Karacalar ismi ile varlığını devam ettirmektedir.

Ekincioğlu: Günümüzde Sivas İli Ulaş ilçesine bağlı olarak aynı isimle varlığını devam ettirmektedir.

Savcun: Günümüzde Sivas İline bağlı köy olarak aynı isimle varlığını devam ettirmektedir.

Yapalı: Günümüzde Sivas İli Ulaş ilçesine bağlı olarak aynı isimle varlığını devam ettirmektedir.⁸⁷

Köy isimlerine baktığımızda bazılarının aynı isimle varlığını devam ettirmekte oldukları, bazı köylerin ise zaman içerisinde isimlerinin değiştikleri görülmüştür. Günümüz idari yapısının da değiştiğini göz önüne alarak köylerin günümüzde

---

⁸⁷ Köy isimlerinin günümüzdeki köy isimleri ile karşılaştırmaları Sivas Valiliği resmi internet sitesi www.sivas.gov.tr, Altınyayla Kaymakamlığı resmi internet sitesi www.altinyayla.gov.tr ve Ulaş Kaymakamlığı resmi internet sitesi www.ulas.gov.tr adreslerinden yapılmıştır. Eski isimlerini günümüze taşıyamayan köylerin günümüzdeki isimleri ile eşleştirmeleri yöre halkından sözlü olarak edinilen bilgiler ışığında yapılmıştır.

kullanılan isimleri verilerek günümüz ile bağlantı kurulmasının sağlanması amaçlanmıştır.

2.2 Tonus Kazası Köyleri Muhtarları

Sıra no	Köy adı	Muhtar adı
1	Nefs-i Tonus	
2	Gümüşdiğın	Abdü Emminin oğlu Hasan Bin Ahmed
3	Deli İlyas	Hacı Ali Bin Hüseyin
4	Abbasilü	Şaban Bin Ali
5	Güzeloğlan	
6	Mezra	
7	Kale	
8	Şarklı	Abbas Bin Mehmed
9	Beydiğın	Yusuf Bin Süleyman
10	Yassıpınar	Halil Bin Hüseyin
11	Küpelı	
12	Baharözü	Halil Kâhya Bin İbrahim
13	Karacalı	Mehmed Bin Ali Kâhya
14	Ekincioğlu	
15	Savcun	
16	Yapalı	Ahmed Kâhya Bin Osman

Tablo 3. Tonus Kazası Köy Muhtarları⁸⁸

Yukarıdaki bilgilere göre on altı köyde 9 adet muhtar görev yapmaktadır. II. Mahmud döneminde yapılan yeniliklerden biri de muhtarlık örgütünün kurulmasıdır. 1826 yılında ilk defa İstanbul'da kurulan ve 1829 İstanbul nüfus sayımından sonra mahallelerin sorumluluğunu alan muhtarlık örgütü 1831 yılından itibaren bütün ülkede mahalle ve köylerin idaresini yürütmüştü. İstanbul'dan sonra Muhtarlık örgütü tüm ülkede tatbik edilmiştir.⁸⁹

Her mahallede sevilen ve yetenekli iki kişi birinci ve ikinci muhtar olarak mahalle halkının oy birliği ile seçilmekteydi. Seçilenler kadı tarafından sicile geçirilerek

⁸⁸ BOA, Nfs.d. 2473.

⁸⁹ Musa, Çadırcı, "Türkiye'de Muhtarlık Teşkilatının Kurulması Üzerine bir İnceleme", *Belleten*, S.135, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s. 409.

Defter Nazırına bildirilerek, daha sonra bütün listeler Ceride Nezareti'ne gönderilmekteydi. Muhtarlar için Darphane'de hazırlanan mühürler kendilerine gönderiliyordu. Muhtarlar, doğan, ölen ve göçenlerin bildirilmesi, vergilerin tespiti ve toplanmasında önemli fonksiyonlar icra etmişlerdir.⁹⁰ Tonus Kazasına bağlı Nefs-i Tonus, Güzel Oğlan, Mezra, Kale, Küpeli, Ekincioğlu, Savcın köylerinde muhtar belirtilmediği görülmektedir.

2.3 Tonus Kazası Köyleri Din Görevlileri

Tonus Kazası Din Görevlileri			
Köy adı	Sıra	İsmi	Görevi
Nefs-i Tonus	1	Seyid Mehmed Bin Kethüda Mehmed	Karye-i Mezburda Olan Camii Şerifin Ezan Müezini Olduğu
	2	Ahmed Bin Abdurrahman	Karye-i Mezburda Olan Camii Şerifin Müzeni Sani Olduğu
	3	Hasan Efendi Bin Abidin	Karye-i Mezburda Olan Camii Şerifde Hutbeci Olduğu
	4	Menra Ali Bin Ahmed	Karye-i Mezburda Olan Camii Şerifi Camii Müezini Olduğu
	5	Mustafa Efendi Bin Halil	Karye-i Mezburda Olan Camii Şerifin İmamı Olduğu
Deli İlyas	1	Topal Hüseyin Bin İsmail	Karye-i Mezburun İmamı
Baharözü	1	Menra Hacı	Karye-i Mezburun İmam Hatibi
	2	Osman Efendi	Karye-i Mezburda Müezzin Olduğu
Karacalı	1	Şeyh Mustafa Bin Şeyh İbrahim	Tekkeye Naşın Olduğu
Yapalı	1	Mehmed Efendi Bin İbrahim	İmam

Tablo 4. Tonus Kazası Köyleri Din Görevlileri⁹¹

Osmanlı mahalle cami ve mescidlerinde yer alan en önemli din görevlisi imamlardı. Bu mabedlerde hizmet veren din görevlilerinin büyük gayretleriyle bu kutsal mekânlar sadece bir ibadet yeri değil, ayrıca cazibe merkezleri haline gelmiştir. Tanzimat devrine gelinceye kadar imam, devleti temsil etmek üzere mahallenin önde gelen sorumlusuydu. Görevlerinin ifası sırasında kadılar tarafından teftiş edilir, ahalinin hakkında vaki şikâyetleri azillerine yol açabilir ve cezalandırılmalarına sebep olabilirdi.

⁹⁰ a.g.m., s. 412.

⁹¹ BOA, Nfs.d. 2473.

Dolayısıyla belirli bir kontrol altında bulunurlardı. İmamlar, kadıların yerine getirmesi gereken birçok işte onların tabii yardımcısı konumundaydı.⁹²

Osmanlı idare sisteminde imam-hatiplerin görev ve çalışma alanı sadece cami hizmetiyle sınırlı değildi. Kaynaklardan anlaşıldığına göre onlara; asli hizmetlerine ilave olarak bazı toplumsal hizmet ve görevler de verilmiştir. Söz konusu görevler; çalıştıkları mahalle ve köylerde halka çeşitli konularda yardımcı olmak, ikamet ettikleri yer ve adres hakkında bilgi toplamak, kimlik bilgilerini tespit etmek, dışardan gelenlerin kayıtlarını yapmak, ayrılanların bilgilerini ilgili mercilere iletmek, kimsesizlere kefil olup güvence vermek, ölüm, defin ve doğum kayıtlarını yapmak, nikâh akdi ve boşanma işlemlerini yürütmek gibi hususlardır. Bütün bu konularda kendilerine mühür ve imza yetkisi de sağlanmıştır. Ayrıca toplum üzerinde etkili olmalarından ötürü köy hayatının önde gelen simaları arsında da yer almışlardır.⁹³

Yukarıdaki tabloda görüleceği üzere kaza merkezi Nefs-i Tonusda 5 din görevlisi bulunmaktadır. İmam'ın yanında müezzinlik görevinin bölümlere ayrıldığı görülmüştür. Ezan müezzini ve cami müezzini olarak ayrılıp, cami müezzini de birinci ikinci müezzin olarak ayrılmıştır. Cami hutbecisi günümüzde vaiz olarak adlandırılmaktadır. Karacalı köyünde resmi bir imam belirtilmemiştir ancak şeyh olarak nitelendirilen tekkeye bağlı olduğu görülen şeyh Mustafa'yı din görevlisi olarak değerlendirdik. 16 köyün 11'nde ise herhangi bir din görevlisine rastlanmamıştır. Bu köylerde din hizmetlerinin gönüllülük üzerine yapıldığı resmi bir din görevlisi atanmadığı tahmin edilmektedir.

3. 2473 NUMARALI NÜFUS DEFTERİNE GÖRE TONUS KAZASI SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI

3.1. Tonus Kazası Köyleri Aile İsimleri

Tonus Kazası Köyleri Aile İsimleri		
1	Nefs-i Tonus	Şahvelioğlu, Muazinoğlu, Hacıhasanoğlu, Hacıhüseyintorunu, Delimehmetoğlu, Hacımemiştorunu, Çakırmehmedoğlu, Yakuboğlu, Halidoğlu, Karahaliloğlu, Hacımehmedoğlu, Ağcaoğlu, Çakırmehmedoğlu, Ömeroğlu, Karahaliloğlu,

⁹² Mefail Hızlı, "Osmanlı Mahalle İmamlarının Performansına Dair", C.1, *Tesam Akademi Dergisi*, Ağustos 2014, s. 44.

⁹³ Kemal Beydilli, "İmam" *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.22, TDV Yayınları, İstanbul 2000, s. 182.

		Antaboğlu, Kalavizoğlu, Köleoğlu, Çobluoğlu, Karahaliloğlu, Davudoğlu, Eşkıyaoğlu, Savanoğlu, Delioğlanoğlu, Çiloğlu, Kökevelioğlu, Mandunoğlu, Alikethüdaoğlu, Karabağdatoğlu, Kalavizoğlu, Çorbacıoğlu, Mahmudoğlu, Hacımahmudoğlu, Safioğlu, Topuzoğlu, Çortanoğlu, Reyhanlıoğlu
2	Gümüşdiğın	Abdüemmioğlu, Ebuhaçioğlu, Abdüemmioğlu, Sarıilyasoğlu, Keteşoğlu, Haçioğlu, Anadoğmuşoğlu, Kölealioğlu, Halidoğlu, Abhadakişioğlu, Harunoğlu, Halidoğlu
3	Deli İlyas	Sunguroğlu, Tosunoğlu, Çukadaroğlu, Mahmudoğlu, Culhasanoğlu, Piroğlu, Setreklioğlu, Katiboğlu, Süleymanoğlu, Serdaroğlu, Akoğlanoğlu,
4	Abbasilü	Çinçioğlu, Kerimoğlu, Körünoğlu
5	Güzeloğlan	Sipahioğlu, Kasaboğlu
6	Mezra	Gürünlüoğlu, Somuncuoğlu, Türkmenoğlu
7	Kale	Tulumcuoğlu, Nalbandoğlu, Sağıroğlu,
8	Şarklı	Kuloğlu
9	Beydiğın	
10	Yasıpınar	Nalbandoğlu
11	Küpeli	Sarıklioğlu, Kuzucuoğlu, Ayanoglu
12	Baharözü	Gürünlüoğlu, Acemoğlu, Hamitoğlu, Katmeoğlu, Ehnacıoğlu, Davutoğlu
13	Karacalı	Kuyucuoğlu, Kasımoğlu, Kocuroğlu
14	Ekincioğlu	
15	Savcun	Yusufoğlu, Kapucuoğlu, Uzunoğlanoğlu, Çavuşoğlu, Heztemanoğlu
16	Yapalı	Musaoğlu, Numanoğlu, Karaoğlanoğlu,

Tablo 5. Tonus Kazası Köy Aile İsimleri⁹⁴

Yukarıdaki tablo incelendiğinde aile isimlendirmelerinin genelde atalardan gelen ad, lakap, meslek ya da fizikî özelliklerine göre gerçekleştiği ortaya çıkmaktadır. Kasımoğlu, Numanoğlu, Sunguroğlu, Halidoğlu gibi aile isimleri dedelerinin isimlerinden geldiği görülür. Kuyucuoğlu, Kuzucuoğlu, Nalbatoğlu, Çinçioğlu gibi aile isimlerinin Baba veya dedelerinin mesleklerine göre verildiği görülmektedir. Delioğlanoğlu, Çiloğlu, Uzunoğlanoğlu, Sarıklioğlu gibi aile isimlerinin atalarının fiziki yapıları ve lakaplarına göre verildikleri görülür. Gürünlüoğlu, Acemoğlu, Türkmenoğlu

⁹⁴ BOA, NFS.d. 2473.

gibi aile isimlerinin isi ailenin geldiği yer memleket durumlarına göre verildiği görülmektedir.

19. yüzyılda soyadı olmadığı aynı isimlerinde çokça kullanıldığını düşününce aile isimleri kişileri ayırt etmede önemli bir kıstas olmuştur. Cumhuriyetle birlikte soyadı kanununun gelmesi ile günümüzde kullanılan soyadlarının geçmişteki aile isimleri ile ilişkisi olduğu görülecektir.

3.2. Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan Şahıs İsimleri

Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan Şahıs İsimleri					
Sıra	İsim	Adet	Sıra	İsim	Adet
1	Mehmed	208	30	Emin	6
2	Mustafa	133	31	Mikdad	6
3	Ali	114	32	Murad	6
4	Osman	101	33	Halilibrahim	6
5	Hasan	89	34	Şaban	6
6	Ahmed	83	35	Hamid	5
7	Hüseyin	77	36	Halid	5
8	Ömer	70	37	Hasan Hüseyin	5
9	İbrahim	64	38	Abbas	4
10	Halil	57	39	Mehmed Mustafa	4
11	İsmail	37	40	Murtaza	4
12	Süleyman	35	41	İsa	3
13	Yusuf	35	42	İlyas	3
14	Bekir	29	43	Yahya	3
15	Veli	25	44	Feyzullah	3
16	Ebubekir	22	45	Abdulfettah	2
17	Musa	21	46	Abdulgani	2
18	Mahmud	18	47	Habib	2
19	Hamza	13	48	Davud	3
20	Abdullah	12	49	Halis	2
21	Abdulkadir	11	50	Nabi	2
22	Abdurrahman	11	51	Ali Osman	2
23	Hacı	10	52	Durmuş	2
24	Ömer Osman	9	53	Mehmed ali	2

25	Seyyid	8	54	Hanefi	2
26	Salih	8	55	Cemal	2
27	Hasan	7	56	Muslu	2
28	Recep	7	57	Selvan	2
29	Memiş	6	58	Habib	2
			59	Abulkasım	2

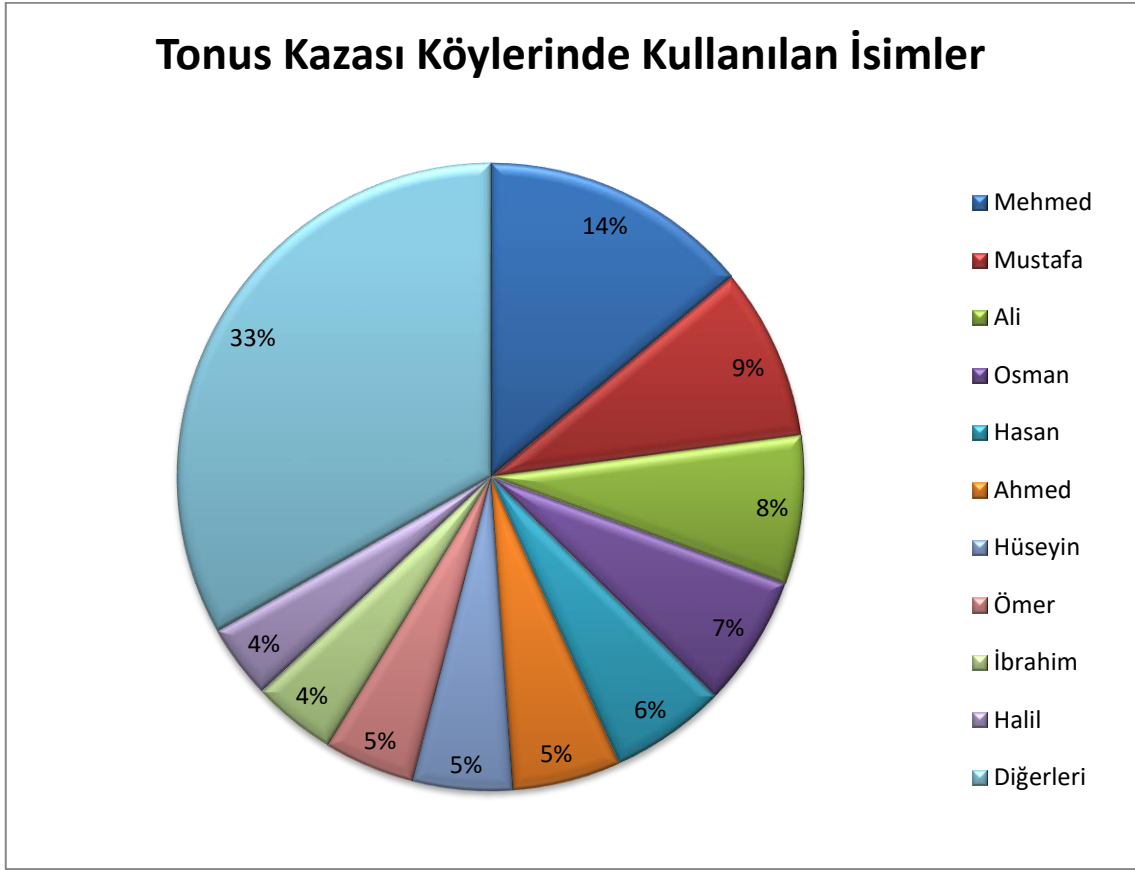
Tablo 6. Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan Şahıs İsimleri⁹⁵

Sadece bir defaya mahsus kullanılan isimler ise şunlardır. Abdurrahim, Arif, Ebuyusuf, Cafer, Hami, Hayri, Kenan Mesud, Seyyid Mehmed, Yasin, Yusuf Ali, Mükremin, Latif, Mahsun, Numan, Piri, Sungur, Zeynel Abidin, Sadık, Salman, Şahin, Zahid, Battal, Melikgazi, Salih Mehmed, Yakub, Turan, Cafer, Bayram, Eyüb, Kulu?, Şahin, Cuma, Satılmış, Basri, Bahri, Haki, Abdi, Bektaş, Araz, Hayri, Naci, Muharrem, Abdullatif, Abdulvahab, İslam, Bilal, Mamo, Abdulnefa, Selvan, Abuş, Rasim, İshak, Alim, İbo, Nazif, Abdi, Hamdi, Abdurrahman Veliyyüddin Efendi, Hafız Veliyyüddin Efendi Toplamda 118 farkı isim kullanılmıştır.

Defterde nüfusa kaydedilen kişilerin kendi isimleriyle birlikte baba adları da belirtilmişti. Mesela “Ali bin İsmail”, İsmail oğlu Ali anlamına gelmektedir ve deftere asıl kaydedilen kişi Ali idi. İsim değerlendirmesinde şahsın kendi ismi dikkate alınmıştır. İsimler tabloda en çok kullanılanı en az kullanılanına doğru sıralanmıştır.

Tonus Kazası’nda en çok kullanılan isim bütün Anadolu’da olduğu gibi 208 kişi ile Mehmed ismidir. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) isminden türetilerek Türkçeleştirilen Mehmed ismi tarihte olduğu gibi günümüzde de en çok kullanılan erkek ismidir. Sırasıyla en fazla kullanılan diğer isimler Mustafa 133, Ali 114, Osman 101 dir. Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere 118 farklı isim kullanılmasına rağmen erkek nüfusun yaklaşık % 50’si 6 farklı isim kullanmıştır.

⁹⁵ BOA, NFS.d. 2473.

Grafik 1. Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan İsimler

3.3. Tonus Kazası Köylerinin Nüfus Yaş Dağılımı

Tonus Kazası Müslüman Nüfusun Yaş Dağılımı									
Yaş	Adet	Yaş	Adet	Yaş	Adet	Yaş	Adet	Yaş	Adet
1	87	21	17	41	13	61	2	81	
2	7	22	7	42	8	62	1	82	
3	34	23	35	43	42	63	35	83	6
4	56	24	1	44	5	64	2	84	
5	75	25	17	45	4	65	2	85	1
6	55	26	1	46		66		86	
7	69	27	4	47	2	67		87	
8	58	28	81	48	31	68	6	88	2
9	41	29	6	49	3	69	1	89	
10	48	30	19	50	6	70	3	90	3
11	56	31	14	51	4	71		91	
12	22	32	7	52		72	2	92	
13	35	33	72	53	36	73	18	93	3
14	17	34	3	54	4	74	1	94	

15	43	35	17	55	5	75	3	95	1
16	12	36		56		76		96	
17	15	37	5	57	2	77		97	
18	62	38	56	58	14	78	1	98	
19	16	39	2	59	1	79		99	
20	14	40	13	60	2	80	2	100	2

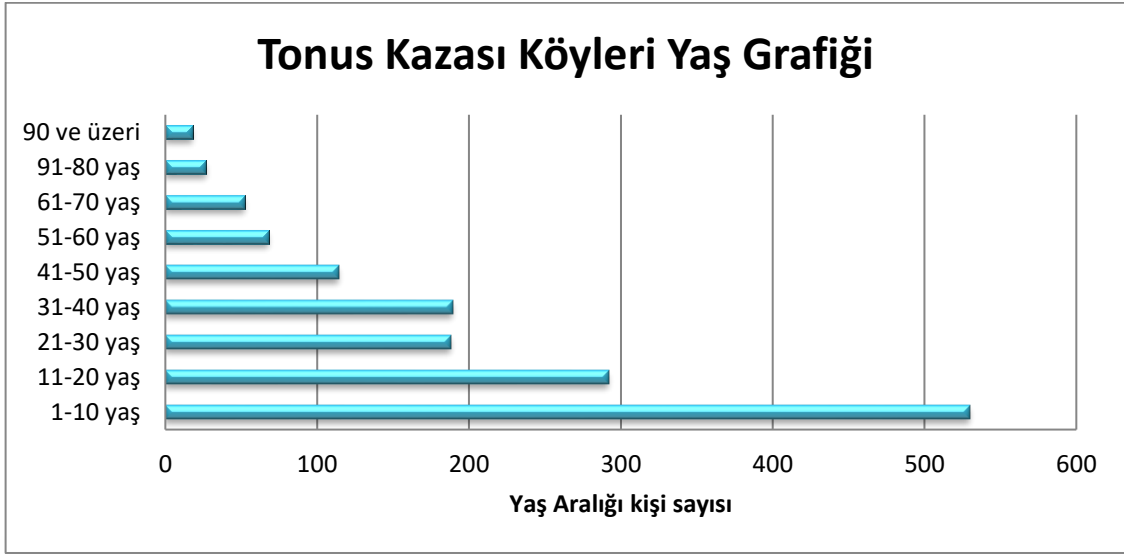
Tablo 7. Tonus Kazası Köyleri Nüfus Yaş Dağılımı⁹⁶

Ayrıca 1 yaşından küçük 4 kayıt bulunmaktadır. 4 aylık, 6 aylık, 5 aylık, 6 aylık olan bebekler ay anlamına gelen “mah” kelimesi ile belirtilmişlerdir.

Osmanlı’da nüfus kayıtları yapılırken kişilerin yaşları sin “س” ibaresi ile gösterilmektedir. Yukarıdaki tablo 1 ile 100 yaş arasındaki kişilerin sayısını vermektedir. Bir yaşından küçük olan bebekler için ise “yevm” ve “mah” kelimeleri kullanılmıştır. “Yevm” gün anlamına “mah” ay anlamına gelmektedir. Bu bebeklerin kaç günlük ve aylık olduğunu göstermektedir.

Nüfusun yaşlara göre dağılımına baktığımızda aşağıdaki grafikte de görüleceği üzere çok genç nüfus yapısı vardır. Nüfusun %50’si 0-20 yaş aralığındadır. Tablo incelediğinden 4 aylıktan 100 yaşına kadar farklı yaşlardan insanlar olduğu görülür. Burada ilgi çeken bir nokta da bazı yaşlarda yığılma varken bazı yaşlarda çok az kişinin bulunmasıdır. Örneğin: 28 yaşında 81 kişi bulunurken 27 yaşında 4 kişi bulunması veya 43 yaşında 42 kişi bulunurken 44 yaşında 5 kişi olması ilginçtir. Bu durum kişilerinin belirli yaştan sonra yuvarlak rakamlarla yaşını ifade etmesi 30, 35, 40 gibi (burada genellikle 3 lü rakamlarda bir yığılma vardır 33,43,53,63 gibi) veya fiziksel görünüşe göre bir çok kişinin aynı yaşta kaydedilmesinden kaynaklandığını düşünülmektedir.

⁹⁶ BOA, NFS.d. 2473.

Grafik 2. Tonus Kazası Köyleri Yaş Grafiği

3.4. Tonus Kazasında Nüfusun Köylere Dağılımı

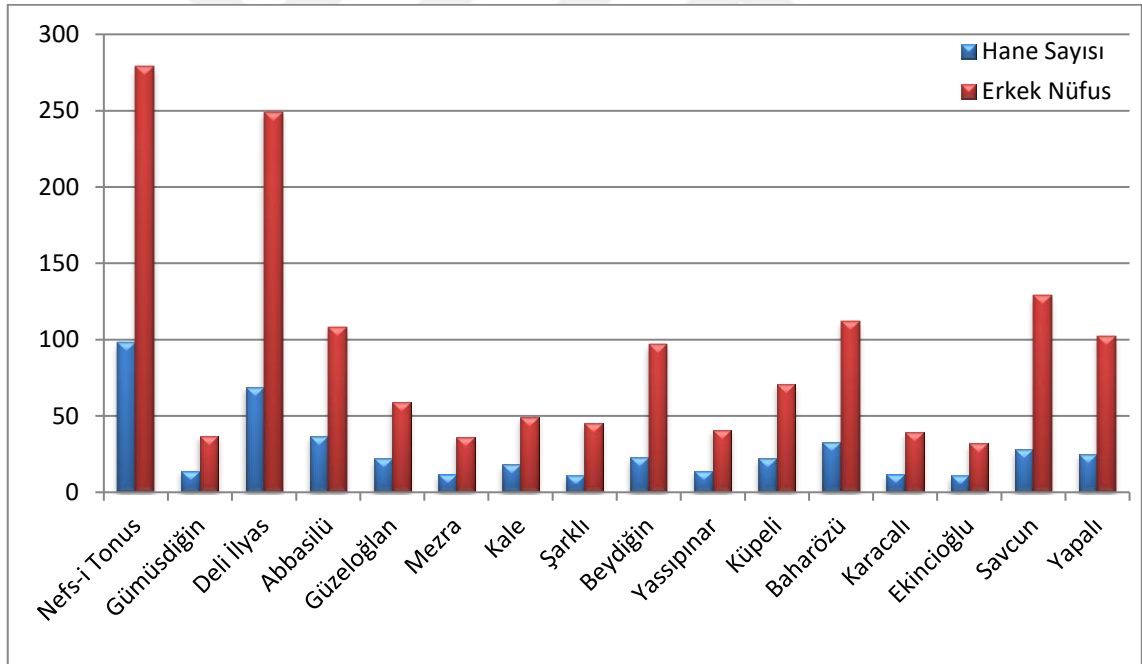
Tonus Kazası Nüfusun Köylere Dağılımı				
Sıra	Köy Adı	Hane Sayısı	Erkek Nüfus	Tahmini Nüfus
1	Nefs-i Tonus	98	279	558
2	Gümüşdiğin	14	37	74
3	Deli İlyas	69	249	498
4	Abbasilü	37	108	216
5	Güzeloğlan	22	59	118
6	Mezra	12	36	72
7	Kale	18	49	98
8	Şarklı	11	45	90
9	Beydiğin	23	97	194
10	Yassıpınar	14	41	82
11	Küveli	22	71	142
12	Baharözü	33	112	224
13	Karacalı	12	39	78
14	Ekincioğlu	11	32	64
15	Savcun	28	129	258
16	Yapalı	25	102	204
TOPLAM		449	1485	2970

Tablo 8. Tonus Kazasında Nüfusun Köylere Dağılımı⁹⁷

⁹⁷ BOA, NFS.d. 2473.

Yukarıdaki tabloya baktığımızda 16 köy içinde erkek nüfus en fazla olan 279 kişi ile Nefs-i Tonus köyüdür. Erkek nüfusun en az olduğu köy 32 kişiyle Ekincioğlu'dur. Hane durumuna baktığımızda 98 hane sayısı ile kazanın en büyük köyü Nefs-i Tonus, 11 hane ile Ekincioğlu ve Şarklı köyleri en küçük köyleridir. Kaza geneline baktığımızda 16 köyde 449 hanenin bulunduğu Tonus kazasında toplam 1485 erkek nüfus bulunmaktadır. Kadın erkek sayısının nüfusa etkisinin eşit olduğunu kabul edecek olursak 2473 numaralı nüfus defterine göre Tonus kazası Müslüman nüfusu yaklaşık üç bin kişidir diyebiliriz.

Aşağıdaki nüfus ve hane grafiğinden de görüleceği üzere hane başına düşen nüfusa göre Deli İlyas, Kale, Şarklı gibi köylerde hane başına 3 kişiden fazla erkek nüfus düşmektedir. Bu köylerin hane sayısına göre nüfus yoğunluğu yüksek köyler olduğunu söyleyebiliriz.

Grafik 3. Tonus Kazası Köyleri Hane Sayısı Ve Erkek Nüfus Grafiği

3.5. Tonus Kazası Engelliler

Tonus Kazası Engelliler		
Sıra no	Engel Durumu	Adet
1	Ahras	1
2	Alil	3
3	Ayağı Topal	1

4	Parmağı Sakat	3
5	Çolak	3
6	Divane	4
7	İlletli	2
8	Mecruh	7
9	Topal	11
10	Yatalak	1
11	Yek Çeşm	7
12	Dizi Sakat	2
13	Âmâ	2
14	Arazlı	1
15	Sakat	1
16	Kolu sakat	1
TOPLAM		50

Tablo 9. Tonus Kazası Engelliler⁹⁸

Engelli; bir kişinin doğuştan veya sonradan oluşan fiziksel, ruhsal, duyuşsal yeteneklerini kaybetmesi durumunda ortaya çıkan fiziksel, duyuşsal, ruhsal farklılıklar eksiklikler olarak tanımlayabiliriz. İnsalık var olduğu günden günümüze engelliler toplumsal hayatta var olmuş her birey de engelli aday olarak yaşamını sürdürmektedir. Nüfus defterleri kaydedilirken insanların engel durumları da kayıt altına alınmıştır. Askerlik vergi gibi konularda bu kayıtlar kullanılacağı için engelli bireylere bazı konularda muafiyet sağlamak amacıyla bunların kaydedildiğini düşünmekteyiz.

Engel durumları olan kişiler nüfus defterlerine yazılırken engel durumları belirtilerek kaydedilmişlerdir. Görmeyen kişiler için “âmâ” deli olan kişilere “divane”, tek gözü görenler için “yek-çeşm” ve hastalıklı olanlar için “alil”, Yaralanmış olanlar için “mecruh”, Hem sağır hem dilsiz olanlar için “ahrız” ifadeleri kullanılmıştır. Ayrıca topal, çolak, sakat, yatalak, olarak da kaydedilenlerde mevcuttur.

Yukarıdaki tabloda görüleceği üzere Tonus kazası köylerinde 16 farklı engelde toplam 50 kişi engelli olarak kaydedilmiştir.

⁹⁸ BOA, NFS.d. 2473.

3.6.Tonus Kazası Meslekler

Tonus Kazası Meslekler		
Sıra no	Meslek	Adet
1	Çorbacı	1
2	Çuhadar	2
3	Çulha	1
4	Kâtip	2
5	Çinici	1
6	Kasab	1
7	Somuncu	1
8	Nalbant	3
9	Kuyucu	2
10	Kapıcı	1
11	Kahya	5
12	Tüccar	4
13	Usta	1
14	Berber	2
15	Çoban	3
16	Azap	5

Tablo 10. Tonus Kazası Meslekler⁹⁹

Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılda ekonomik olarak temel geçim kaynağının tarım ve hayvancılık olduğu düşünüldüğünde Tonus Kazasında meslekleri belirtilmeyen birçok kişinin tarım ve hayvancılıkla uğraştığı tahmin edilmektedir.

Yukarıda tabloda görüldüğü üzere 2473 numaralı nüfus defterinde belirtilmiş olan Müslüman nüfusun meslek grupları 16 tanedir. Bu tabloya çoğunluğun geçim kaynağı olduğunu düşündüğümüz tarım ve hayvancılık yer almamaktadır. Ayrıca muhtarlar, din adamları ayrı başlık altında değerlendirildiğinden bu tabloya eklenmemiştir.

⁹⁹ BOA, NFS.d. 2473.

4. 2473 NUMARALI NÜFUS DEFTERİNE GÖRE TONUS KAZASI FİZİKİ ÖZELLİKLER TANIMLAMALAR

4.1. Lakaplar

Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan Lakaplar		
Sıra	Köy adı	Kullanılan Lakaplar
1	Nefs-i Tonus	Baliğ Hasan, Koca Halid, Çolak Osman, Cerid Osman, Cerid Osman, Koca Hasan, Deli Mehmed, İnce Osman, Deli Halil, Kel Osman, Köse Mehmed, Köçek Osman, Kara Mehmed, Kethüda Mehmed, Köle Osman, Kadı Mehmed, Kuyucu Osman
2	Gümüşdiğin	Yetim İbrahim, Yetim Bekir, Merhum Ahmed, Merhum Halil,
3	Deli İlyas	Kekeç Abbas, Köse Ömer, Kara Ali, Gören Süleyman, Çakır Bekir, Çulha Hasan, Topal Hüseyin, Kel Bekir, Deli Halil,
4	Abbasilü	Kel Halil, Sarı Mehmed, Kara Bekir, Kara Fatih, Topal Hüseyin, Kara Bekir, Avşar Yusuf,
5	Güzel Oğlan	Kör Hasan, Katır Mehmed, Gören Ömer, Kır Hasan, Çil Ali
6	Mezra	Körün İbo, Avşar Süleyman, Körün Mehmed, Türkmen Süleyman,
7	Kale	Körün Mustafa, Köse Mustafa, Dudak Ali,
8	Şarklı	Deli Hasan,
9	Beydiğin	Yanuk Abdullah, Deli Hasan, Kurt Ahmed, Kör Halil, Deli Mehmed, Gedikli Ali, Aşık Mustafa, Kurt Ali, Deli Hasan,
10	Yassıpınar	Yeter Halil, Taslak? Veli, Berber Mehmed
11	Küveli	Battal Mustafa, Kılavuz Ahmed, Kel Hasan, Kel Hüseyin, Kör Ali, Kör Ömer, Kara Musa,
12	Bahaözü	Topal Osman, Kör Ali, Tüccar Ali, Kara İbrahim, Körün Abuş, Kör Hüseyin, Kör Ömer
13	Karacalı	Çil Oğlan, Topal Hasan
14	Ekincioglu	Kavas Osman, Kara Mehmed, Kel Osman, Çil Ali
15	Savcun	Hatib Mehmed, Kara Ali, Kara Bekir, Koca Osman, Deli Mustafa, Koca Hasan, Hezteman Mehmed,
16	Yapalı	Kör Ömer, Çil Bekir

Tablo 11. Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan Lakaplar¹⁰⁰

Tonus Kazası ve köylerinde kişiler baba adları ve yaygın olarak tanındığı lâkapları ile kaydedilmişlerdir. Lâkaplar çoğu kere şahsın fizikî özelliği, mesleği, menşe'i veya sosyal durum yansıtacak şekilde verilmiştir.

¹⁰⁰ BOA, NFS.d. 2473.

Kuyucu Osman, Çulha Hasan, Berber Mehmed, Hatib Mehmed, gibi lakaplar kişilerin meslekleri ile ilgili almış olduğu lakaplardır. Fiziki özelliklerinden dolayı alınan lakaplara örnek olarak Koca Halid, Çolak Osman, İnce Osman, Kel Halil, Çil Oğlan gibi gösterilebilir. Yine Türkmen Süleyman, Avşar Yusuf gibi lakaplar mensub oldukları boy'a göre verilen lakaplardır.

4.2. Şahısların Fiziki Özellikleri

Tonus Kazası Şahısların Fiziki Özellikleri				
Sıra No	Fiziki Özellik	Adet	Fiziki Özellik	Adet
1	Kır sakallı	101	Kısa Boylu	36
2	Kara Sakallı	93	Orta Boylu	387
3	Kumral Sakallı	88	Ortanca Boylu	4
4	Ak Sakallı	70	Uzun Boylu	136
5	Sarı Sakallı	49	Uzunca Boylu	26
6	Köse Sakallı	25		
7	Kırca Sakallı	22		
8	Kumral Kır Sakallı	7		
9	Köse Kara Sakallı	3		
10	Kumral köse Sakallı	3		
11	Köse Kumral Sakallı	2		
12	Kumral Kırca Sakallı	2		
13	Köse Kır Sakallı	1		
14	Ter Bıyıklı	96		
15	Kara Bıyıklı	40		
16	Sarı Bıyıklı	31		
17	Şab-ı emred	10		
18	Ter Sarı Bıyıklı	10		
19	Kumral Bıyıklı	3		
20	Kısa Sakallı	2		
21	Ter Kara Bıyıklı	1		

Tablo 12. Tonus Kazası Şahısların Fiziki Özellikleri¹⁰¹

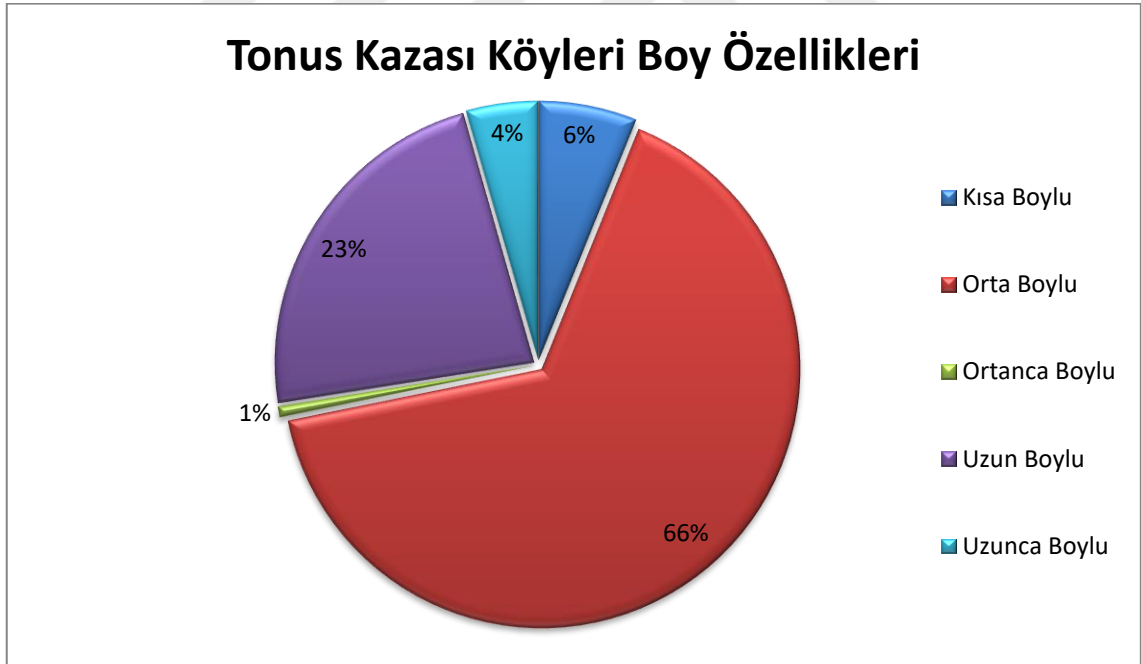
Günümüzde bir kişi hakkında rapor tutulacak olsa veyahut bir kişi tanımlanacak olsa öncelikli olarak kişinin fotoğrafı o belgeye iliştilir. Gelişen teknoloji ile yüz tanıma, parmak izi, göz tarama vb. insanları fiziksel olarak diğerlerinden ayırt edici

¹⁰¹ BOA, NFS.d. 2473.

birçok teknik teknoloji bulunmaktadır. Ancak 19. Yüzyılda bu teknolojiler olmadığı için nüfus defterlerine insanlar kaydedilirken adeta günümüzdeki fotoğraf çekmeye benzetebileceğimiz şekilde insanların fiziksel özellikleri tanımlanmıştır.

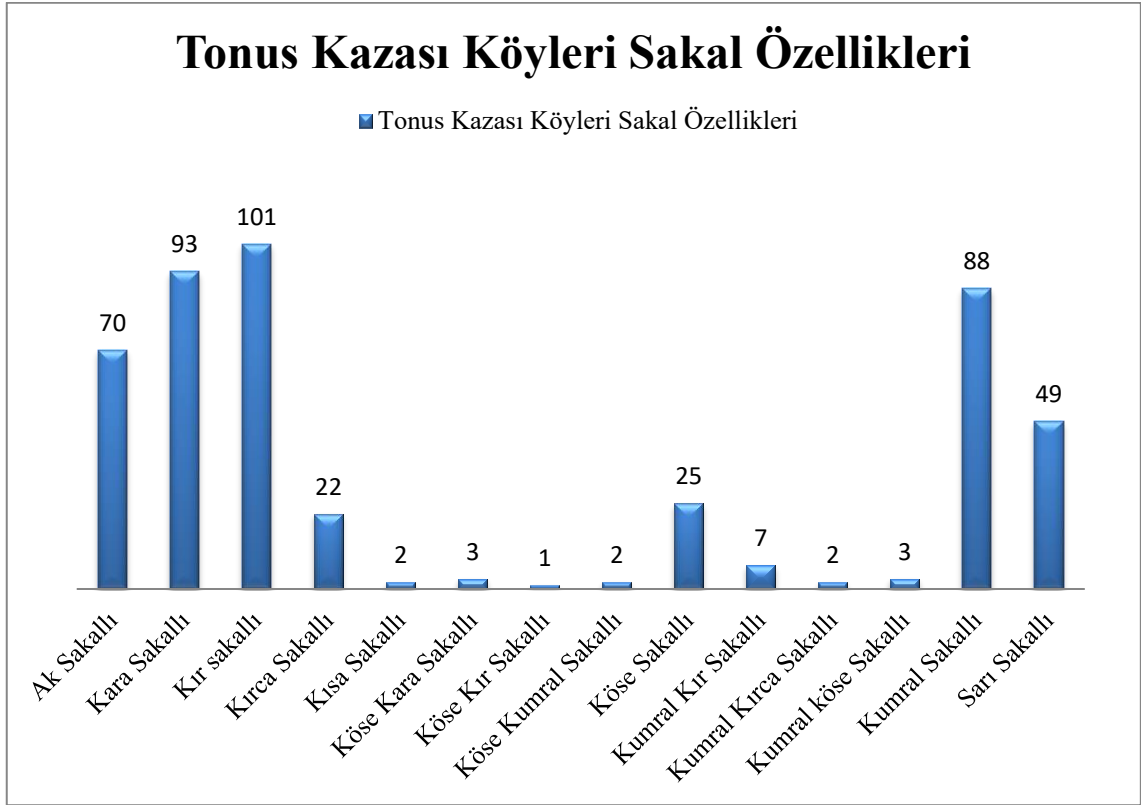
Kişilerin boy, sakal, bıyık ve bedensel özürllükleri hakkında bilgi verilirken aslında resimleri çizilmiştir. Kimi kişilerin sadece boylarına, sakal veya bıyıklarına dair bilgilere yer verilmişken; kimilerinde hem boy hem de sakal, bıyık özellikleri bir arada verildiği de görülmektedir. Bazen de sakal ve bıyıkların rengine kadar detaylar da bulunmaktadır.

Aşağıdaki kişilerin boy durumları grafiğinden de görüldüğü gibi Tonus Kazasında yaşayan erkek nüfusunun %66 sı orta boyludur. Buradan bölgede yaşayan insanların çoğunluğunun orta boylu olarak tarif edildiğini söyleyebiliriz. Yine nüfusun % 23'ü uzun boylu, %6'sı kısa boylu, %4'ü uzunca boylu ve %1'ide ortanca boylu olarak tanımlanmıştır.

Grafik 4. Tonus Kazası Köyleri Şahısların Boy Özellikleri Grafiği

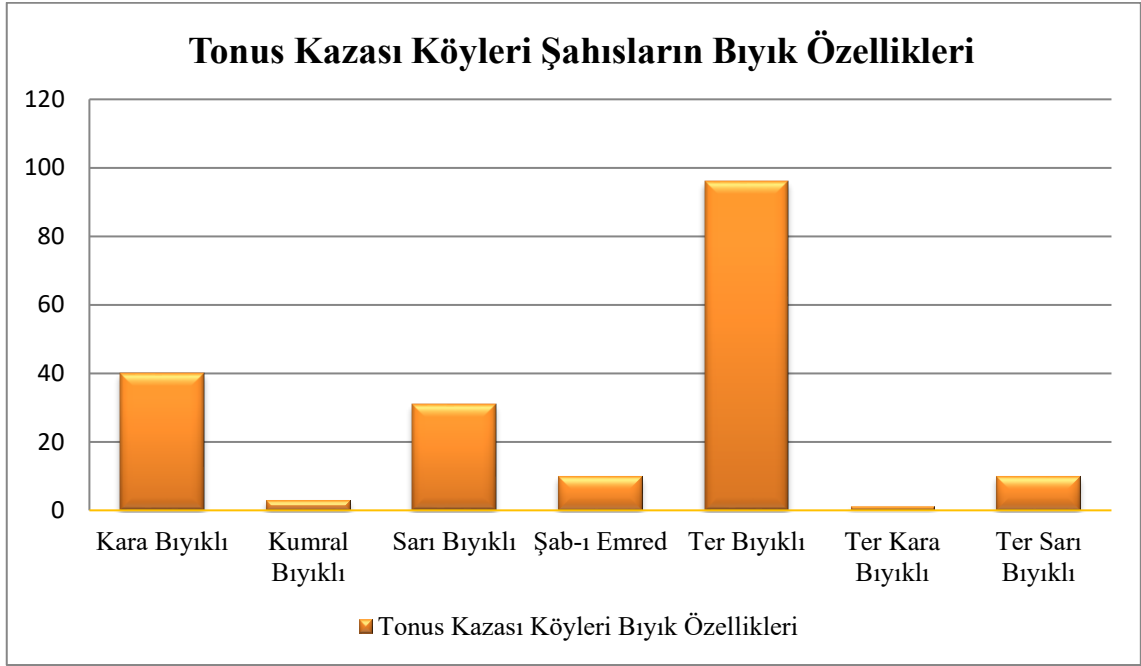

Grafik 5. Tonus Kazası Köyleri Şahısların Sakal Özellikleri Grafiği

Şahıslar deftere kaydedilirken boylarından daha çok sakal ve bıyıkları üzerinde durulduğu görülmüştür. Sakalları tarif ederken kumral kırca sakallı gibi ayrıntılı şekilde şahısların sakalları tarif edilmeye çalışılmıştır. Çoğunlukla sakalların rengini göre yazılsa da bazen boyutlarına göre kısa sakallı uzun sakallı gibi tariflerde karşımıza çıkmaktadır. Sakallı olarak kaydedilenlerin çoğunluğunun 30 yaş üzerindeki kişiler olduğunu söyleyebiliriz. Yukarıdaki grafikte de görüldüğü üzere Tonus Kazasında en sık kullanılan sakal tarifleri kır sakallı, kara sakallı, kumral sakallı, ak sakallı ve sarı sakallı olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Şab-ı emred” yani sakalı bıyığı henüz çıkmamış anlamındaki tanımlamayı bıyık özellikleri grafiği içerisinde gösterilmiştir. Aşağıdaki grafikte görüldüğü gibi bıyıklı olanların çoğunluğunu “ter bıyıklı” tanımlaması oluşturmaktadır. Ter bıyıklı henüz bıyıkları yeni çıkmaya başlayan anlamına gelmektedir. Bıyık özellikleri ile tarif edilen kişilerin çoğunluğunu 15-30 yaş arasındaki kişiler oluşturmaktadır.

Grafik 6. Tonus Kazası Köyleri Şahısların Bıyık Özellikleri Grafiği

5. 2473 NUMARALI NÜFUS DEFTERİNE GÖRE TONUS KAZASI NÜFUS HAREKETLERİ

İlkçağdan itibaren insanlar yaşamlarını sürdürebilmek için sürekli hareket halinde olmuşlardır. Göç dediğimiz bu olgu insanlık tarihinde birçok olaya yön vermiştir. İlk zamanlarda genellikle iklim koşullarından ötürü göçler yapılmıştır. Zamanla göçlerin sebepleri iklim koşullarından ziyade siyasi ve ekonomik bir hal almaya başlamıştır. Göç hareketleri sadece göç eden kişi değil göç edilen yerin toplumsal ve sosyal yapısında da değişiklikler meydana getirmektedir. Bu nedenle nüfus hareketlerinin bir bölgenin sosyal ve toplum yapısı hakkında önemli bilgiler içerdiğini görülmektedir.

2473 numaralı nüfus defterine nüfus hareketlerinin işlendiğini görmekteyiz. Nüfus hareketleri daha çok bölge içerisinde olduğunu söyleyebiliriz. Defterde gelen nüfus genellikle “*fil aslı*” kelimesi ile nereden geldiği bildirilmektedir. Ancak ne için geldikleri hakkında bilgi verilmemektedir. Göç edenler ise “*nakl-i hane*” eyledi sözü sonrası nereye göç ettiği bildirilmektedir. Özel bir nedenle göç edildi ise göçün nedeni hakkında bilgi de verilmektedir.

5.1. Tonus Kazası Köylerine Gelen Nüfus

Tonus Kazası Köylerine Gelen Nüfus			
Sıra No	Şahıs Adı Soyadı	Geldiği yer	Yerleştiği Köy
1	Mehmed Bin Mehmed	Fî'l-'asl Sairgan	Deli İlyas
2	Ömer Bin Hamid	Fî'l-'asl Manzunuklu Karyesinden	Deli İlyas
3	Battal Bin Ebubekir	Fî'l-'asl Yabatundan?	Abbasilü
4	Ali Bin Avşar Yusuf	Fî'l-'asl Mezitliden	Abbasilü
5	İsmail Bin Deli Bekir	Fî'l-'asl Alacahan Karyesinden	Abbasilü
6	Körünoğlu Osman	Fî'l-'asl Avşardan	Abbasilü
7	Mehmed Mustafa Bin	Fî'l-'asl Kırşehir Kazasından	Abbasilü
8	Mehmed Bin Deli Bekir	Fî'l-'asl Alacahan Nahiyesinden	Abbasilü
9	Osman Bin Mahmud	Gedükde Kazasının Cemel Karyesinden	Abbasilü
10	Arif Bin Hafız	Fî'l-'asl Gürün Kazasının Çayırşehir Karyesinden	Mezra
11	Mustafa Bin Abdulkadir	Fî'l-'asl Gürün Kazasından	Kale
12	Hasan Bin Abdî	Fî'l-'asl Çayırşehri Karyesinden	Kale
13	Nalbantoğlu Süleyman Bin Mehmed	Yassıpınar Karyesinden Nakil Hane Etdi Sene 57	Kale
14	Sağıroğlu Mustafa Bin Abdullah	Fî'l-'asl Ağca Zağal	Kale
15	Deli Hasan Bin Toyuc?	Fî'l-'asl Hanlı	Şarklı
16	Hüseyin Bin Mehmed	Fî'l-'asl Güney Karyesinden	Şarklı
17	Osman Kâhya Bin Ahmed	Yassıpınar Karyesinden Nakl-İ Hane Etdiği Yıl 57	Şarklı
18	Halil Bin Cemal	Bu Dahi	Şarklı
19	Murad Bin Hasan	Arguvan Kazasından	Beydiğin
20	Nalbantoğlu Musa	Şarklı Karyesinden	Yassıpınar
21	Ayanoğlu İbrahim Bin Memiş	Fî'l-'asl Çongar	Küpeli
22	Kocuroğlu Ebubekir	Fî'l-'asl Sarıca	Karacalı
23	Osman Bin Çil Oğlan	Fî'l-'asl Sarıca	Karacalı
24	Ömer Bin Topal Hasan	Fî'l-'asl Sarıca	Karacalı
25	Osman Bin Mehmed	Fî'l-'asl Sarıca	Karacalı
26	Karındaşı Çil Ali	Bu Dahi	Karacalı

Tablo 13. Tonus Kazasına Gelen Nüfus¹⁰²

¹⁰² BOA, NFS.d. 2473.

Yukarıdaki tabloya göre Tonus Kazası köylerine toplam 26 kişinin göç ederek geldiği kayıt edilmiştir. En fazla göç alan köylere baktığımızda Abbasilü köyü olduğu görülmektedir. Genellikle göç eden kişinin ailesi ile geldiği için kalabalık bir ailenin göç ettiği düşünülebilir. Nüfus hareketlerine baktığımızda Tonus Kazası'nın göç alan bir bölge olduğu söylemek pek mümkün görünmemektedir.

5.2. Tonus Kazası Köylerinden Göç Eden Nüfus

Tonus Kazası Köylerinden Göç Eden Nüfus			
Sıra No	Şahıs Adı Soyadı	Gittiği yer	Köyü
1	Osman Bin Köse Ömer	İlbeyli kazasının bedirli karyesinde çoban olduğu	Deli İlyas
2	Çukadaroğlu Kara Ali	Li-eclit Ticarete Trabzona Gitmiş Oldğu Sene 58	Deli İlyas
3	Ömer Bin Menra Osman	Li-eclit Ticarete Trabzona Gitmiş Oldğu Sene 57	Deli İlyas
4	Oğlu Osman	Bu dahi	Deli İlyas
5	Ter Bıyıklı Ali	Li-eclit Ticarete Trabzona Gitmiş Oldğu Sene 58	Deli İlyas
6	Mustafa Bin İbrahim	Ser fert bulunarak der saadete götürülmüş olduğu	Abbasilü
7	Mustafa Bin Halim	Bozok kazasının sarsılmış? Karyesine gitmiş olduğu	Abbasilü
8	İbrahim Bin Gören Ömer	Ayardı? karyesinde çoban olduğu	Güzeloğlan
9	Mustafa Bin Veli	Sivas ili kazasında ak pınar karyesinde çoban olduğu	Yassıpınar
10	Acemoğlu Mustafa Bin Hamdi	Koyuncu karyesine nakl-i hane eylediği	Baharözü
11	Oğlu Receb	Bu dahi	Baharözü
12	Oğlu Mehmed	Bu dahi	Baharözü
13	Oğlu Ahmed	Bu dahi	Baharözü
14	Hasan Bin İsmail	Kaba sakal karyesinde azab	Baharözü
15	Osman Bin Ömer	Koyuncu karyesinde azab	Baharözü
16	Hacı İsa	Apardı karyesinde azab	Baharözü
17	Ali Bin Kara İbrahim	İlim tahsil etmek için kayseriye gitmiş sene 57	Baharözü
18	Abdurrahman Bin Abdi	Deliklitaşda azab	Baharözü
19	Mehmed Bin Hasan	Tatlıca karyesine nakl-i hane etdi sene 56	Baharözü

20	Oğlu Mehmed	Bu dahi nakil	Baharözü
21	İbrahim Bin Hasan	Sivas'a nakil hane etdiği sene 57-58	Karacalı
22	Oğlu Hasan	Bu dahi nakil	Karacalı
23	Mehmed Bin Hüseyin	Müceddeden karye lişin etmek için kan pınarına nakli hane etti sene 57	Savcın
24	Oğlu Ahmed	Bu dahi nakil	Savcın
25	Karındaşı Halil Bin Hüseyin	Bu dahi nakil	Savcın
26	Babası Hüseyin Bin Ali	Bu dahi nakil	Savcın
27	Mustafa Bin Feyzullah	Müceddeden karye lişin etmek için kan pınarına nakli hane etti sene 57	Savcın
28	Oğlu Mehmed Ali	Bu dahi nakil	Savcın
29	Kayınbabası Hasan Bin Ali	Bu dahi nakil	Savcın
30	Halil Bin İbrahim	Çallı karyesinde azab	Savcın
31	Karındaşı Recep	Amaren karyesinde azab	Savcın
32	Mehmed Bin Mustafa	Hayırbey karyesine nakl-i hane etdi. Sene 57	Savcın
33	Oğlu Mehmed	Bu dahi nakil	Savcın
34	Oğlu İbo	Bu dahi nakil	Savcın
35	Kara Yusuf Bin Mehmed	Müceddeden karye lişin etmek için kan pınarına nakli hane etti sene 57	Savcın
36	Oğlu Mehmed	Bu dahi nakil	Savcın
37	Hamza Bin Mehmed	Kurtlu kayaya nakl-i hane etdiği	Yapalı
38	Oğlu Osman	Bu dahi nakil	Yapalı
39	Oğlu Mehmed	Bu dahi nakil	Yapalı
40	Oğlu Ali	Bu dahi nakil	Yapalı

Tablo 14. Tonus Kazası Köylerinden Göç Eden Nüfus¹⁰³

Nüfus defterlerinde dışarıdan gelen göçlerin yanında dışarıya verilen göçler de kaydedilmiştir. Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere Tonus Kazası köylerinden toplam 40 kişi göç etmiştir. En fazla göç veren köyler Baharözü ve Savcın köyleridir. Göç edenlere baktığımızda genellikle çobanlık ve azablık yapmak için yakın köylere veya kazalara gittikleri görülmektedir. Deli İlyas karyesinden dört kişinin ticaret için Trabzon'a gittiği görülmektedir. Bu durum göçlerin büyük çoğunlu ekonomik nedenlere yapıldığını göstermektedir. Bu göçlerin içerisinde istisnai bir örnek olarak eğitim amaçlı Baharözü Karyesinden Ali Bin Kara İbrahim'in 1257 senesinde ilim tahsil eylemek için Kayseri'ye gittiği görülmektedir.

¹⁰³ BOA, NFS.d. 2473.

III. BÖLÜM

Nüfus defterleri yalnızca Müslüman nüfusun kaydedildiği defterler değildir. Reaya defterleri olarak nitelendirilen ve Gayrimüslim Osmanlı tebasının da bu dönemde kayıt altına alındığı görülmektedir. Bu bölümde reaya nüfusun kayıt edildiği ana defterler olan 2475 numaralı nüfus defteri ile 3834 numaralı nüfus defteri ele alınarak değerlendirmeler yapılmıştır.

1. 2475 ve 3834 NUMARALI NÜFUS DEFTERİNE GÖRE TONUS KAZASI İDARİ YAPISI

1.1. Tonus Kazası Köy İsimleri(Reaya)

Tonus Kazası Köyleri (Reaya Defterlerine Göre)			
1	Ulaş	5	Kirtaris
2	Gazi Mağra	6	Baharözü
3	Paşa	7	Kara Hacı
4	Patır (Kızılca Viran)	8	Kurtlu Kaya

Tablo 15. Tonus Kazası Köy İsimleri(reaya)¹⁰⁴

Ulaş: Ulaş bulunduğu coğrafya nedeniyle gelişim göstererek 1968 yılında belediye teşkilatı kurulmuştur. 1990 yılında ilçe statüsü kazanmıştır. Günümüzde Sivas iline bağlı bir ilçedir.

Gazi Mağra: Günümüzde Altınyayla ilçesine bağlı olarak aynı isimle varlığını devam ettirmektedir.

Paşa: Günümüzde Altınyayla ilçesine bağlı olarak aynı isimle varlığını devam ettirmektedir.

Patır (Kızılca Viran): Günümüzde ismi değişmiştir. Altınyayla ilçesine bağlı olarak Kızıl Höyük isimi ile varlığını devam ettirmektedir.

Kirtaris: Tam olarak günümüzdeki ismi bilinmemektedir.

Baharözü: Günümüzde Altınyayla ilçesine bağlı olarak aynı isimle varlığını devam ettirmektedir.

Kara Hacı: Tam olarak günümüzdeki ismi bilinmemektedir.

Kurtlu Kaya: Günümüzde Ulaş ilçesine bağlı olarak aynı isimle varlığını devam ettirmektedir.¹⁰⁵

¹⁰⁴ BOA, NFS.d. 2475.

2475 numaralı defterde 7 köy olarak kayıt edilmiştir. Yukarıdaki isimleri verilen köylerden Kurtlu Kaya 2475 numaralı defterde bulunmamaktadır. Aynı şekilde Kurtlu Kaya köyünün kayıt edildiği 3834 numaralı defterde de 7 köy kaydedilmiştir. Kara Hacılı köyü de 3834 numaralı defterde kayıt edilmemiştir. Kurtlu Kaya'da yaşayan reyanın az nüfuslu olması bu köye 2475 numaralı defterin kaydının yapıldığı H.1257(1842) tarihinden sonra yerleşim olduğu düşünülebilir. Ancak Kara Hacılı köyünün 1262 (1846) tarihli sayım ile kayıt edilen 3834 numaralı defterde neden kaydedilmediği bilinmemektedir.

Köylerin çoğunlu aynı isimle günümüze kadar geldikleri görülmektedir. Çalışmamızın ana konusu coğrafyanın idari yapısında çok fazla değişiklik yapıldığı göz önüne alındığında (günümüzde bu bölgede 2 ilçe merkezi bulunmaktadır) değişen köy isimlerine ulaşmak zorlaşmaktadır. Bölge halkından edinilen bilgiler ışığında değişen köy isimleri ile yeni isimleri arasında bağlantı kurulmaya çalışılmaktadır.

1.2. Tonus Kazası İdari ve Dini Yapısı (Reaya)

Bölgedeki Gayrimüslim nüfusun tespit edilebilmesi için çalışmamızın iki ana kaynağını oluşturan 2475 ve 3834 numaralı defterler incelendiğinde köylerde yöneticilerle ilgili bilgiler bulunmamaktadır. Aynı dönemde kaydedilen Müslüman defterlerinde köyün muhtarları belirtilmesine rağmen reaya defterlerinden sadece Gazi Mağra karyesinde muhtar belirtilmiştir. Gazi Mağra karyesinin muhtarı Keşişoğlu Papil Veledi Karabit olarak 2475 numaralı defterde kayıt edilmiştir.

Reaya defterlerinde herhangi bir ibadethane ve din adamı kaydına rastlanmamıştır. Özellikle Müslüman nüfus defterlerinde olduğu gibi (karyenin imamı, caminin imamı gibi) karyenin rahibi veya kilisenin keşişi gibi kayıtlar bulunmamaktadır. Ancak isminin başına “keşiş” yazılarak belirtilen şahıslar ile aile ismi “Keşişoğlu” olan kişiler yer almaktadır. Bu kişilerden “Hampar veledi Apil

---

¹⁰⁵ Köy isimlerinin günümüzdeki köy isimleri ile karşılaştırmaları Sivas Valiliği resmi internet sitesi www.sivas.gov.tr, Altınyayla Kaymakamlığı resmi internet sitesi www.altinyayla.gov.tr ve Ulaş Kaymakamlığı resmi internet sitesi www.ulas.gov.tr adreslerinden yapılmıştır. Eski isimlerini günümüze taşıyamayan köylerin günümüzdeki isimleri ile eşleştirmeleri yöre halkından sözlü olarak edinilen bilgiler ışığında yapılmıştır.

Keşiş”¹⁰⁶ örneğinde görüldüğü gibi kaydedilen şahısların en azından bir kısmının din adamı olduğu izlenimi uyanmaktadır.

2. 2475 ve 3834 NUMARALI NÜFUS DEFTERİNE GÖRE TONUS KAZASI SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI

2.1. Tonus Kazasının Köyleri Aile İsimleri(Reaya)

2475 nolu deftere göre Tonus Kazası Köyleri Aile İsimleri(Reaya)		
Sıra	Köy Adı	Aile Adı
1	Ulaş	Baloğlu, Boyacıoğlu, Cidiroğlu, Cinooğlu, Çakıroğlu, Gazikoğlu, Hınçoğlu, İnanusoğlu, İranusoğlu, Kadunoğlu, Karamanikoğlu, Keçeoğlu, Keşişoğlu, Kökesoğlu, Köseoğlu, Macuoğlu, Marancıoğlu, Mihlacoğlu, Mikenoğlu, Oveysoğlu, Sarıköseoğlu, Sehşerlioğlu, Torosuğlu, Turdik?Oğlu Zekaroğlu
2	Gazi Mağra	Asaduroğlu, Poğosuğlu, Boyacıoğlu, Dokaroğlu, İnokoğlu, Kalenderoğlu, Keşişoğlu, Köseoğlu, Torosoğlu, Yetimoğlu
3	Paşa	Maraşlı Vartanoğlu, Mursikoğlu, Miroğlu
4	Patır (Kızılca Viran)	Cidikoğlu, Çavuşoğlu, Kamerioğlu, Keşişoğlu
5	Kirtaris	Keşişoğlu
6	Baharözü	
7	Kara Hacılı	Dadikoğlu, Karonkoğlu, Keşişoğlu, Lemseoğlu, Topaloğlu, Torosoğlu, Yardımoğlu, Zadikoğlu
8	Kurtlu Kaya	

Tablo 16. 2475 Numaralı Deftere Göre Tonus Kazası Aile İsimleri(Reaya)¹⁰⁷

3834 nolu deftere göre Tonus Kazası Köyleri Aile İsimleri(Reaya)		
Sıra	Köy Adı	Aile Adı
1	Ulaş	Abranusoğlu, Baloğlu, Boyacıoğlu, Bozgedikoğlu, Cenidoğlu, Cidiroğlu, Çakaloğlu, Çizenoğlu, Delikeşişoğlu, Eyrabosoğlu, Gazikoğlu, Hiçoğlu, İnanusoğlu, Kara Kaviroğlu, Kara Manikoğlu, Karaoğlu, Karunoğlu, Keçeoğlu, Keşişoğlu, Korkızıoğlu, Köseoğlu, Kukasoğlu, Macuoğlu, Marancıoğlu, Marahoğlu, Mecnunoğlu, Mihlacoğlu, Mikedoğlu, Norsizoğlu, Şühranoğlu, Torosoğlu, Üveysoğlu, Zakaroğlu
2	Gazi Mağra	Asaduroğlu, Asaroglu, Boyacıoğlu, Boğosoğlu, Dülgeroğlu, Gürgenoğlu, Gürünlüoğlu, Haçatoroğlu, Harputluoğlu, İpilkeşişoğlu,

¹⁰⁶ BOA, NFS.d.3834,7276.

¹⁰⁷ BOA, NFS.d. 2475.

		İzekoğlu, Kalenderoğlu, Karagözoğlu, Kezik Keşişoğlu, Keşişoğlu, Kiziroğlu, Köseoğlu, Küçününoğlu, Musisoğlu, Ohanoğlu, Özkanoglu, Taşcıoğlu, Terzioğlu, Torosoğlu, Vasıloğlu, Yeniçubuklu, Yozgatlıoğlu
3	Paşa	Gariboğlu, İnadoğlu, Kırnaoğlu, Maraşlıoğlu, Minasoğlu, Mursikoğlu
4	Patır (Kızılca Viran)	Abesoğlu, Babuoğlu, Bardakçıoğlu, Boyacıoğlu, Çavuşoğlu, Değirmencioğlu, İsaoglu, Keşişoğlu, Terzioğlu, Kilimcioğlu, Ustaoglu, Tüfekçioğlu
5	Kirtaris	Ansırhoğlu, Boğosoğlu, Çidikoğlu, Haçikoğlu, Keşişoğlu, Lorikoğlu, Pasikoğlu, Palulu, Sarıhasanlı
6	Baharözü	Boğosoğlu, Keşişoğlu, Kirihoğlu, Simonoglu,
7	Kara Hacı	
8	Kurtlu Kaya	Kehlekoğlu

Tablo 17. Numaralı Deftere Göre Tonus Kazası Aile İsimleri(Reaya)¹⁰⁸

Müslüman nüfus defterlerinde olduğu gibi Reaya defterlerinde de aile isimlendirmelerinin genelde atalardan gelen ad, lakap, meslek ya da fizikî özelliklerden yararlandığı ortaya çıkmaktadır. Yukarıdaki tabloları incelediğimizde dedelerinin isimlerinden gelen aile isimlerine Haçadoroğlu, Norsizoğlu, Vartanoğlu gibi aile isimleri örnek olarak gösterilebilir. Mesleklerden gelen aile isimlerine Terzioğlu, Bardakçıoğlu, Boyacıoğlu, Kilimcioğlu, örnek olarak gösterilebilir. Memleketlerden alınan aile isimlerine Maraşlıoğlu, Yozgatlıoğlu gibi örnek olarak gösterilebilir.

2.2. Tonus Kazası Köylerinden Kullanılan Şahıs İsimleri(Reaya)

2475 Numaralı Nüfus Defterine Göre Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan Şahıs İsimleri (Reaya)					
Sıra	İsim	Adet	Sıra	İsim	Adet
1	Serkis	48	40	Aleksan	7
2	Artin	48	41	Anton	7
3	Kirkor	46	42	Zadik	7
4	Karabit	41	43	Asador	6
5	Agob	39	44	Mıgırdıç	6
6	Toros	33	45	Milkon	6
7	Manik	30	46	Osib	9
8	Babik	29	47	İnya	5

¹⁰⁸ BOA, NFS.d. 3834.

9	Poğos	25	48	Kapril	5
10	Mardoros	25	49	Markos	5
11	Ohans	24	50	Seku	5
12	Biros	24	51	Tomas	4
13	Ohan	20	52	Kisbar	4
14	Markar	18	53	Kalost	4
15	Kaluk	18	54	Babu	4
16	Kivrik	17	55	Mıgır	4
17	Aragil	16	56	Mikiç	4
18	Ovak	15	57	Tanil	4
19	Minas	14	58	Nişan	3
20	Donik	14	59	Barsam	3
21	Haçador	13	60	Haço	4
22	Simon	13	61	Kiragos	3
23	Vartavar	13	62	Kukas	3
24	Haçik	12	63	Mikail	3
25	Kazer	12	64	Ovid	3
26	Sehak	12	65	Abkar	2
27	Tavit	12	66	Agabek	2
28	Vartan	10	67	Beroğ	2
29	Hempar	11	68	Haçer	2
30	Maneskan	9	69	Kalos	2
31	Mihail	9	70	Kapik	2
32	İstifan	8	71	Keşiş	2
33	Ovakim	8	72	Menas	2
34	Parsih	8	73	Norsis	2
35	Nikogos	7	74	Bağdasar	2
36	Manuş	7	75	Panos	2
37	Kirih	7	76	Parga	2
38	Etan	7	77	Tatus	2
39	Abraham	7			

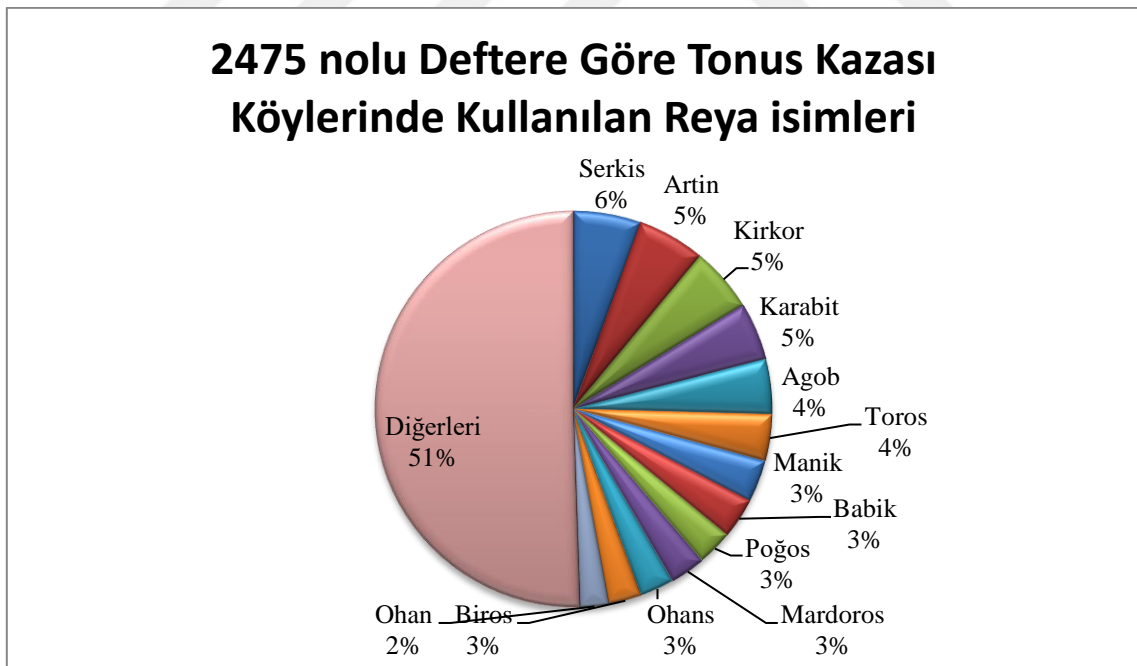
Tablo 18. 2475 Numaralı Deftere Göre Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan İsimler(Reaya)¹⁰⁹

¹⁰⁹ BOA, NFS.d.2475.

Bir defaya mahsus kullanılan isimler ise Agayid, Ağbab, Ağcababa, Ahron, Ağya, Ananik, Apu, Arya, Balaban, Bedros, Carmen, Cerik, Cino, Ceho, Dada, Dirbab, Enanik, Erot, Eyfik, Fada, Festan, Gazik, Hanabit, Hanoş, İram, İranus, İras, Karaoğlan, Kasbar, Kesbir, Kinan, Macu, Mahlas, Makar, Marat, Mardo, Mapil, Matos, Merat, Musik, Nazar, Nazabit, Nazit, Oynar, Oyir, Palik, Papil, Samil, Suğman, Tirtad, Toter, Zarman, Zeykil, Vasıl, Ziron, olmak üzere toplamda 133 farklı şahıs ismi kullanılmıştır.

Defterde nüfusa kaydedilen kişilerin kendi isimleriyle birlikte baba adları da belirtilmiştir. Mesela “Vartan Veledi Serkis”, Serkis’in oğlu Vartan anlamına gelmektedir ve deftere asıl kaydedilen kişi Vartan idi. İsim değerlendirmesinde şahsın kendi ismi dikkate alınmıştır. İsimler tabloda en çok kullanılanıdan en az kullanılanına doğru sıralanmıştır.

Tonus Kazası'nda 2475 numaralı deftere göre en çok kullanılan isim 48 kişi ile Serkis ve Artin'dir. Sırasıyla en fazla kullanılan diğer isimler Kirkor 46, Karabit 41, Agob 39'dur.

Grafik 7. 2475 nolu Deftere Göre Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan Reya isimleri

3834 Numaralı Nüfus Defterine Göre Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan Şahıs İsimleri (Reaya)					
Sıra	İsim	Adet	Sıra	İsim	Adet
1	Artin	33	31	Beyros	6

2	Serkis	29	32	Kaluk	6
3	Agob	27	33	Matos	6
4	Kirkor	24	34	Kalos	6
5	Karabit	24	35	Asador	5
6	Manik	22	36	Mıgır	5
7	Toros	22	37	Mıgırdıç	5
8	Mardoros	18	38	Ovakim	5
9	Ohans	18	39	Avit	5
10	Babik	17	40	Abraham	4
11	Ohan	17	41	Bedros	4
12	Poğus	16	42	Etan	4
13	Minas	12	43	Kapril	4
14	Minas	11	44	Kiroh	3
15	Haçador	10	45	İgya	3
16	Haçık	10	46	Mikail	3
17	Aragil	10	47	Milkon	3
18	Markus	10	48	Nikogos	3
19	Kivrik	9	49	Tavin	3
20	Ovak	9	50	Tavit	3
21	Hempar	9	51	Üseb	3
22	Aleksan	7	52	Norsiz	3
23	Kazer	7	53	Saku	2
24	Simon	7	54	Panus	2
25	Vartavar	6	55	Kistan	2
26	Parsih	6	56	Manaskan	2
27	Sehak	7	57	Erut	2
28	İstifan	6	58	Mardoros	2
29	Donik	6	59	Rezman	2
30	Biros	6	60	Zadik	2
			61	Tomas	2

Tablo 19. 3834 Numaralı Deftere Göre Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan İsimler(reaya)¹¹⁰

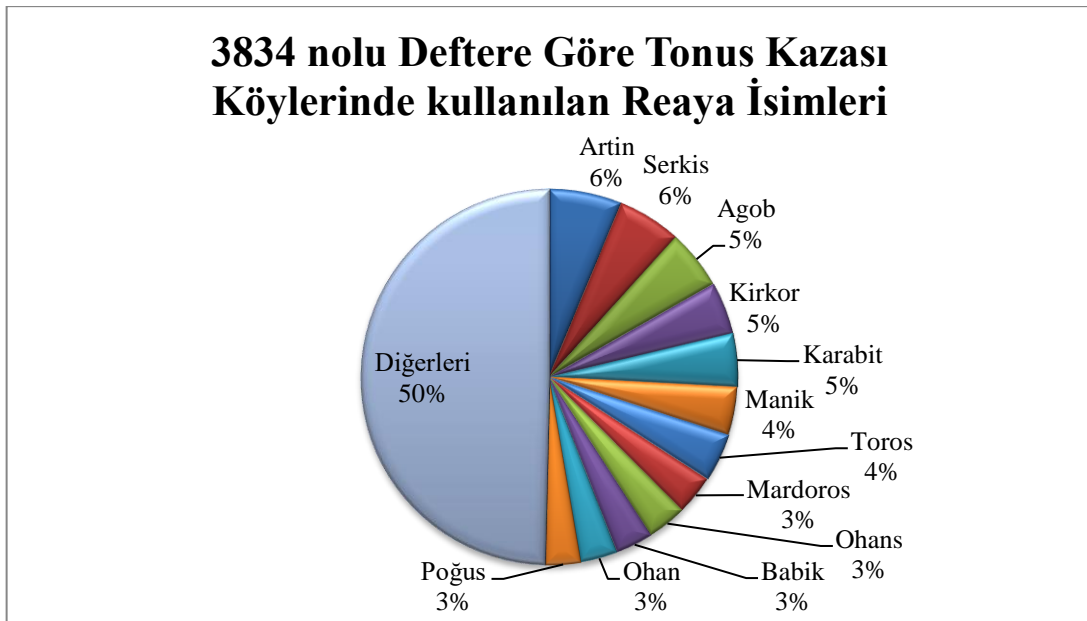
¹¹⁰ BOA, NFS.d.3834.

Bir defaya Mahsus Kullanılan İsimler İse Ağabek, Ağban, Avok, Babo, Bado, Bağdasar, Balaban, Bonik, Derbab, Dezman, Enanik, Ekrad, Edon, Egayde?, Estage, Endon, Eyron, Gesbar, Habasa, Hoçar, İpil, İras, İrsail, İzun, Kapo, Kerih, Bedi, Kısbar, Kirih, Kiragos, Kinan, Kisyar?, Kukas, Macu, Marat, Meğar, Melkis, Melhas, Musik, Nazar, Oluk, Ovadik, Onak, Ösib, Panik, Papil, Pargam, Sekda, Sail, Tatonus, Tatos, Tomas, Zekar, Zeykil, Markar'dir. Toplamda 115 farklı isim kullanılmıştır.

3834 numaralı reaya defterindeki isimleri değerlendirirken de diğer defterlerde olduğu gibi aynı yöntemle baba isimleri dikkate alınmamış sadece şahıs isimleri kullanılmıştır. Liste en çok kullanılanı en az kullanılanına doğru sıralanmıştır.

Tonus Kazası'nda 3834 numaralı deftere göre en çok kullanılan isim 33 kişi ile Artin'dir. Sırasıyla en fazla kullanılan diğer isimler Serkis 29, Agob 27, Kirkor 24'dür.

2475 ve 3834 numaralı defterlerde kullanılan isimler karşılaştırıldığında en fazla kullanılan isimlerin çoğunlukla aynı olduğu görülmektedir. Müslüman nüfus defterleri ile reaya nüfus defterleri karşılaştırıldığında; Müslümanların çoğunlukla aynı isimleri verdikleri görülmektedir. Reaya defterlerindeki nüfusun Müslüman nüfusun yarısı kadar olmasına rağmen isim çeşitliliği açısından Müslümanlardan daha fazla çeşitlilikte isim kullandıkları görülecektir.

Grafik 8. 3834 nolu Deftere Göre Tonus Kazası Köylerinde Kullanılan Reaya isimleri

2.3. Tonus Kazası Köylerinin Nüfus Yaş Dağılımı(Reaya)

2475 Numaralı Nüfus Defterine Göre Tonus Kazası Gayrimüslim Nüfusun Yaş Dağılımı									
Yaş	Adet	Yaş	Adet	Yaş	Adet	Yaş	Adet	Yaş	Adet
1	86	21	1	41		61	2	81	2
2	32	22	5	42	2	62		82	
3	62	23	3	43	1	63		83	
4	39	24	2	44		64		84	
5	39	25	69	45	17	65	2	85	
6	32	26	1	46		66		86	
7	17	27	8	47	1	67		87	
8	6	28	3	48	1	68	1	88	
9	8	29	2	49		69		89	
10	34	30	78	50	29	70	20	90	2
11	19	31	1	51		71		91	
12	39	32	2	52		72		92	
13	8	33	2	53		73		93	
14	6	34		54		74		94	
15	39	35	23	55	12	75	5	95	
16	8	36	5	56	1	76		96	
17	17	37	1	57		77		97	
18	16	38	1	58	1	78		98	
19	6	39		59		79		99	
20	54	40	38	60	21	80	4	100	1

Tablo 20. 2475 Numaralı Deftere Göre Tonus Kazası Köylerinde Şahısların Yaş Dağılımı(Reaya)¹¹¹

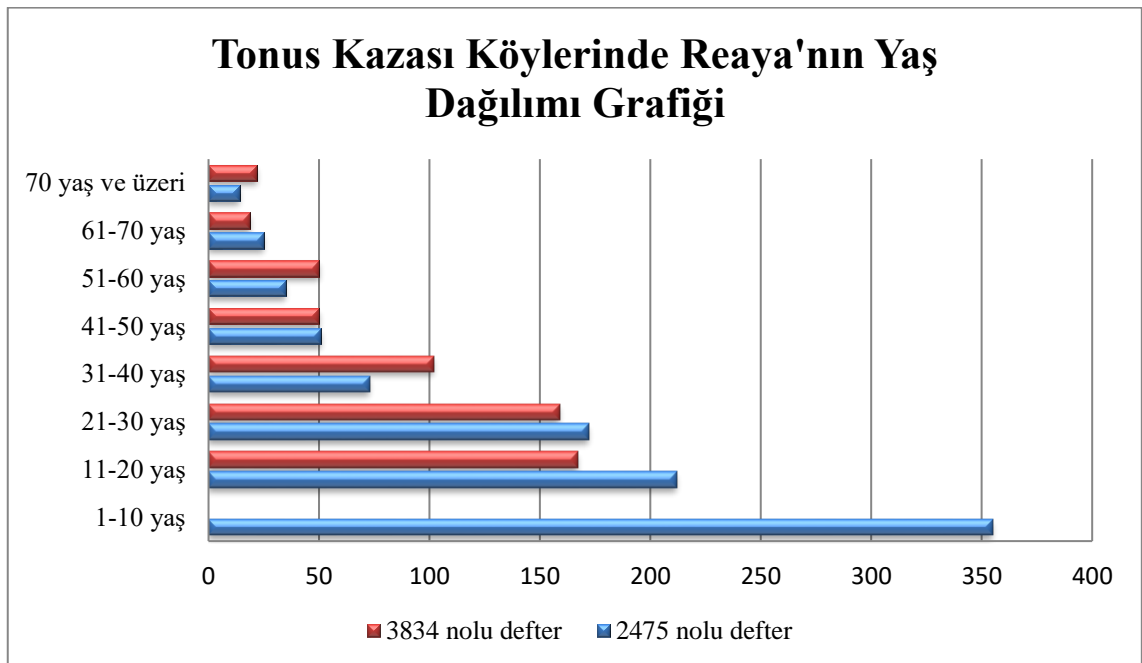
Tabloda belirtilmeyen ayrıca 1 yaşından küçük 2 kayıt ve boş olan 2 kayıt bulunmaktadır. 1 aylık, 2 aylık olan bebekler ay anlamına gelen “mah” kelimesi ile belirtilmişlerdir.

Müslüman nüfus defterlerinde olduğu gibi Osmanlı’da reaya nüfus kayıtları yapılırken de kişilerin yaşları sin “س” ibaresi ile gösterilmektedir. Yukarıdaki 2475 numaralı nüfus defterine göre yapılan tabloda 1 ile 100 yaş arasındaki kişilerin sayısını vermektedir. Aşağıda bulunan 3834 numaralı nüfus defterine göre yapılan tabloda 12 ile 105 yaş arasındaki kişilerin sayısını vermektedir.

¹¹¹ BOA, NFS.d.2475.

Nüfusun yaşlara göre dağılımına baktığımızda aşağıdaki grafikte de görüleceği üzere genç nüfus yapısı vardır. 2475 numaralı deftere göre Müslüman nüfusta olduğu gibi nüfusun %50'si 0-20 yaş aralığındadır. 3834 numaralı nüfus defterinde ise 1-11 yaş arasındaki hiç kimsenin kaydedilmediği görülmektedir. Bu durumun nedeni kesin olarak belli olmasa da iki defter arasındaki nüfus azalışından dolayı genç nüfusun göç ettiği düşünülebileceği gibi kâtip tarafından bu yaş grubunda olanların kaydedilmediği de düşünülebilir. Çünkü 1-11 yaş arasında kazada erkek nüfusun olmaması normal bir durum olarak görünmemektedir. Burada yazımdan kaynaklanan bir yanlış olduğu da düşünülebilir. Bu durumdan dolayı 3834 numaralı deftere göre nüfusun %50'si 10-30 yaş arasında kümelenmiş görülmektedir.

Tablolar ve grafik incelendiğinde 1 aylık dan 105 yaşına kadar farklı yaşlardan insanlar olduğu görülür. Aynı Müslüman Nüfus defterlerinde olduğu gibi Reaya defterlerinde de bazı yaşlarda yığılma varken bazı yaşlarda çok az kişinin bulunmaktadır. Bu durum kişilerinin belirli yaştan sonra yuvarlak rakamlarla yaşını ifade etmesi (30,35,40) gibi veya fiziksel görünüşe göre bir çok kişinin aynı yaşta kaydedilmesinden kaynaklandığını düşünülmektedir.

Grafik 9. Tonus Kazası Köylerinde Reayanın Yaş Dağılımı Grafiği

3834 numaralı nüfus defterinin H.1262 (M.1846) tarihinde 2475 numaralı nüfus defterinden H.1257(M.1842) 4 yıl sonra kayıt altına alınmıştır. Bu bilgi göz önüne

alındığında 1846 yılında yapılan nüfus sayımında reayanın nüfus yaş grafiğinde yaşlı nüfusun artış göstermesi dikkat çekmektedir. Bu durumu genç nüfusun göç etmeye başladığı şeklinde yorumlayabiliriz. 3834 numaralı nüfus defterinde 10 yaş ve altındaki nüfusun kayıtlı olmaması sağlıklı yorum yapmamızı engellemektedir.

3834 Numaralı Nüfus Defterine Göre Tonus Kazası Gayrimüslim Nüfusun Yaş dağılımı									
Yaş	Adet	Yaş	Adet	Yaş	Adet	Yaş	Adet	Yaş	Adet
1		21	9	41		61		81	
2		22	12	42	2	62		82	
3		23	7	43	1	63		83	
4		24	4	44		64		84	
5		25	54	45	18	65	8	85	5
6		26	7	46	1	66		86	
7		27	4	47	1	67		87	
8		28	11	48	6	68		88	
9		29	8	49	4	69	3	89	1
10		30	43	50	17	70	8	90	3
11		31	2	51		71		91	
12	1	32	6	52	2	72		92	
13	24	33	10	53	5	73		93	
14	12	34	2	54		74		94	
15	38	35	32	55	21	75	4	95	
16	12	36	10	56	2	76		96	
17	22	37	1	57	2	77		97	
18	10	38	9	58	5	78		98	
19	11	39	10	59	1	79	3	99	1
20	37	40	20	60	12	80	4	105	1

Tablo 21. 3834 Numaralı Deftere Göre Tonus Kazası Köylerinde Şahısların Yaş Dağılımı (Reaya)¹¹²

2.4. Tonus Kazası Nüfusun Köylere Dağılımı(Reaya)

Tonus Kazası Nüfusun Köylere Dağılımı							
Sıra	Köy Adı	2475 Numaralı Deftere Göre			3834 Numaralı Deftere Göre		
		Hane Sayısı	Erkek Nüfus	Tahmini nüfus	Hane Sayısı	Erkek Nüfus	Tahmini nüfus
1	Ulaş	76	430	860	88	318	636

¹¹² BOA, NFS.d.3834.

2	Gazi Mağra	30	159	318	34	113	226
3	Paşa	10	41	82	9	24	48
4	Patır(Kızılca Viran)	21	94	188	23	60	120
5	Kirtaris	15	44	88	18	38	76
6	Baharözü	10	38	76	9	20	40
7	Kara hacılı	27	135	270			
8	Kutlu Kaya				2	6	12
TOPLAM		189	941	1882	183	579	1158

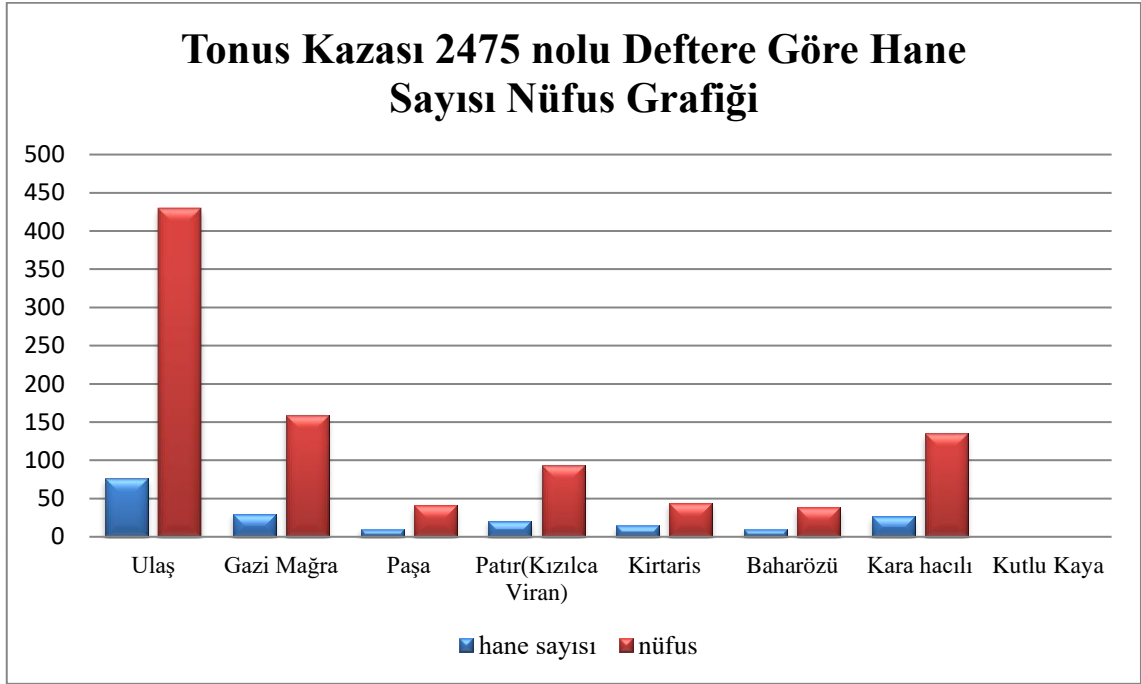
Tablo 22. Tonus Kazası Nüfusun Köylere Dağılımı(Reaya)¹¹³

Yukarıdaki tabloya baktığımızda 8 köy içinde erkek nüfus en fazla olan 2475 numaralı deftere göre 430 kişi ile Ulaş, yine 3834 numaralı deftere göre de 318 kişi Ulaş köyüdür. Erkek nüfusun en az olduğu köy 2475 numaralı deftere göre 38 kişiyle Baharözü, 3834 numaralı deftere göre 6 kişiyle Kurtlu Kaya köyüdür.

Hane durumuna baktığımızda Ulaş köyü her iki deftere göre kazanın reaya yaşayan en büyük köyüdür. Kaza geneline baktığımızda 2475 numaralı deftere göre 7 köyde 189 hanenin bulunduğu Tonus Kazası'nda toplam 941 erkek reaya nüfus bulunmaktadır. 3834 numaralı deftere göre 7 köyde 183 hanenin bulunduğu Tonus kazasında toplam 579 erkek reaya nüfus bulunmaktadır. Kadın erkek sayısının nüfusa etkisinin eşit olduğunu kabul edecek olursak 2475 numaralı nüfus defterine göre Tonus kazası Gayrimüslim nüfusu 1882 kişi, 3834 numaralı nüfus defterine göre Tonus kazası Gayrimüslim nüfusu 1152 kişidir. Ancak 3834 numaralı defterde kaydedilmeyen 1-11 yaş arası nüfusun 2475 numaralı defterde 374 kişi olduğu dikkate alınır 3834 numaralı deftere göre de erkek reya nüfusun 953 kişi olduğu tahmin edilmektedir.

Müslüman nüfus defterleri ile karşılaştığımızda Gayrimüslim nüfusun hane sayısı ve nüfusuna bakıldığında Gayrimüslim nüfusun hane başına düşen nüfus sayısının daha yüksek olduğu görülür.

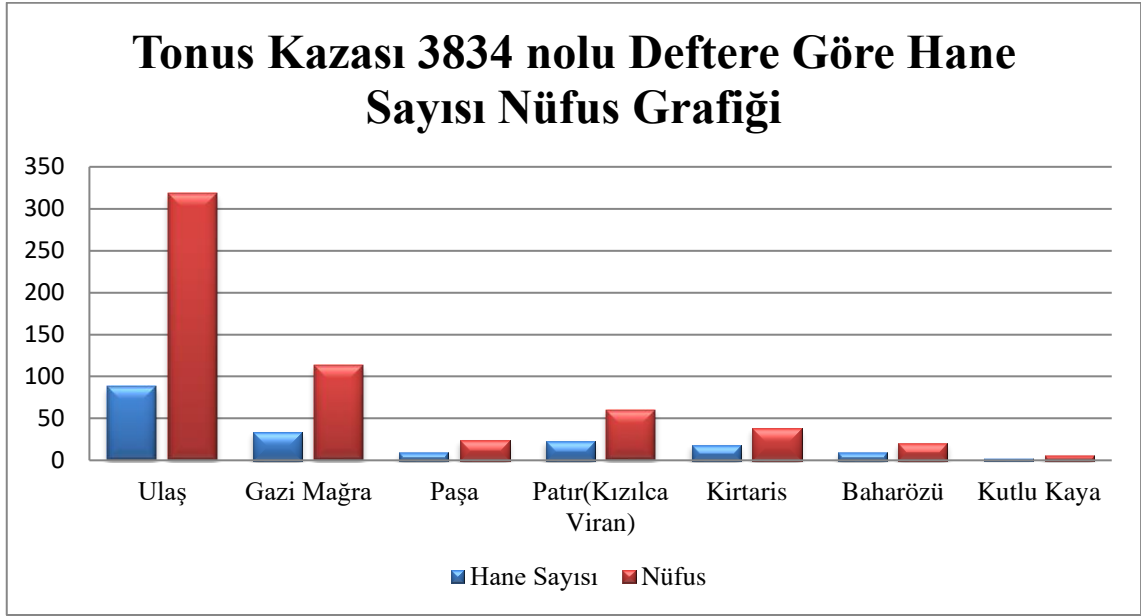
¹¹³ BOA, NFS.d. 2475, 3834.

Grafik 10. 2475 nolu Deftere Göre Tonus Kazası Hane Sayısı Nüfus Grafiği

Aşağıdaki Tonus Kazası 3834 nolu Deftere Göre Hane Sayısı Nüfus Grafiği incelendiğinde 2475 numaralı deftere göre hane sayısında büyük bir değişiklik olmamakla birlikte nüfusta büyük bir azalma görülmektedir. 2475 numaralı defterde 1-11 yaş grubunda 374 kişi kaydedildiği bu yaş grubunun 3834 numaralı defterde kaydedilmediği görülmektedir. Hane sayısında büyük bir değişiklik olmadığı göz önüne alınırsa 3834 numaralı defterde 1-11 yaş grubundaki nüfusun kaydedilmediği düşüncesi güçlenmektedir. Bu durumun nedeni Osmanlı Devleti'nde cizye yükümlülüğü baliğ olmakla belirlenmekteydi.¹¹⁴ 1-11 yaş arası çocuklar baliğ olamadıkları için cizye mükellefi sayılmamaktadır. Reaya defterleri hazırlanırken cizye oranlarını belirlemek ana düşünce olduğundan 3834 numaralı defterde cizye mükellefi olmayan kişilerin deftere kaydedilmediğini söyleyebiliriz.

¹¹⁴ Halil İnalçık, "Cizye" *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.8, TDV Yayınları, İstanbul 1993, s. 46.

Grafik 11. 3834 nolu Deftere Göre Tonus Kazası Hane Sayısı Nüfus Grafiği

2.5. Tonus Kazası Engelliler(Reaya)

Tonus Kazası Engelliler(Reaya)			
Sıra no	Engel Durumu	2475 nolu defterde	3834 nolu defterde
1	Amâ	1	2
2	Ayakdan Mecrum		1
3	Çolak		1
4	Gözleri mazur		1
5	Mecnun		2
6	Yek Çeşm	3	6
7	Sağır	1	1
8	Topal	1	1
9	Alil	2	
TOPLAM		8	15

Tablo 23. Tonus Kazası Engelliler(Reaya)¹¹⁵

Müslüman nüfus defterlerinde olduğu gibi reaya nüfus defterlerinde de kişiler kaydedilirken kişilerin engel durumları belirtilmiştir. Yukarıdaki tabloda görüleceği üzere Tonus Kazası köylerinde iki deftere göre 9 farklı engelde toplam 15 kişi engelli olarak kaydedilmiştir.

¹¹⁵ BOA, NFS.d. 2475, 3834.

2.6 Tonus Kazası Meslekler(Reaya)

Tonus Kazası Meslekler(Reaya)			
Sıra no	Meslek	2475 nolu defter	3834 nolu defter
1	Keçeci	1	1
2	Azab	3	
3	Amele		7
4	Çiftci		378
5	Çoban		8
6	Demirci		2
7	Arıcı		1
8	Terzi		1
9	Değirmenci		1
10	Tüfekçi		1

Tablo 24. Tonus Kazası Meslekler(Reaya)¹¹⁶

Müslüman nüfus defterlerinde gördüğümüz kişilerin mesleklerinin belirtilmesi durumu reaya defterlerinde de karşımıza çıkmaktadır. 2475 numaralı defterde mesleklerle ilgili çok az bilgi kaydedilmiştir. Özellikle 3834 numaralı nüfus defterinde tarımla uğraşanlar için çiftçi meslek gurubunun bu defterle birlikte kayıt edildiği görülmüştür.

3834 numaralı defterde tarımla uğraşan kesimin belirtilmesi kazanın %95'nin tarımla uğraştığını göstermektedir. Diğer defterlerde belirtilmemiş olsa da bu defterlerde kayıt altına alınan kişilerin %95'nin tarım ve hayvancılıkla geçimlerini sağladıkları tahmin edilmektedir.

3. 2475 ve 3834 NUMARALI NÜFUS DEFTERLERİNE GÖRE TONUS KAZASI FİZİKİ ÖZELLİKLER TANIMLAMALAR

3.1. Lakaplar

Müslüman nüfus defterlerinde olduğu gibi reaya nüfus defterlerinde de Tonus Kazası köylerinde kişiler baba adları ve yaygın olarak tanındığı lâkapları ile kaydedilmişlerdir. Lâkaplar çoğu kere şahsın fizikî özelliği, mesleği, menşe'i yansıtabilecek şekilde verilmiştir. Reaya defterlerinde kullanılan lakaplar genel olarak şöyledir; Deli Keşiş, Boz Gedik, Deli Artin, Çoban Sehak, Çiftci Agob, Dudak Haço, Keçeci Bedi,

¹¹⁶ BOA, NFS.d. 2475,3834.

Sağır Babik, Maraşlı Vartan, Mudanyalı, Tan Döndürmez, Bigalı Minas, Deli Boğos, Garib Agob, Ulaşlı Biros, Şarabcı Artin, Kara Manik,

3.2. Şahısların Fiziki Özellikleri

Tonus Kazası Şahısların Fiziki Özellikleri(Reaya)			
Sıra No	Fiziki Özellik	2475 nolu Deftere Göre Adet	3834 Nolu Deftere Göre Adet
1	Kısa Boylu	84	
2	Orta Boylu	254	
3	Uzun Boylu	131	
4	Kır sakallı	80	
5	Ak Sakallı	37	
6	Kara Sakallı	30	
7	Kumral Sakallı	15	
8	Sarı Sakallı	12	
9	Kırca Sakallı	8	
11	Sarı Bıyıklı	85	
12	Ter Bıyıklı	78	
13	Kara Bıyıklı	77	
14	Şab-ı Emred	51	111
15	Kumral Bıyıklı	20	
16	Siyah Bıyıklı	6	

Tablo 25. Tonus Kazası Şahısların Fiziki Özellikleri(Reaya)¹¹⁷

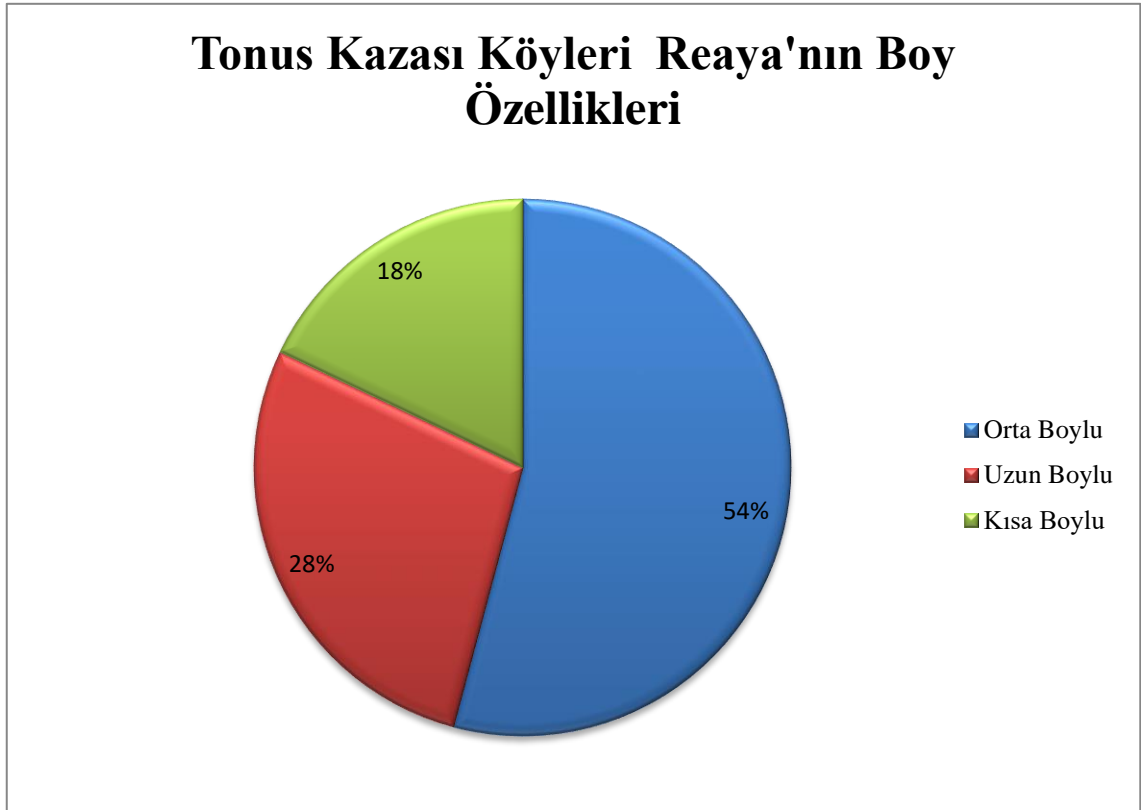
Müslüman Nüfus defterlerinde olduğu gibi reaya defterlerinde de Kişilerin boy, sakal, bıyık ve bedensel özüllülükleri hakkında bilgi verilerek adeta resimleri çizilmiştir. Kimi kişilerin sadece boylarına veya sakal, bıyıklarına dair bilgilere yer verilmişken; kimilerinde hem boy hem de sakal, bıyık özellikleri bir arada verildiği de görülmektedir. Bazen de sakal ve bıyıkların rengine kadar detaylar da bulunmaktadır.

2475 numaralı defterde şahısları boy, sakal ve bıyık durumları kayıt altına alınırken 3834 numaralı defterde sadece fiziksel özelliklerden “şab-ı emred” olanlar kayıt edilmiştir.

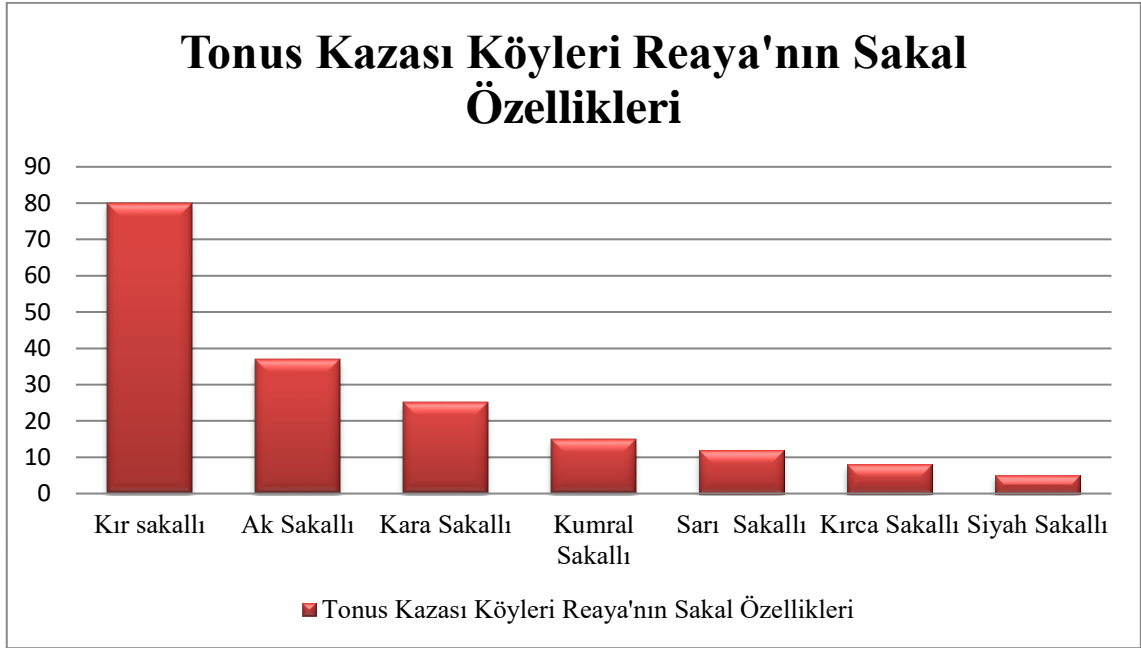
Aşağıdaki kişilerin boy durumları grafiğinden de görüldüğü gibi 2475 numaralı deftere göre Tonus Kazasında yaşayan erkek reaya nüfusunun %54’ü orta boyludur.

¹¹⁷ BOA, NFS.d. 2475,3834.

Müslüman nüfus gibi reyanın da genelinin orta boylu olduğunu bu grafikten görmekteyiz. Yine nüfusun % 28'ü uzun boylu, %18'si kısa boylu olarak tanımlanmıştır.

Grafik 12. Tonus Kazası Köyleri Reaya'nın Boy Özellikleri

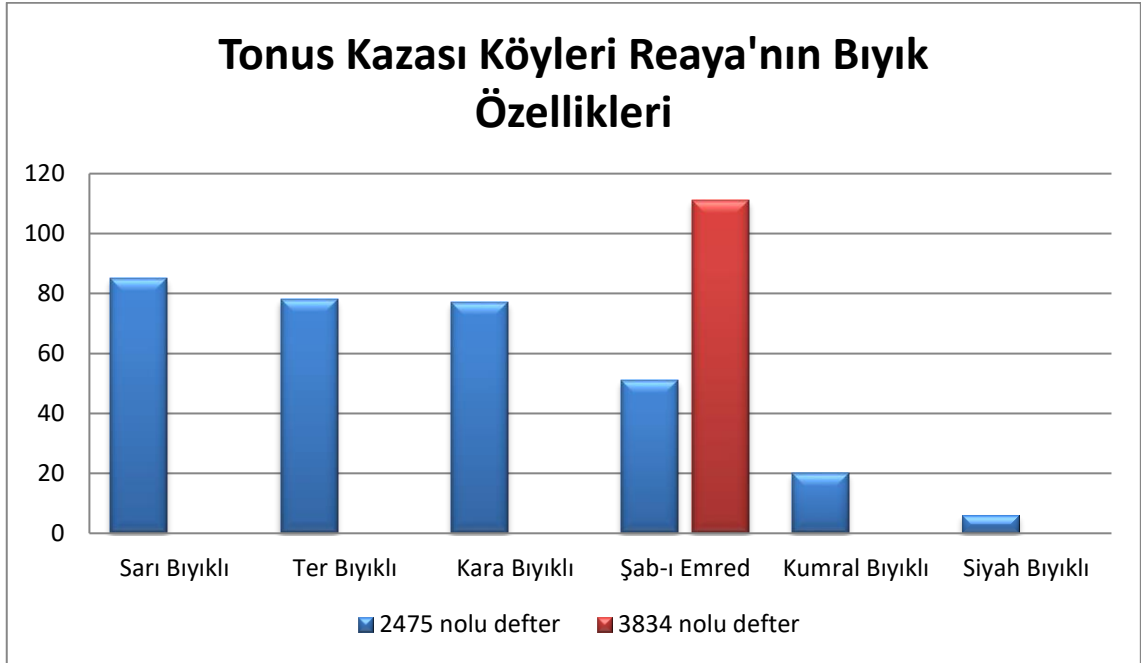

Grafik 13. Tonus Kazası Köyleri Reaya'nın Sakal Özellikleri

Reayanın “*Sakallı*” olarak kaydedilenlerin çoğunluğunun 30 yaş üzerindeki kişiler olduğunu görmekteyiz. Yukarıdaki grafikte de görüldüğü üzere Tonus Kazasında reaya nüfusta en sık kullanılan sakal tarifleri “*kır sakallı, ak sakallı, kara sakallı, kumral sakallı ve sarı sakallı*” olarak karşımıza çıkmaktadır.

“*Şab-ı Emred*” yani sakalı bıyığı henüz çıkmamış anlamındaki tanımlamayı bıyık özellikleri grafiği içerisinde gösterilmiştir. Kırmızı renkle gösterilen sütun 3834 numaralı defterde geçen şab-ı emred sayısını göstermektedir. Aşağıdaki grafikte görüldüğü gibi bıyıklı olanların çoğunluğunu sarı bıyıklı tanımlaması oluşturmaktadır. Bıyık özellikleri ile tarif edilen kişilerin çoğunluğunu 15-30 yaş arasındaki kişiler oluşturmaktadır.

Müslüman nüfus defterleri ile kıyaslandığında bıyık özellikleri reaya nüfusta sarı bıyıklı nüfusun çok daha fazla olduğu görülmektedir. Sarı bıyık oranının sarı sakala yansımaması ise ilerleyen yaştaki kişilerin daha çok kır ve ak sakallı olarak kaydedildiği düşünülebilir. Buna göre reaya nüfusta sarı bıyıklı olarak kaydedilenlerin fazla olmasını göz önüne alarak 19. Yüzyılda Tonus Kazasında yaşayan reaya nüfusun Müslümanlara göre açık tenli sarışın kişiler olarak tanımlayabiliriz.

Grafik 14. Tonus Kazası Köyleri Reaya'nın Bıyık Özellikleri

4. 2475 ve 3834 NUMARALI NÜFUS DEFTERLERİNE GÖRE TONUS KAZASI NÜFUS HAREKETLERİ

Müslüman nüfusta olduğu gibi reaya nüfusta göç olgusu defterlere yansımıştır. Hatta reaya nüfusta göç Müslüman nüfusa göre daha fazladır. Müslüman nüfusta göç daha çok yakın çevredeki köy ve kasabalara yapılırken reayanın daha çok İstanbul'a göç ettiğini görmekteyiz.

Defterlerde gelen nüfus genellikle "fi'l-'asl" kelimesi ile nereden geldiği bildirilmektedir. Ancak ne için geldikleri hakkında bilgi verilmemektedir. Göç edenler ise "nakl-i hane eyledi" ve "Der Aliyye'de" sözü sonrası nereye göç ettiği bildirilip özel bir nedenle gidildi ise ne için gidildiği hakkında bilgi de verilmektedir.

4.1. Tonus Kazası Köyelerine Gelen Nüfus (Reaya)

Tonus Kazası Köyelerine 2475 Numaralı Deftere Göre Gelen Nüfus(Reaya)			
Sıra No	Şahıs Adı Soyadı	Geldiği Yer	Yerleştiği Köy
1	Kirkor Veledi Manik	Fî'l-'asl Sivas	Gazi Mağra
2	Mardoros Veledi Kirkor	Fî'l-'asl Sarıhandan Gelen Karye-İ Mersudan Nakl Eyledikleri	Kirtaris
3	Oğlu Ovak	Bu Dahi	Kirtaris
4	Diğer Oğlu Markar	Bu Dahi	Kirtaris

5	Diğer Oğlu Zadik	Bu Dahi	Kirtaris
6	Diğer Oğlu Karabit	Bu Dahi	Kirtaris
7	Ohan Veledi Agob	Sarıoğlandan Gelen Karye-İ Mersuda Nakl Eylediği	Kirtaris
8	Oğlu Agob	Bu Dahi	Kirtaris
9	Toros Veledi Serkis	Fî'l-'asl Sarı Oğlandan Karye-İ Mersudan Nakl Eylediği	Kirtaris
10	Babik Veledi Aragil	Eminağa Çiftliğinden Gelme	Kirtaris
11	Artin Veledi Artin	Fî'l-'asl Gürünlü	Baharözü
12	Maiyetinde Serkis	Gürünlü	Baharözü
13	Sehak Veledi Vartan	Maraşlı	Paşa
14	Haçar Veledi Kaluk	Mudanyalı	Patır(Kızılca Viran)

Tablo 26. 2475 Numaralı Deftere Göre Tonus Kazası Köylerine Gelen Nüfus(Reaya)¹¹⁸

Tonus Kazası Köylerine 3834 Numaralı Deftere Göre Gelen Nüfus(Reaya)			
Sıra No	Şahıs Adı Soyadı	Geldiği Yer	Yerleştiği Köy
1	İstifan veledi Agob	Yeniçubuk kazalı	Gazi Mağra
2	Kazer veledi Babik	Kangallı	Ulaş
3	Manik veledi Mıgır	Vanlı	Ulaş
4	Toros veledi Sakar	Darendeli	Ulaş

Tablo 27. 3834 Numaralı Deftere Göre Tonus Kazası Köylerine Gelen Nüfus(Reaya)¹¹⁹

Yukarıdaki tabloları incelediğimizde Tonus Kazası köylerine reayadan toplam 18 kişinin göç ederek geldiği kayıt edilmiştir. En fazla göç alan köylere baktığımızda Kirtaris köyü olduğu görünmektedir. Genellikle göç eden kişinin ailesi ile geldiği için kalabalık bir ailenin göç ettiği düşünülebilir.

4.2. Tonus Kazası Köylerinden Göç Eden Nüfus(Reaya)

Tonus Kazası Köylerinden 2475 Numaralı Deftere Göre Göç Eden Nüfus(Reaya)			
Sıra No	Şahıs Adı Soyadı	Gittiği Yer	Köyü
1	Serkis Veledi Haçador	Kazatar Karyesinde Azab	Ulaş
2	Vartavar Veledi Haçador	Bu Dahi	Ulaş
3	Mihail Veledi Toros	Karacaviran Kazasında Olduğu	Ulaş

¹¹⁸ BOA, NFS.d.2475.

¹¹⁹ BOA, NFS.d.3834.

4	Kivrik Veledi Babik	Mancınıkda Azab	Ulaş
5	Agob Veledi Babaik	Kaladiye Kazasında	Ulaş
6	Deli Poğos Veledi Vartavar	Sivasa Nakl-İ Hane Etdi. Sene 57	Paşa
7	Agob Veledi Miril	Mancınık Karyesinde	Paşa
8	Serkis Veledi Miril	Bu Dahi	Paşa
9	Kivrik Veledi Kivrik	Gazi Mağrada Azab	Kirtaris
10	Mıgır Veledi Milkon	Amasyaya Nakl-İ Hane Eyledi Sene 56	Kara Hacı
11	Oğlu Mıgır	Bu Dahi	Kara Hacı
12	Vartan Veledi Poğos	Üç Senedir Su Cesmede Olduğu	Kara Hacı
13	Sehak Veledi Toros	İki Senedir Hekimhanda	Kara Hacı
14	Dada Veledi Agob	Bozok Kazasına Nak-İ Hane Etdi Sene 57	Kara Hacı

Tablo 28. Tonus Kazası Köylerinden Göç Eden Nüfus(Reaya)¹²⁰

Tonus Kazası Köylerinden 3834 ve 7276 Numaralı Defterlere Göre Göç Eden Nüfus(Reaya)			
Sıra No	Şahıs Adı Soyadı	Gittiği Yer	Köyü
1	Kukas Veledi Bedros	Der Aliyede Sene 60	Ulaş
2	Mardoros Veledi Boğos	Der Aliyede Sene 57	Ulaş
3	İstifan Veledi Boğos	Der Aliyede Sene 61	Ulaş
4	Karabit	Der Aliyede Sene 60	Ulaş
5	Artin Veledi Kivrik	Der Aliyede Sene 60	Ulaş
6	Çiftçi Ohans	Der Aliyede Sene60	Ulaş
7	Çiftçi Toros	Der Aliyede Sene 55	Ulaş
8	Mığıç Veledi Milkon	Der Aliye Sene 61	Ulaş
9	Karındaşı Manik	Der Aliye Sene 59	Ulaş
10	Manik Veledi Ohan	Der Aliyyede Sene 60	Ulaş
11	Milkon Veledi Nikogos	Der Aliyyede Sene 61	Ulaş
12	Asadur Veledi Mıgır	Der Aliyyede	Ulaş
13	Oğlu Artin	Der Aliyyede	Ulaş
14	Kivrik Veledi Karo	Der Aliyyede	Ulaş
15	Çiftçi Ohan	Der Aliyyede	Ulaş
16	Çiftçi Aleksan	Der Aliyyede	Ulaş
17	Ohan Veledi Kaluk	Der Aliyyede	Ulaş
18	Biros Veledi Ohan	Der Aliyyede	Ulaş
19	Boğos Veledi Ohan	Der Aliyyede	Ulaş

¹²⁰ BOA, NFS.d.2475.

20	Karabit Veledi Mardoros	Der Aliyyede	Ulaş
21	Melhas Veledi Mardoros	Der Aliyyede Sene 59	Ulaş
22	Çiftçi Etan	Der Aliyyede Sene 61	Ulaş
23	Oğlu Ohans	Der Aliyyede Sene 69	Ulaş
24	Beyros Veledi Meldon	Der Aliyyede Sene 60	Ulaş
25	Çiftçi Toros	Der Aliyyede Sene 61	Ulaş
26	Artin Veledi İrsail	Der Aliyyede Sene 55	Ulaş
27	Ohans Veledi İrsail	Ders Aliyyede Sene 50	Ulaş
28	Agob Veledi Manik	Der Aliyyede Sene 61	Ulaş
29	Çiftçi Boğos	Der Aliyyede Sene 60	Ulaş
30	Ameleden Manik	Der Aliyyede	Ulaş
31	İkras Veledi Manik	Der Aliyyede Sene 61	Ulaş
32	Torus Veledi Artin	Altı Sene Mütdem Ticaret Etmek Üzere Buradan Der Saadete Gidüb Durduğu Müddetce Cizyesini Orada Alacağı	Ulaş
33	Boğus Veledi Barsıh	Bu Dahi	Ulaş
34	Boğus Veledi Artin	Bu Dahi	Ulaş
35	Vartan Veledi Agub	Bu Dahi	Ulaş
36	İstifan Veledi Boğus	Altı Sene Mütdem Ticaret Etmek Üzere Buradan Der Saadete Gidüb Durduğu Müddetce Cizyesini Orada Alacağı	Ulaş
37	Agub Veledi Ohanis	Bu Dahi	Ulaş
38	Mardoros Veledi Boğus	Bu Dahi	Ulaş
39	Zökar Veledi Ohanis	Bu Dahi	Ulaş
40	Boğos Veled Şecan	Bu Dahi	Ulaş
41	Panus Veledi Haldun	Bu Dahi	Ulaş
42	Ohanis Veledi İrsail	Bu Dahi	Ulaş
43	Artin Veledi İrsail	Bu Dahi	Ulaş
44	Artin Veledi Babik	Bu Dahi	Ulaş
45	Manik Veledi Mıgır	Altı Sene Mütdem Ticaret Etmek Üzere Buradan Der Saadete Gidüb Durduğu Müddetce Cizyesini Orada Alacağı	Ulaş
46	İkras Veledi Mıgır	Bu Dahi	Ulaş
47	Çiftçi Artin	Sivas Eli Kazasında Hizmetkâr Sene 61	Gazi Mağra
48	Mardurus Veledi Kirkor	Dört Sene Mütdem Ticaret Etmek Üzere Buradan Der Saadete Gidüb Durduğu Müddetce Cizyesini Orada Alacağı	Gazi Mağra
49	Hampar Veledi Apil Keşiş	Bu Dahi	Gazi Mağra

50	Agub Veleli Apil	Bu Dahi	Gazi Mağra
----	------------------	---------	------------

Tablo 29. Tonus Kazası Köylerinden Göç Eden Nüfus(Reaya)¹²¹

Yukarıdaki tablolar incelendiğinde Tonus Kazası köylerinden toplam 64 kişi göç etmiştir. En fazla göç veren köy Ulaş köyüdür. Göç edenlere baktığımızda çobanlık, azablık yapmak için yakın köylere veya kazalara gittikleri görülmektedir. Asıl göç ise İstanbul'a olmuştur. Ulaş köyünden 46 kişi İstanbul'a göç etmiştir.

---

¹²¹ BOA, NFS.d.3834,7276.

SONUÇ

Çalışmamızda nüfus sayımlarının değerlendirilmesinin yanı sıra nüfus ve nüfus sayımlarının tarihi hakkında da kısa bir bilgi verilmiştir. Bunun yanı sıra Osmanlı dönemi taşra teşkilatı hakkında kısa bir hatırlatma yapılarak, Tonus Kazasının bağlı bulunduğu Sivas sancağı tarihi hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bilgilerle Tonus Kazası tarihinin bir bütün olarak görülmesi amaçlanmıştır.

Çalışmamız 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde yapılmaya başlayan modern anlamda nüfus sayımlarının Anadolu'daki(Tonus Kazası) bir örneğidir. Son yıllarda bu sayımların kayıt edildiği nüfus defterlerine artan ilgi ile bu alanda yapılan çalışmaların sayısı artış göstermektedir. Nüfus defterleri ile ilgili çalışmalar tamamlandığında Osmanlı Devleti'nin nüfusu hakkında daha sağlıklı bilgilere ulaşılabilecek ve döneminin demografik yapısı da tam anlamıyla ortaya çıkacaktır.

Tezimizin ana konusunu oluşturan Tonus Kazası nüfus defterleri incelenerek Tonus kazasında yaşayan nüfusun sadece sayısal olarak tespitinden ziyade, Nüfus defterlerinde yer alan şahısların isim, yaş, lakap, meslek, eşkâl, soy gibi bilgileri vasıtası ile kazanın demografik ve sosyal yapısı ile ilgili önemli veriler elde edilmiştir.

Nüfus defterlerini incelediğimizde bölge halkının çoğunluğunun Müslüman olduğu görülmektedir. Ancak azımsanamayacak kadar da Gayrimüslim Nüfus yaşadığı dikkat çekmektedir. Müslüman nüfus yoğun şekilde Tonus ve Deli İlyas köylerinde yaşarken, Gayrimüslimlerin Ulaş köyünde yoğun olarak ikamet ettiği görülmektedir. Osmanlı Devleti'nin uygulamış olduğu millet sistemi içinde zımmi hukuku Gayrimüslimlerin hak ve özgürlüklerini güvence altına almıştır. Anadolu da yaşayan azınlıklar ve Müslümanlar devletin bu politikaları sonucu bir arada yaşama kültürünün güzel örnekleri olmuşlardır. Tonus Kazasında da Gayrimüslimler ile Müslümanlar genel olarak farklı köylerde yaşamakla birlikte aynı köyde Müslüman ve azınlıkların birlikte yaşadıkları da görülmektedir.

Elde ettiğimiz verilerden hareketle ulaştığımız sonuçlardan bir diğeri ise nüfus hareketlerin kitlesel değil daha çok bireysel olmasıdır. Göç edenlerin tüccar, azab, çoban gibi kişilerden oluşması bu tür nüfus hareketlerinin genelde ekonomik nedenlerle

gerçekleştiğini göstermektedir. Müslümanların bölge içi nüfus hareketleri yaptıkları, Gayrimüslimlerin ise İstanbul'u tercih ettikleri görülmüştür.

Kazada hâkim olan iktisadi faaliyetlere baktığımızda ticaret, muhtar, dini görev, esnaf vs. gibi alanlardan oluşurken köylerde genel itibariyle anlaşılan köy halkın büyük çoğunluğu tarım ve hayvancılığa dayanan bir ekonomik faaliyet sürdürdükleri anlaşılmaktadır.

Nüfus Defterlerinde nüfusun fiziksel yapısına dair önemli bilgiler de mevcuttur. Sayım kayıtları yapılırken özellikle nüfus fiziksel özelliklerine göre uzun boylu, orta boylu, kısa boylu gibi, kara sakallı, köse sakallu, köse, kır bıyıklı, kara bıyıklı şab-ı emred gibi ayırt edici özellikleriyle yazılmışlardır. Yine topal, mücrim, mazur, âmâ (kör), yekçeşim (tek göz), deli, divane, mecnun gibi fiziksel ve ruhsal özellikleri ile kaydedilmişlerdir. Nüfus kayıtlarında akrabalık ve kan bağıını belirten ifadelerde mevcuttur. oğlu, karındaşı, üvey oğlu, babalığı, emmisi- amcası, kayını, kayınbabası, torunu- hafidi, iç güveyi, maiyetinde gibi ifadeler hane içinde yaşayan nüfusun akrabalık bağlarını göstermektedir.

Defterlerde verilen bilgiler ışığında Tonus Kazasında toplam 2426 erkeğin yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu kayıtların da 1485'ü Müslüman, 941'i ise Gayrimüslim erkekten ibarettir. Bu sayıma kadınları da eklersek toplam 4852 kişinin yaşadığını söyleyebiliriz. Buna sayım dışı kalmış veya sayımda gizlenmiş olması muhtemelen % 25'lik bir ilâve yapıldığında Tonus'un nüfusu 6065 kişiye ulaştığını söyleyebiliriz.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, nüfus defterleri çeşitli etnik ve dini topluluklar hakkında sayısal bilgi vermenin yanı sıra nüfusun toplumsal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin de bilgi vermektedir. Defterlerden edindiğimiz bilgiler ışığında şahısların portresini çizebileceğimizi söyleyebiliriz. Çalışmamızın, ülkemizde yerel tarih alanında yapılacak araştırmalara katkı sağlaması ve Tonus ile ilgili araştırmacılara yol göstermesi, yeni çalışmalar vesile olması dileğiyle.

KAYNAKÇA

A. ARŞİV BELGELERİ

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı

B.O.A. NFS.d. 2473 Numaralı Tonus Kazası Nüfus Defteri (H.29/12/1257-M. 11/02/1842 Tarihli)

B.O.A. NFS.d. 2474 Numaralı Tonus Kazası Nüfus Defteri (H. 29/12/1259 / M. 20/01/1844 Tarihli)

B.O.A. NFS.d. 2475 Numaralı Tonus Kazası Nüfus Defteri (H. 29/12/1257 / M. 11/02/1842 Tarihli)

B.O.A. NFS.d. 2476 Numaralı Tonus Kazası Nüfus Defteri (H. 29/12/1259 / M. 20/01/1844 Tarihli)

B.O.A. NFS.d. 2477 Numaralı Tonus Kazası Nüfus Defteri (H. 29/12/1259 / M. 20/01/1844 Tarihli)

B.O.A. NFS.d. 3834 Numaralı Tonus Kazası Nüfus Defteri (H-29-12-1262 / M-18/12/1846 Tarihli)

B.O.A. NFS.d. 7276 Numaralı Tonus Kazası Nüfus Defteri (H. 29/12/1257 / M. 11/02/1842 Tarihli)

B.O.A. NFS.d. 7289 Numaralı Tonus Kazası Nüfus Defteri (H. 29/12/1259 / M. 20/01/1844 Tarihli)

B. KAYNAK ESERLER VE İNCELEMELER

AÇIKEL, Ali, “Rum Eyaleti”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 35, TDV Yayınları, İstanbul 2008, s. 225-226.

AKBULUT, Gülpınar, “Sivas İlinin Başlıca Nüfus Coğrafyası Özellikleri”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 31, No 1, 2007, s. 83-100.

AKBULUT, Gülpınar, “Sivas Şehrinin Tarihi Coğrafyası”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 35, S. 2, 2009, s. 212-222.

- Altınyayla Kaymakamlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Dergisi, S. 1, 2009, s.4.
- ATEŞ, Hamza, *Sivas İli Altınyayla İlçesinin Dini Yapısı Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2003.
- BİROL, Nurettin, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Sivas Vilayeti'nde Müslüman Eğitim-Öğretim Kurumları ve Faaliyetleri", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 24, 2004, s. 209-232.
- BOZKURT, Nebi, "Nüfus", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 33, TDV Yayınları, İstanbul 2007, s. 293-294.
- Britannica Compton's Genel Kültür Ansiklopedisi, Nüfus, Ana Yayıncılık, C. 14, 1991, s.369.
- Büyük Ekonomi Ansiklopedisi, Demografi, Sabah Yayınları, İstanbul 1990, s.137.
- COŞKUN, Hasan, *Sivas İli Altınyayla İlçesi Yassıpınar ve Serinyayla Köylerinde Alevilik*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2001.
- ÇADIRCI, Musa, "Türkiye'de Muhtarlık Teşkilatının Kurulması Üzerine bir İnceleme", *Bellekten*,S.135, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s.409-420.
- ÇADIRCI, Musa, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.
- ÇELİK, Osman, " Sarissa", *Sultan Şehir Dergisi*, S. 7, 2008, s.63.
- DANIŞ, Didem, "Demografi: Nüfus Meselelerine Sosyolojik Bir Bakış", http://www.acikders.org.tr/pluginfile.php/4144/mod_resource/content/2/TUBA1.pdf, e.t. 31.05.2019
- DEMİR, Ekrem, *3736 Numaralı Mardin Kazası Nüfus Defterinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Batman 2016.

- DEMİREL, Ömer, “Sivas”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 37, TDV Yayınları, İstanbul 2009, s. 278-282.
- DENİZLİ, Hikmet,, “Sivas Tarihi ve Eserleri”, *Revak Dergisi*, 1. Sayı, 1990, s.12.
- DEVELLİOĞLU, Ferid, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi, Ankara 2005.
- GÖRDEGİR, Ercan, *2794 ve 2796 Numaralı Van Vilayeti Nüfus Defterlerinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2014.
- HIFZI, Mefail, “Osmanlı Mahalle İmamlarının Performansına Dair”, *Tesam Akademi Dergisi*, C. 1 Ağustos 2014, s. 41-51.
- İNALCIK, Halil, “Cizye” *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.8, TDV Yayınları, İstanbul 1993, s. 45-48.
- KARABULUT, Mustafa, “Osmanlı İmparatorluğu’nda 19. Yüzyılda Değişim Süreci, Sosyal Ve Kültürel Durum”, *Mecmua Uluslar arası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 2, Güz 2016, s. 49-65.
- KARACABEY, Bekir, *Tonus’taki Türk Yapıları*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2016.
- KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1997.
- KARPAT, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu Demografik ve Sosyal Özellikleri (1830-1914)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003.
- KARPE, Andreas Müller, KARPE, Vuslat Müller, “Kuşaklı Sarissa” Hititler: Bir Anadolu imparatorluğu, 1. Baskı, İstanbul 2003, s. 220-221.
- KARPE, Andreas Müller, “Kuşaklı 1998 Yılı 6. Kazı Çalışmaları Hakkında Ön Rapor”, 21. Kazı Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara: 2000, s.309-312.

- KAYIPMAZ, Fahrettin, KAYIPMAZ, Naciye, “Sivas Tonus Halı Secaddeleri”, *Türk Etnografya Dergisi*, S. XII, Ankara 1988, s. 5-6.
- KAYNAR, Hülya, TONUS, Emine, “Sivas Altınyayla(Tonus) İlçesi Düz Dokuma Örnekleri'nin Motif Yönünden İncelenmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, S. 13, 2014, s.53-83.
- KOÇ, Yunus, “Nüfus (Osmanlı Dönemi)”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 33, TDV Yayınları, İstanbul 2007, s. 294-299.
- KORKUT, Hüseyin, “Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi Üniversite Reformları” *Milli Eğitim Dergisi*, S. 160, Güz 2003, http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/160/korkut.htm e. t. 23.05.2019
- KÖSE, Murat, *1927 Nüfus Sayımlarının Değerlendirilmesi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2010.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, *Menteşe Sancağı 1830 (Nüfus ve Toplum Yapısı)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2010.
- MAHİROĞULLARI, Adnan, “XIX. Yüzyılın Ortalarından Birinci Dünya Savaşı'na Kadar Sivas'ın Sosyo-Ekonomik Yapısı”, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi*, S. 27, 2003, s.49-73.
- MAHİROĞULLARI, Memduh Ahmet, *İlk çağlardan Günümüze Sivas İli*, 1. Baskı, Özlem Kitapevi Yayınları, Sivas 2003.
- ÖKMEN, Mustafa, *Türkiye’de Kentleşme Sorunları ve Sivas Örneği*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1996.
- ÖZ, Mehmet, “Tahrir Defterlerindeki Sayısal Veriler”, *Osmanlı Devleti’nde Bilgi ve İstatistik*, I, DİE Matbaası, Ankara 2000, s.17-38.
- ÖZ, Mehmet, “Tahrir”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 39, TDV Yayınları, İstanbul 2010, s. 425-429.

- ÖZER, Hümeýra, *Lâdik Nüfus Defteri(1846 tarihli) Transkripsiyon ve Deęerlendirme*, İstanbul üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015.
- SARAÇ, Hüseyin, *Ekonomik ve Sosyal Boyutuyla İslam'da Nüfus Politikası*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1997.
- SAVAŞ, Savaş Özkan, “Hititlerde “Fırtına Tanrısı” ve “ Boğa Kültü” üzerine Bazı Gözlemler ve Yorumlar”, *Archivum Anatolicum*, C. 5, 2002, s. 97-170.
- SEVİM, Ali, *Anadolu Fatihî Kutalmışoğlu Süleymanşah*, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2015.
- ŞAHİN, Salih, “Altdigin'den Atınyayla'ya”, *Sultan Şehir Dergisi*, S. 7, Sivas 2008, s. 59-60.
- ŞAHİN, Salih, *Mekan ve İnsaniyla Sivas*, 1.Baskı, Buruciye Yayınları, Sivas 2013.
- TAMER, Aytül, *İrade-i Milliye*, Türkiye Sosyal Tarih Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 2004.
- TOPÇU, Ahmet Semih, *Bozdoğan-Nazilli Nüfus Defterleri -H. 1246- Örnekleminde Ege Nüfus Yapısı*, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak 2015.
- TOSUN, Ramazan, “Milli Mücadele'de Sivas'ın Yeri ve Önemi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XII, S. 34, 1996, s. 67-86.
- TURAN, Osman, “Selçuklular Zamanında Sivas Şehri” *Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Dergisi*, C. 9, S. 4, 1951, s. 447-457.
- TURANLI, Rona, *Malthus'un Nüfus Kuramı ve Az Gelişmiş Ülkelerde Nüfus Sorunu*, İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi İktisat Kürsüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1977.
- Türkçe Sözlük, “Nüfus”, Türk Dil Kurumu, Ankara 1988.

YASAK, İbrahim, KALELİ, Ahmet, *Dünden Bugüne Sivas İli*, 2.Baskı, Seyran Yayınları, Sivas 1988.

YASAK, İbrahim, *Sivas İli*, 1.Baskı, Seyran Yayınları, Sivas 1992.

YÜCEULUĞ, Ratip, *Nüfus Sayımları, Cihandaki Tarihçesi ve Gayesi; Türklerde Nüfus Sayımları ve Tarihçesi; Türkiye'de İstatistik Teşkilatı ve Tarihçesi*, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1947.

C. İNTERNET

<http://www.altinyayla.gov.tr/ilcetarih> e.t 29.05.2019 18:37

<http://www.altinyayla.gov.tr/nufus> e.t 29.05.2019 18:37

<http://www.altinyayla.gov.tr/ulasim> e.t 29.05.2019 18:37

SÖZLÜK¹²²

A‘mâ: Kör

A‘rec: Topal, aksak

Amel-mânde: İş yapamaz hale gelmiş olan, sakat ve hasta

Âmed: Gelme, geliş

Bin: Oğul

Câmi‘: İslâm mâbedi, ibadet yeri olan bina. Cem‘ edici, toplayıcı, içine alan

Cânib: Taraf, cihet, yan

Çift: Bir çift öküz ile bir günde sürülebilen toprak parçası

Çiftlik: Her sene ziraat olunur ve ürün verir iki öküzlük bir çift demektir. İyi yerden yetmiş seksen dönüm ve orta yerden yüz dönüm ve edna (kötü) yerden yüz otuz dönüm araziden ibarettir.

Dergâh: Cenâb-ı Hakk'a ibadet edilen yer, tekke

Ednâ: En aşağı, az, pek az

Efendi: Okuyup yazması olanlara verilen ünvan

Emîn: Kalbinde korku ve endişesi olmayıp rahatta olan, korkusuz. Kendisinden korkulmayan, kendine inanılan, itimat edilen

Etfâl: Çocuklar

Evkâf: Cami, medrese, imaret gibi hayratın idaresine ayrılan arazî, bina ve saire

Evsat: Bir şeyin ortası, orta halli, ortadaki

Evvel: İlk önce

Eyâlet: Bir valinin idaresi altında bulunan memleket

¹²² Ferid Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi, Ankara 2005.

Fakîh: Fıkıh ilmini bilen. Zeki, anlayışlı kimse

Gayrimüslim: Müslüman olmayanlar

Hafid: Torun

Hâne: Ev, evli olanların oluşturduğu en küçük vergi birimi

Hâsıl: Toplanacak verginin tamamı

Hatîb: Söz söyleyen. Cemaate, topluluğa karşı güzel söz söyleyen kimse. Câmî'de müslümanlara dini nasihatlar ve güzel sözlerle hitâbeden vazifeli zat

Hoca: Muallim, efendi, mu'teber ve büyük zât

İbn: Oğul

İcmâl: Kısaca, özet olarak

İmâm: Öne geçmek, önde ve ileride olan, delil ve rehber. Cemaate namaz kıldırın

Karye: Köy

Mecrûh: Yaralı

Meczûb: Deli, divane, mecnun

Mekteb: Yazı yazacak yer, okul

Merkûm: Yazılmış, adı geçmiş

Mescid: Secde edilen yer, namazgâh, Cami yerine kullanılan namaz yeri

Mezbûr: Adı geçen, yukarıda söylenmiş olan

Mezkûr: Zikr olunmuş, adı geçmiş, anılmış

Mufassal: Geniş malumatlı, tafsilatlı

Nâhiye: İdari taksimatta, kazadan küçük, köyden büyük olan yerleşme merkezi

Nefs: Merkez kasaba, şehir

Re‘âya: Hristiyan tebaa, halk. Vergi veren halk

Sancak: Beş on kazalık yerin mutasarrıfı ile sipahisinin kumandanına verilen addır. Osmanlıların ilk zamanlarında beylere yahut hükümdar evlatlarına has olarak verilen mıntikalara "Sancak" denilir, bu sancaklara tasarruf edenlere de "Sancak Beyi" adı verilirdi.

Sânî: İkinci

Sin: Yaş

Şâbb-ı emred: Henüz sakalı bıyığı çıkmamış genç

Tâbi‘: Bağlı

Tahrîr: Yazma, yazılma

Tahsil: İlim öğrenmek veya öğretmek için çalışmak. Vergi toplamak.

Tekâ‘üd: Emekliye ayrılma, emeklilik

Tekke: Tasavvuf düşüncesinin işlendiği ve halka takdim edildiği yerler

Veled: Erkek çocuk, oğlan

Yekçeşm: Tek gözlü

Yekûn: Toplam

Zâviye: Küçük tekke

EKLER
TONUS NÜFUS DEFTERLERİNİN TRANSKİRİPSİYONUNDAN
ÖRNEKLER

2473 NUMARALI TONUS NÜFUS DEFTERİ

Tonus Nahiyesi Nefs-i Tonus Karyesi						
Sıra No	Hane	Aile	Kişisel Özellikleri	Kişi	Yaşı	Açıklama
1	1	1	Orta boylu kır sakallı	Şahveli oğlu İbrahim bin Ali	63	
2		2	Oğlu orta boylu kara sakallı	Ahmed	33	
3		3	Diğer oğlu	Ali	18	
4		4	Diğer oğlu	Mustafa	17	
5		5	Diğer oğlu	Osman	14	
6		6	Diğer oğlu	Halid	10	
7		7	Diğer oğlu	Musa	7	
8		8	Hafidesi (Evlat Torun)	Bekir bin Ahmed	5	
9		9	Diğer oğlu	Mehmed	10	
10	2	1	Uzunca boylu kır sakallı	Muazınoğlu Yasin bin Ali	53	
11		2	Oğlu	Ali	11	
12		3	Diğer oğlu	Seyyid	10	
13		4	Diğer oğlu	Ahmed	7	
14	3	1	Uzunca boylu kumral sakallı	Muazınoğlu Mustafa bin Ali	47	
15	4	1	Kısa boylu ak sakallı	Ömer bin Hacı Ali	75	Yatalak
16	5	1	Uzunca boylu kır sakallı	Hacı Hasan oğlu Hacı Süleyman bin Hacı Hasan	61	

17		2	Oğlu	Hüseyin	4	
18		3	Karındaşı oğlu orta boyu kumral bıyıklı	Mehmed bin Mehmed	31	
19	6	1	Uzunca boylu siyah sakallı	Menra İsmail bin Mehmet Efendi	41	
20	7	1	Uzunca boylu kara sakallı	Ahmed bin Mehmed Efendi	43	
21		2	Oğlu	Ali	10	
22		3	Diğer oğlu	Mehmet	4	
23	8	1	Orta boylu sarı sakallı	Hacı Hüseyin torunu Ömer bin Mehmet	28	
24		2	Oğlu	Mehmet	4	Ayağı Topal
25	9	1	Kısa boylu kumral sakallı	Deli Mehmetoğlu Ömer bin Mehmet	48	
26		2	Kardeşı kısa boylu kumral sakallı	Ömer bin Mehmet	38	
27	10	1	Orta boylu kumral sakallı	Ali bin Hasan	40	İlletli
28		2	Oğlu	Hasan	6	
29		3	Diğer oğlu	Ömer	1	
30	11	1	Uzunca boylu kumral sakallı	Salih bin Mehmed Çukadar	38	Bir Kolu Çolak
31		2	Oğlu	Mustafa	13	
32	12	1	Orta boylu kır sakallı	Halil bin Cerid Osman	58	
33		2	Oğlu	Osman	1	
34		3	Kardeşı orta boylu kara sakallı	Ali bin Cerid Osman	43	

35		4	Oğlu	İsmail	6	
36	13	1	Orta boylu kır sakallı	Hasan Hüseyin bin Hacı Mahmud	41	
37		2	Oğlu	Ahmed	13	
38		3	Diğer oğlu	Mahmud	7	
39		4	Diğer oğlu	Mustafa	6	
40	14	1	Orta boylu kara sakallı	Hacı Memiş torunu Mustafa bin Hasan	40	
41		2	Kardeşi orta boylu kara sakallı	Mehmed bin Hasan	38	İlletli
42		3	Oğlu	Hasan	1	
43	15	1	Karındaşı orta boylu kara sakallı	Yusuf bin Hasan	28	
44	16	1	Orta boylu kırca sakallı	Mehmet bin Yusuf	48	
45		2	Oğlu	Yusuf	8	
46		3	Diğer oğlu	Mehmet	4	
47	17	1	Uzunca boylu kır sakallı	Hüseyin bin Koca Hasan	58	
48		2	Oğlu uzunca boylu kumral sakallı	Hasan	28	
49		3	Diğer oğlu	Ömer	16	
50		4	Diğer oğlu	Osman	13	
51		5	Diğer oğlu	Ebubekir	9	
52	18	1	Orta boylu kır sakallı	Çakır Mehmedoğlu Mustafa bin Osman	48	
53		2	Oğlu	Ebubekir	21	
54		3	Diğer oğlu	Hüseyin	18	
55		4	Kardeşi orta boylu kara sakallı	Ali bin Osman	40	On beş seneden beri sahibi ferraş

						olduğu
56		5	Oğlu	Hasan	6	
57	19	1	Uzun boylu kır sakallı	Yakuboğlu Bekir bin Mahmud	50	
58		2	Oğlu	Osman	21	
59	20	1	Orta boylu az sakallı	Hâmi bin İsmail	63	
60		2	Oğlu	Ali	16	
61		3	Diğer oğlu	Hasan	11	
62		4	Emmisin oğlu	Mehmed bin Hasan	18	Ahraz
63	21	1	Ortanca boylu kumral sakallı	Musa bin Deli Mehmed	58	
64		2	Oğlu	Mehmet	11	
65		3	Diğer oğlu	Mustafa	9	
66		4	Diğer oğlu	Murad	5	
67		5	Diğer oğlu	Ahmed	1	
68	22	1	Orta boylu aksakallı	Baliğ Hasan bin Mustafa	63	
69		2	Oğlu	Mustafa	11	
70	23	1	Orta boylu kır sakallı	Halidoğlu Ahmed bin Mehmed	28	
71		2	Kardeşi	Hasan	17	
72	24	1	Uzun boylu kır sakallı	Karahaliloğlu Halil bin Mehmed	53	
73		2	Oğlu	Osman	27	
74		3	Diğer oğlu	Ömer	17	
75		4	Diğer oğlu	Mustafa	9	
76		5	Hafidi (torun)	Hamza bin Osman	7	
77		6	Diğer oğlu	İbrahim	15	
78	25	1	Orta boylu kumral sakallı	Halis bin Mustafa	43	

79		2	Oğlu	Mustafa	11	
80		3	Diğer oğlu	Salih	8	
81		4	Diğer oğlu	Ali	5	
82	26	1	Orta boylu kır sakallı	Mehmed bin Osman	53	
83		2	Oğlu	Osman	21	
84		3	Diğer oğlu	Ahmed	1	
85	27	1	Uzun boylu kara sakallı	Musa bin Hasan	43	
86		2	Oğlu	Hasan	8	
87		3	Oğlu	Osman	6	
88	28	1	Orta boylu kırca sakallı	Mehmet bin Menra İbrahim	50	
89		2	Oğlu	Mehmet	1	
90	29	1	Uzun boylu kara sakallı	Ali bin Menra İbrahim	43	Çolak
91		2	Oğlu	İbrahim	10	
92	30	1	Uzunca boylu ak sakallı	Koca Halid bin Ömer	73	Alil
93	31	1	Orta boylu kara sakallı	İbrahim bin Ömer	63	
94		2	Oğlu	Murtaza	33	
95	32	1	Uzun boylu ak sakallı	Mehmet bin Ebubekir	73	
96		2	Oğlu orta boylukumral sakallı	Ebubekir	35	
97		3	Hafidi uzun boylu	Şaab Ahmed Ömer	18	
98		4	Diğer hafidi	Mustafa	10	
99		5	Diğer hafidi	Hüseyin	5	
100	33	1	Orta boylu kırca	Hacımehmedoğlu	48	

			sakallı	Osman bin Mustafa		
101		2	Oğlu	Ali	8	
102	34	1	Orta boylu köse sakallı	Veli bin Hacı Osman	28	
103		2	Oğlu	Ali	9	
104		3	Diğer oğlu	Osman	7	
105	35	1	Orta boylu kumral sakallı	Ağcaoğlu Veli bin Osman	38	
106		2	Oğlu	Hasan	13	
107		3	Diğer oğlu	Hüseyin	8	
108		4	Diğer oğlu	Mehmed	6	
109		5	Diğer oğlu	Mustafa	4	
110		6	Kardeşi orta boylu kumral bıyıklı	Ömer bin Mustafa	27	
111		7	Diğer kardeşi uzunca boylu ter bıyıklı	Osman bin Mustafa	23	
112	36	1	Uzun boylu ak sakallı	Hasan bin Hamza	55	
113	37	1	Orta boylu kumral sakallı	Çakırmehmedoğlu Ömer bin Mustafa	43	
114		2	Oğlu	Hasan	11	
115		3	Diğer oğlu	Mustafa	4	
116		4	Kardeşi orta boylu kumral sakallı	Mehmet bin Mustafa	41	
117		5	Oğlu	Osman	7	
118	38	1	Orta boylu kır sakallı	Ömeroğlu Ömer bin Mustafa	63	
119		2	Oğlu	Osman	28	
120		3	Oğlu	Mehmed Mustafa	1	

121		4	Yakını kardeşi oğlu	Halil	12	Divane
122	39	1	Uzunca boylu kumral bıyıklı	Osman bin İnce Osman	28	
123		2	Oğlu	İbrahim	1	
124	40	1	Uzunca boylu kara bıyıklı	Osman Bin eşi Mustafa	33	
125		2	Karındaşı uzunca boylu kara sakallı	Mehmed	31	
126	41	1	Oğlu şabb-ı emred	Mehmed Mustafa bin İbrahim	14	
127		2	Diğer oğlu	Hasan	11	
128		3	Okuyan oğlu kısa boylu ter bıyıklı	Osman bin Halil	23	
129		4	Diğer okuyan oğlu	Halil bin Halil	17	
130	42	1	Orta boyluşabb-ı emred oğlu	Hüseyin bin Hasan	21	
131		2	Karındaşı uzunca boylu kara sakallı	İbrahim	19	
132		3	Diğer karındaşı	Mehmed	14	
133		4	Diğer karındaşı	Ömer	7	
134	43	1	Kısa boylu kumral sakallı	İbrahim bin Osman	42	
135		2	Oğlu	Osman	9	
136		3	Diğer oğlu	Halid	4	
137	44	1	Orta boylu kumral sakallı	Karahaliloğlu Ömer bin Abdulkasım	33	
138	45	1	Uzun boylu ak sakallı	İbrahim bin Deli Halil	63	
139		2	Oğlu	Yusuf	14	
140	46	1	Orta boylu ak sakallı	Antaboğlu Hasan bin Hüseyin	68	

141		2	Oğlu	Mehmed	35	
142		3	Diğer oğlu	Mustafa	14	
143		4	Diğer oğlu	Ali	8	
144	47	1	Orta boylu kırca sakallı	Çolak Osman bin Bekir	58	
145		2	Karınadışı oğlu orta boylu kumral sakallı	İsmail bin Mehmed	43	
146	48	1	Orta boylu şabb-ı emred	Mehmed bin Kel Osman	17	
147	49	1	Orta boylu köse kır sakallı	Kalavizoğlu Hasan bin Ahmed	63	
148		2	Oğlu	Ali	11	
149		3	Diğer oğlu	Ahmed	6	
150		4	Karındaşı oğlu uzunca boylu sarı bıyıklı	Mustafa bin Mehmed	28	
151		5	Oğlu	Veli	5	
152	50	1	Uzun boylu sarı bıyıklı	Mustafa bin Yusuf Ali	30	
153		2	Oğlu	Yusuf Ali	9	
154		3	Diğer oğlu	İbrahim	6	
155	51	1	Orta boylu kır sakallı	Köleoğlu Ahmed bin Mustafa	53	
156		2	Oğlu	Halil İbrahim	6	
157		3	Diğer oğlu	Hamid	1	
158	52	1	Orta boylu kara sakallı	Ali bin Ebubekir	28	
159	53	1	Uzun boylu kır sakallı	Çobluoğlu Hüseyin bin Mehmed	51	
160		2	Oğlu	Ömer	10	

161		3	Diğer oğlu	Hamza	1	
162	54	1	Orta boylu kırca sakallı	Kara Ali bin Menla Abdulrahman	51	
163		2	Oğlu	Abdurrahman	10	
164		3	Diğer oğlu	Hamza	8	
165	55	1	Uzun boylu şabb-1 emred	Ali bin Ömer	18	
166		2	Karındaşı uzunca boylu kara sakallı	Ömer	8	
167		3	Diğer karındaşı	Mehmed	5	
168	56	1	Kısa boylu kumral sakallı	Karahaliloğlu Osman bin Mehmed	43	
169		2	Oğlu	Hasan	11	
170		3	Diğer oğlu	Mehmed	9	
171	57	1	Kısa boylu ak sakallı	Davudoğlu İbrahim bin Mahmud	63	
172	58	1	Kısa boylu kırca sakallı	Eşkiyaoğlu Mehmed bin Osman	61	
173		2	Oğlu	İsmail	7	
174	59	1	Oğlu	Mehmed bin Hamza	7	
175	60	1	Kısa boylu kırca sakallı	Savanoğlu Ömer bin Osman	73	Mecruh
176		2	Oğlu	Ali	4	
177		3	Uzunca boylu kumral sakallı	Mehmed bin Ali	53	
178	61	1	Uzunca boylu kumral sakallı	Delioğlanoğlu Osman bin İsmail	45	
179		2	Oğlu ahmed	Ahmed	9	
180		3	Karındaşı orta boylu kara sakallı	Mehmed bin İsmail	35	
181		4	Diğer karındaşı	İsmail bin İsmail	28	

			uzun boylu sarı sakallı			
182		5	Oğlu mehmed	Mehmed	3	
183		6	Diğer oğlu	Ömer	1	
184	62	1	Uzunca boylu ter bıyıklı	Mustafa bin Süleyman	29	
185		2	Oğlu	Selvan	7	
186		3	Yakını oğlu	Mustafa bin Abdullah	13	
187	63	1	Orta boylu kumral sakallı	Mustafa bin Kenan	38	
188		2	Oğlu	Kenan	6	
189	64	1	Orta boylu ak sakallı	Çiloğlanın Mehmed bin Hamza	68	
190		2	Oğlu	Ömer	17	
191		3	Diğer oğlu	Mustafa	16	
192		4	Diğer oğlu	Hamza	6	
193	65	1	Orta boylu kumral sakallı	Süleyman bin Köse Mehmed	35	
194		2	Oğlu	Ahmed	3	
195	66	1	Uzun boylu kumral sakallı	Osman bin Emin	37	
196		2	Oğlu	Ebubekir	9	
197		3	Diğer oğlu	Mustafa	4	
198		4	Diğer oğlu	Yusuf	1	
199	67	1	Orta boylu kumral sakallı	Mustafa bin Köçek Osman	43	
200		2	Oğlu	Ömer	16	
201		3	Diğer oğlu	Yusuf	9	
202		4	Diğer oğlu	Osman	5	
203		5	Diğer oğlu	Salih	4	
204	68	1	Uzun boylu kumral	Kökevelioğlu Ömer	43	

			sakallı	bin Hüseyin		
205		2	Oğlu	Musa	16	
206		3	Diğer oğlu	Mustafa	11	Topal
207		4	Diğer oğlu	Hüseyin	1	
208	69	1	Orta boylu ter bıyıklı	Mustafa bin Kara Mehmed	16	Yetim
209	70	1	Orta boylu kumral sakallı	Mandunoğlu İbrahim bin Mehmed	50	
210		2	Oğlu	Ali	12	
211			Diğer oğlu	Mehmed	7	
212	71	1	Orta boylu kara sakallı	Alikethüdaoğlu Hüseyin bin İsmail	48	
213		2	Karındaşı	Osman	20	
214	72	1	Uzun boylu kumral sakallı	Seyyid Mehmed bin Kethüda Mehmed	38	Karye-İ Mezburda Olan Camii Şerifin Ezan Müezini Olduğu
215		2	Oğlu	Mehmed	18	
216	73	1	Orta boylu ter bıyıklı	Halil bin Ali Baz	22	
217	74	1	Orta boylu köse sakallı	Ahmed bin Abdurrahman	48	Karye-İ Mezburda Olan Camii Şerifin Müzeni Sani Olduğu
218		2	Oğlu hafız	Abdullah	25	
219		3	Diğer oğlu	Monla Davud	9	
220	75	1	Uzunca boylu kırca sakallı	Hasan Efendi bin Abidin	53	Karye-İ Mezburda

						Olan Camii Şerifde Hutbeci Olduğu
221		2	Oğlu	İsmail	21	
222	76	1	Orta boylu kumral sakallı	Monla Ali bin Ahmed	38	Karye-İ Mezburda Olan Camii Şerifi Camii Müvezini Olduğu
223		2	Oğlu	Murtaza	6	
224		3	Karındaşı oğlu	İbrahim bin Hasan	6	
225		4	Karındaşı	Mustafa	5	
226		77	1	Orta boylu kırca sakallı	Mustafa Efendi bin Halil	63
227	2		Oğlu	Halil	21	
228	3		Diğer oğlu	Hasan	1	
229	78		1	Orta boylu köse sakallı	Mustafa bin Hacı Ömer	25
230		2	Oğlu	Mehmed	4	
231		3	Diğer oğlu	Ömer	1	
232	79	1	Uzunca boylu köse sakallı	Hasan bin Köle Osman	33	
233		2	Oğlu	Osman	3	
234		3	Diğer oğlu	Mehmed	6	
235	80	1	Orta boylu ter bıyıklı	Ebu Yusuf bin Mikdad	28	
236		2	Karındaşı	Halil	19	

237		3	Diğer karındaşı	Mikdad	10	
238	81	1	Orta boylu ak sakallı	Karabağdatoğlu Hacı Hüseyin bin Hüseyin	85	
239		2	Oğlu ter bıyıklı	Mustafa	25	
240		3	Diğer oğlu	Mehmed	23	
241	82	1	Orta boylu kumral sakallı	Kalavizoğlu Süleyman bin Ömer	28	
242	83	1	Orta boylu kır sakallı	Çorbacıoğlu Hüseyin bin Mahmud	48	
243	84	1	Orta boylu kır sakallı	Mahmudoğlu Mesud bin Ali	53	Barmağı Sakat
244		2	Oğlu	Mehmed	11	
245	85	1	Uzun boylu köse sakallı	Hacımahmudoğlu İbrahim bin Ali	33	
246		2	Oğlu	Ali	7	
247		3	Diğer oğlu	Ebu Bekir	4	
248	86	1	Uzun boylu kara sakallı	Hacı bin Bilal	28	
249		2	Oğlu	Ali	3	
250	87	1	Orta boylu kara sakallı	Mustafa bin Monla Abdurrahman	33	
251		2	Oğlu	Hacı	3	
252	88	1	Uzun boylu ak sakallı	Safioğlu Hacı bin Bekir	53	
253		2	Oğlu	Ebubekir	16	
254		3	Diğer oğlu	Hüseyin	11	
255		4	Diğer oğlu	Ali	8	
256		5	Diğer oğlu	Osman	6	
257		6	Diğer oğlu	Hasan	3	
258	89	1	Kısa boylu kırca sakallı	Topuzoğlu Ömer bin Ebubekir	53	

259		2	Oğlu	Ebubekir	23	
260		3	Diğer oğlu	Mehmed	15	
261		4	Diğer oğlu	Hasan	7	
262	90	1	Orta boylu	Mehmed bin Mehmed	15	Yetim
263	91	1	Uzun boylukara bıyıklı	Çortanoğlu Mehmed bin Mehmed	28	
264		2	Karındaşı	Ahmed	18	
265	92	1	Orta boylu kara sakallı	Mustafa bin Karagöz	63	Çolak Ve Sail
266		2	Oğlu	Mustafa	8	
267	93	1	Orta boylu şabb-1 emred	Ali bin Abdullah	18	
268		2	Karındaşı	Abdullah	13	
269	94	1	Uzun boylu şabb-1 emred	İsmail bin Yusuf	21	Bi-kes Olduğu
270	95	1	Reyhanlı oğlu	Hüseyin bin Ali	12	Yetim
271	96	1	Kısa boylu ak sakallı	Süleyman bin Kadı Mehmed	73	
272		2	Oğlu	Mehmed	22	
273		3	Diğer oğlu	Mustafa	1	
274	97	1	Kısa boylu ak sakallı	Hamza bin Ali	73	
275		2	Oğlu	Ali	35	
276		3	Diğer oğlu	Halil	9	
277		4	Diğer oğlu	Hamza	1	
278	98	1	Orta boylu kumral sakallı	Osman bin Kuyucu Osman	38	
279		2	Karındaşı	Mehmed	13	

2475 NUMARALI TONUS NÜFUS DEFTERİ

Patır Kızılca Viran Tâbi'-i Tonus						
Sıra No	Hane No	Aile Sırası	Kişisel Özellikleri	Kişi	Yaşı	Açıklama
1	1	1	Orta boylu kır sakallı	Çavuşoğlu Serkis veledi Manik		
2		2	Oğlu	Tavit	10	
3		3	Diğer oğlu	Simon	6	
4		4	Diğer oğlu	Artin	3	
5	2	1	Orta boylu kırca sakallı	Aragil veledi Kivrik	35	
6		2	Oğlu orta boylu ter bıyıklı	Karabit	15	
7		3	Karındaşı orta boylu kara sakallı	Panus veledi Manik	29	
8		4	Oğlu	Donik	10	
9		5	Diğer karındaşı orta boylu ter bıyıklı	Poğos veledi Manik	25	
10	3	1	Orta boylu ak sakallı	Keşişoğlu Erut veledi Milkon	70	Amel mande
11		2	Diğer oğlu ter bıyıklı	Kaluk	18	
12		3	Karındaşı oğlu	Karabit	5	
13	4	1	Uzun boylu kırca sakallı	Agob veledi Mardoros	35	
14		2	Oğlu	Ohans	3	
15		3	Diğer oğlu	Haçik	1	
16		4	Kayınbabası orta	Mardoros veledi	70	Amel mande

			boy lu ak sakallı	Aragil		
17		5	Oğlu ter bıyıklı	Aragil	20	
18	5	1	Orta boylu sarı sakallı	Mudanyalı Haçar veledi Kaluk	35	
19		2	Oğlu	Markos	18	
20		3	Karındaşı uzun boylu sarı bıyıklı	Mardoros veledi Kaluk	25	
21		4	Oğlu	Kaluk	1	
22		6	1	Uzun boylu kırca sakallı	Aleksan veledi Kukas	70
23	2		Babası kısa boylu ak sakallı	Kukas veledi Kabik	75	Alil
24	3		Emmisi orta boylu ak sakallı	Kirkor veledi Kabik	81	Amel mande
25	7	1	Uzun boylu sarı bıyıklı	Babik veledi Kirkor	27	
26		2	Diğer oğlu	Kirkor	2	
27		3	Orta boylu sarı sakallı	Artin veledi Kirkor	30	
28		4	Oğlu	Manik	13	
29		5	Diğer oğlu	Agob	3	
30	8	1	Orta boylu sarı bıyıklı	Ziron veledi Artin	25	
31		2	Oğlu	Vartavar	4	
32		3	Diğer oğlu	Nazit	3	
33	9	1	Uzun boylu ak sakallı	Tavit veledi Mardoros	65	
34		2	Diğer oğlu orta boylu kara bıyıklı	Ovakim	20	
35		3	Diğer oğlu ter bıyıklı	Karabit	18	

36		4	Diğer oğlu ter bıyıklı	Panos	16	
37		5	Diğer oğlu	Kapril	12	
38		6	Diğer oğlu	Mardoros	1	
39	10	1	Orta boylu kır sakallı	Ağya veledi Mardoros	50	
40		2	Oğlu	Abraham	3	
41		3	Diğer oğlu	Zadik	2	
42		4	Diğer oğlu	Agob	1	
43	11	1	Orta boylu kumral sakallı	Karabit veledi Manik	30	
44	12	1	Orta boylu ak sakallı	Milkon veledi Agob	80	
45		2	Oğlu orta boylu kara bıyıklı	Aragil	27	
46		3	Diğer oğlu ter bıyıklı	Agob	15	
47		4	Diğer oğlu	Mardoros	8	
48		5	Diğer oğlu	Donik	3	
49	13	1	Uzun boylu kara bıyıklı	Cidikoğlu Donik veledi Manik	30	
50		2	Oğlu	Kazer	1	
51	14	1	Uzun boylu kara bıyıklı	Kirih veledi Manik	30	
52		2	Oğlu	Kaluk	9	
53	15	1	Orta boylu kara bıyıklı	Serkis veledi Mursiye Haçik	30	
54		2	Oğlu	Poğos	7	
55		3	Diğer oğlu	Kaluk	3	
56		4	Karındaşı orta boylu	Agob veledi Serkis	25	

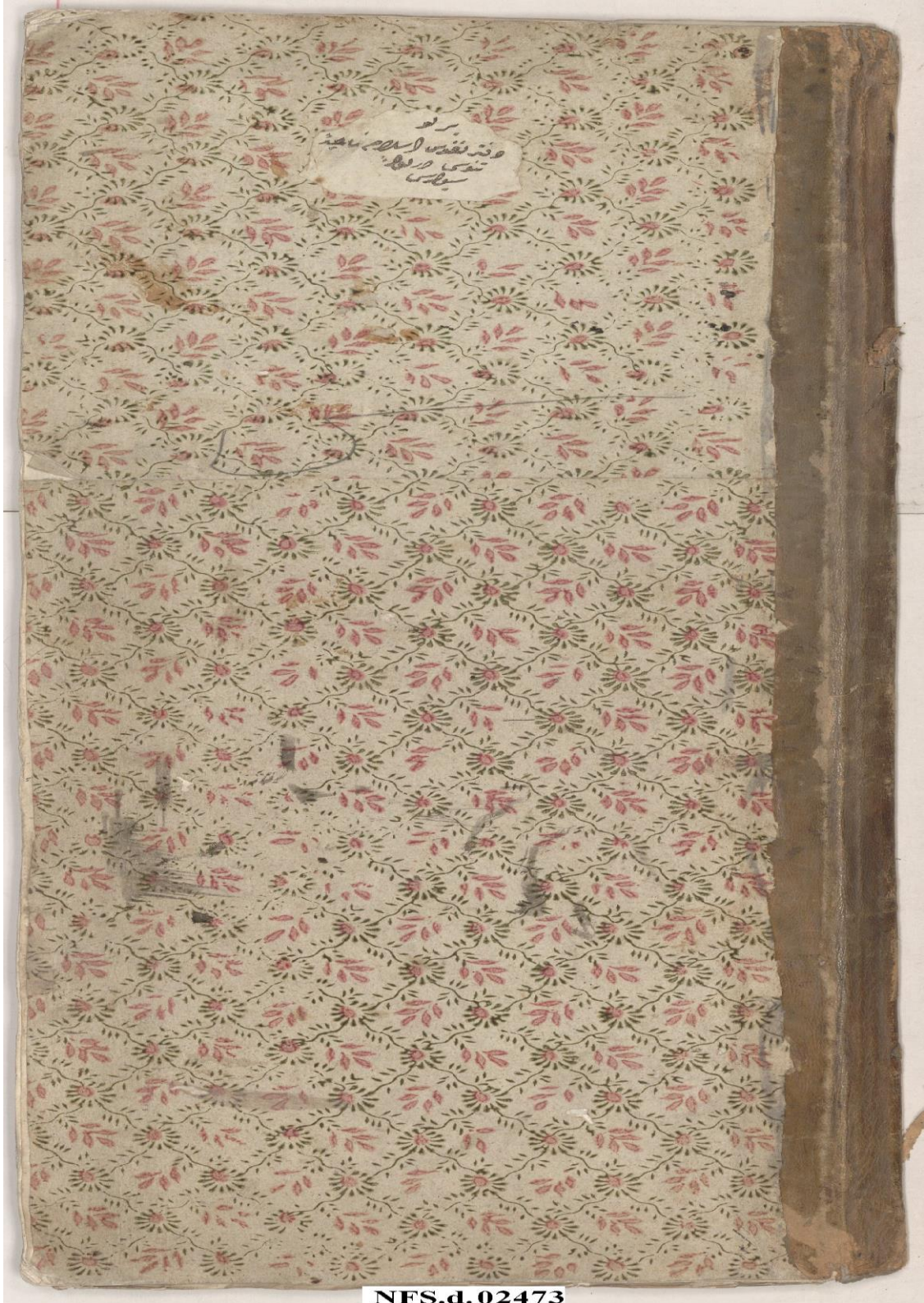

			sarı bıyıklı			
57		5	Diğer karındaşı orta boylu ter bıyıklı	Mardoros veledi Serkis	15	
58	16	1	Orta boylu kır sakallı	Kamerioğlu Serkis veledi Babik	50	
59		2	Oğlu ter bıyıklı	Hempar	15	
60		3	Diğer oğlu ter bıyıklı	Osib	17	
61		4	Diğer oğlu	Merat	9	
62		5	Diğer oğlu	Karabit	3	
63		17	1	Orta boylu sarı bıyıklı	Hempar veledi İgya	30
64	2		Oğlu	Üseb	1	
65	3		Karındaşı orta boylu ter bıyıklı	Mardoros veledi İgya	17	
66	18	1	Orta boylu sarı sakallı	Mursiye Serkis veledi Oyer	30	
67		2	Oğlu	Markar	9	
68		3	Diğer oğlu	Kirkor	7	
69		4	Orta boylu kara sakallı	Vatan veledi Oyer	40	
70		5	Oğlu	Tanil	4	
71		6	Uzun boylu sarı bıyıklı	Toros veledi Oyer	30	
72		7	Oğlu	Siron	5	
73		8	Orta boylu sarı bıyıklı	Haçador veledi Oyer	25	
74	19	1	Uzun boylu kır sakallı	Toros veledi Babik	50	

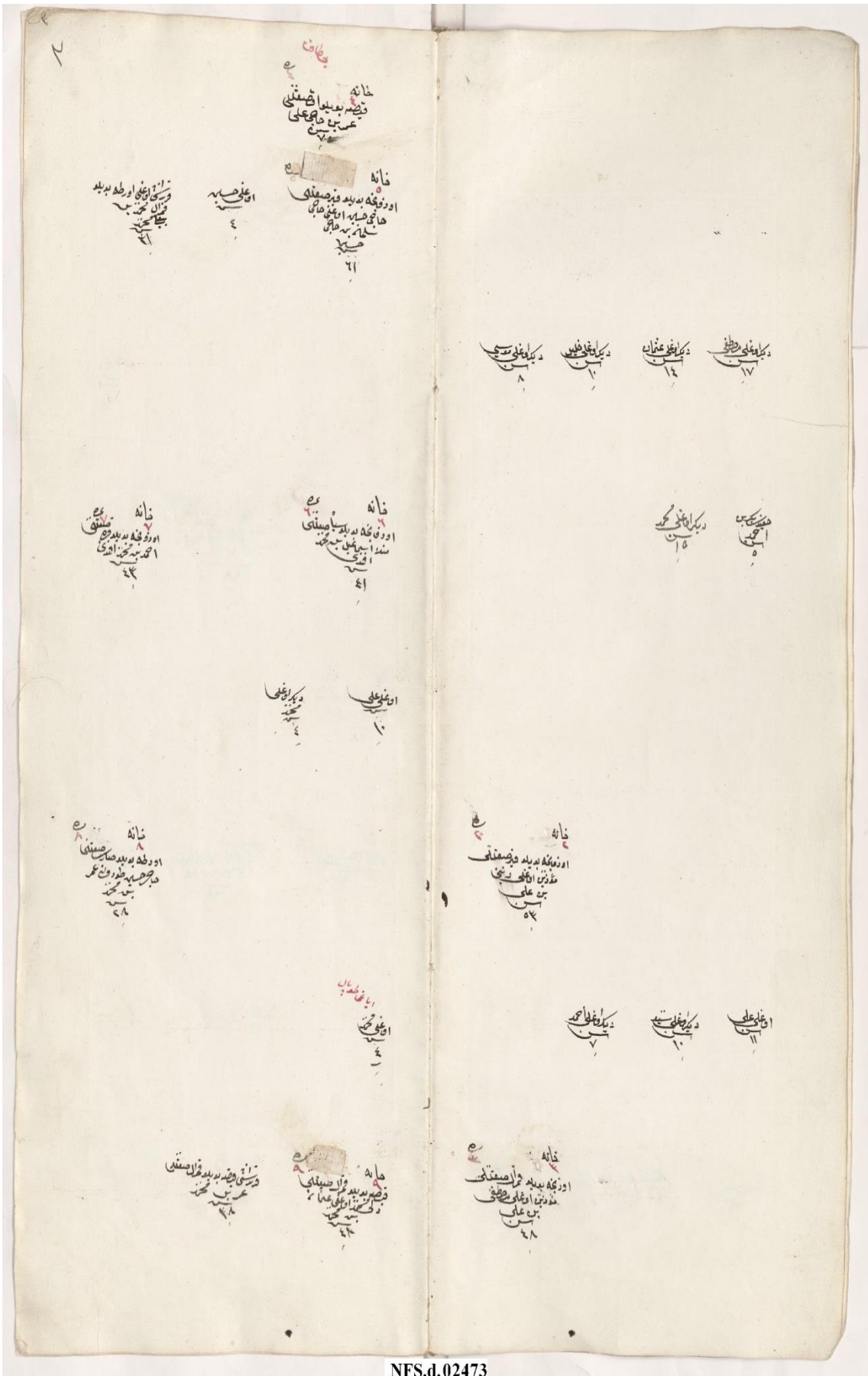
75		2	Oğlu uzun boylu kara bıyıklı	Manik	27	
76		3	Diğer oğlu orta boylu kara bıyıklı	Ohanis	20	
77		4	Oğlu	Norsis veledi Manik	4	
78		5	Diğer oğlu	İgina	2	
79		6	Uzun boylu kara bıyıklı	Mardoros	19	
80		7	Karındaşı	Kirih veledi Toros	14	
81		8	Diğer karındaşı	Etam	5	
82		9	Orta boylu kara bıyıklı	Parsıh	30	
83		10	Oğlu	Minas	15	
84		11	Diğer oğlu	Ovakim	4	
85		12	Diğer oğlu	Donik veledi Parsıh	3	
86		13	Diğer oğlu	Tirtad	2	
87		1	Orta boylu sarı bıyıklı	Abkar veledi Mardoros	30	
88		2	Oğlu	Boğos	6	
89		3	Diğer oğlu	Kaluk	4	
90	20	4	Karındaşı orta boylu sarı bıyıklı	Abkar veledi Mardoros	30	
91		5	Diğer karındaşı orta boylu ter bıyıklı	Mardoros veledi Serkis	19	
92		1	Kısa boylu ak sakallı	Kirter Serkis veledi Norsiz	50	
93	21	2	Oğlu	Kirtor	3	
94		3	Diğer oğlu	Ohan	2	

DEFTERLERİN ORJİNAL GÖRÜNTÜLERİNDEN ÖRNEKLER

2473 Numaralı Nüfus Defterinden Örnekler

NFS.d.02473

دیکرا علی رضی
۶

ای علی
۶

فانہ
اور طہ بدیدہ واصلی
علی
۶

دیکرا علی
۶

فانہ
اور طہ بدیدہ واصلی
علی
۶

فانہ
اور طہ بدیدہ واصلی
علی
۶

فانہ
اور طہ بدیدہ واصلی
علی
۶

فانہ
اور طہ بدیدہ واصلی
علی
۶

فانہ
اور طہ بدیدہ واصلی
علی
۶

ای علی
۶

فانہ
اور طہ بدیدہ واصلی
علی
۶

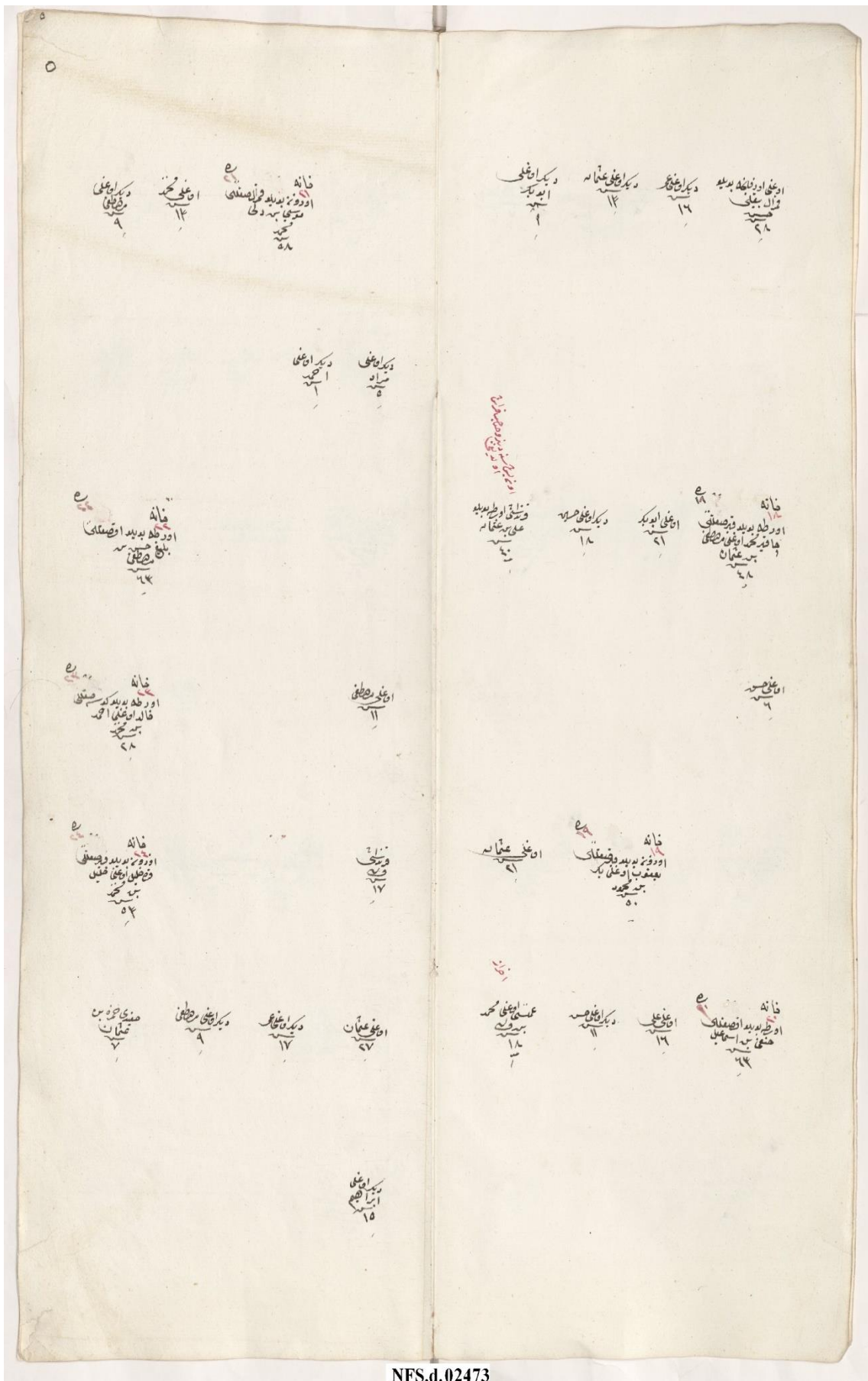
ای علی
۶

دیکرا علی محمد
۶

ای علی احمد
۶

فانہ
اور طہ بدیدہ واصلی
علی
۶

فانہ
اور طہ بدیدہ واصلی
علی
۶

خانہ
اور دوزخ بدیدہ فرزند صلیبی
مسیحی بدی
۵۸
دیکر اونی
۹
ان غلی محمد
۱۴

اور علی اور فاطمہ بدیدہ
۶۸
دیکر اونی
۱۶
دیکر اونی عثمانہ
۱۴
دیکر اونی
۱

دیکر اونی
۱
دیکر اونی
۵

خانہ
اور طہ بدیدہ اور صلیبی
بلخ مسیحی
۶۴

خانہ
اور طہ بدیدہ اور صلیبی
۶۸
دیکر اونی
۶۱
دیکر اونی
۱۸
اور طہ اور طہ بدیدہ
علی بد عثمانہ
۱۸

خانہ
اور طہ بدیدہ اور صلیبی
فالد اور غلی احمد
۶۸

اور غلی
۱۱

اور غلی
۶

خانہ
اور دوزخ بدیدہ اور صلیبی
۶۴

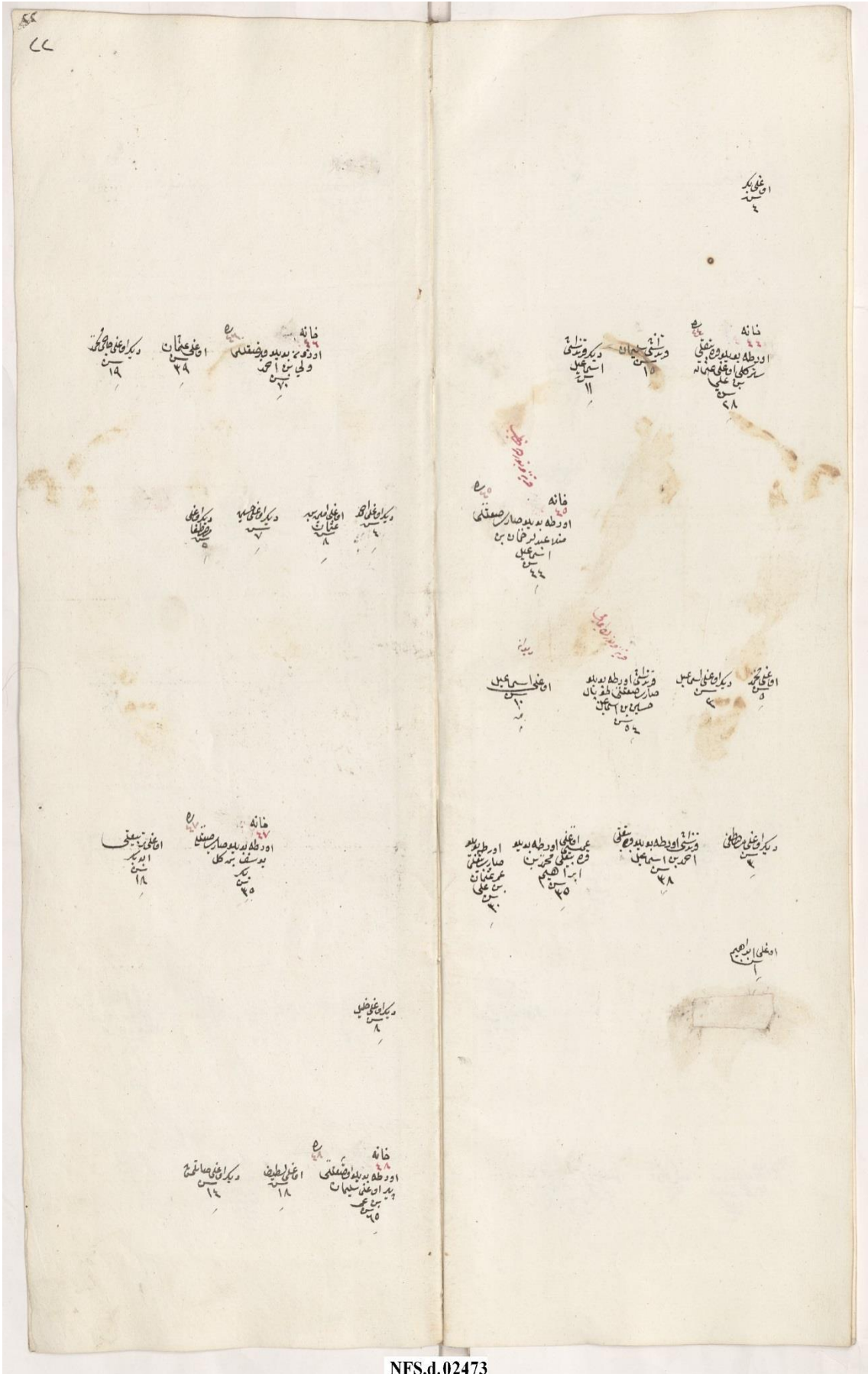
اور غلی
۱۷

خانہ
اور دوزخ بدیدہ اور صلیبی
۶۴
اور غلی عثمانہ
۶۱

دیکر اونی عثمان
۱۷
دیکر اونی
۹
صلیبی احمد بن
۶

خانہ
اور طہ بدیدہ اور صلیبی
۶۴
اور غلی
۱۶
دیکر اونی
۱۸
اور غلی عثمانہ
۶۱

دیکر اونی
۱۵

اغلی
۲

خانه
۱۰
اورطه بدو صدارت
سید علی
۱۸

خانه
۱۰
اورطه بدو صدارت
اسم
۱۱

خانه
۱۰
اورطه بدو صدارت
غلام
۱۸

خانه
۱۰
اورطه بدو صدارت
اسم
۱۱

خانه
۱۰
اورطه بدو صدارت
اسم
۱۱

خانه
۱۰
اورطه بدو صدارت
اسم
۱۱

خانه
۱۰
اورطه بدو صدارت
اسم
۱۱

خانه
۱۰
اورطه بدو صدارت
اسم
۱۱

اغلی
۲

اغلی
۲

خانه
۱۰
اورطه بدو صدارت
اسم
۱۱

اورطه بدید و صمدی
 اورطه بدید و صمدی
 اورطه بدید و صمدی
 اورطه بدید و صمدی

خانہ
 اورطه بدید و صمدی
 اورطه بدید و صمدی
 اورطه بدید و صمدی

خانہ
 اورطه بدید و صمدی
 اورطه بدید و صمدی
 اورطه بدید و صمدی

خانہ
 اورطه بدید و صمدی
 اورطه بدید و صمدی
 اورطه بدید و صمدی

خانہ
 اورطه بدید و صمدی
 اورطه بدید و صمدی
 اورطه بدید و صمدی

خانہ
 اورطه بدید و صمدی
 اورطه بدید و صمدی
 اورطه بدید و صمدی

خانہ
 اورطه بدید و صمدی
 اورطه بدید و صمدی
 اورطه بدید و صمدی

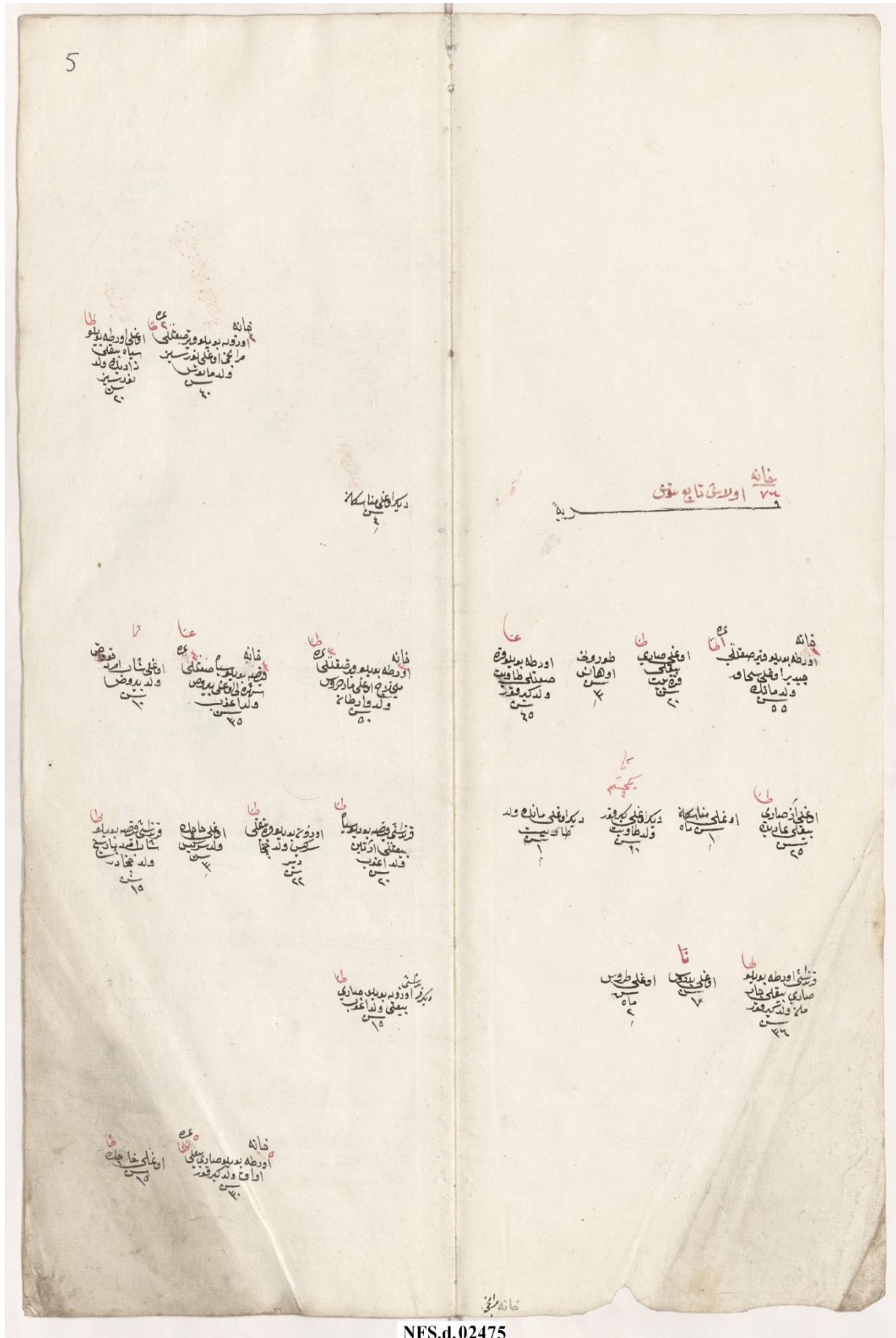
خانہ
 اورطه بدید و صمدی
 اورطه بدید و صمدی
 اورطه بدید و صمدی

باب اولی تا بیستون

خانہ

2475 Numaralı Nüfus Defterinden Örnekler

خانہ
اور وہ بولے
وہی اور وہ بولے

خانہ
اور وہ بولے
وہی اور وہ بولے

خانہ
اور وہ بولے
وہی اور وہ بولے

خانہ
اور وہ بولے
وہی اور وہ بولے

خانہ
اور وہ بولے
وہی اور وہ بولے

خانہ
اور وہ بولے
وہی اور وہ بولے

خانہ
اور وہ بولے
وہی اور وہ بولے

خانہ
اور وہ بولے
وہی اور وہ بولے

خانہ
اور وہ بولے
وہی اور وہ بولے

خانہ
اور وہ بولے
وہی اور وہ بولے

خانہ
اور وہ بولے
وہی اور وہ بولے

خانہ
اور وہ بولے
وہی اور وہ بولے

خانہ
اور وہ بولے
وہی اور وہ بولے

وہی اور وہ بولے

خانہ
 اودوہ بدیلو و صغلی
 اوغلی حام
 ولدینغ
 ۳۰

خانہ
 و صغ بدیلو و صغلی
 نودوہ اوغلی
 کوروز ولد
 علیت
 ۳۱

خانہ
 باکی و صغ بدیلو و صغلی
 علیت و ولد کوش
 ۳۲

خانہ
 اوغلی دیاب ولد
 اوھانی
 ۳۳

خانہ
 و صغ بدیلو و صغلی
 اودوز بدیلو
 و صغلی
 اودوز بدیلو
 و صغلی
 ۳۴

خانہ
 و صغ بدیلو و صغلی
 اودوز بدیلو
 و صغلی
 اودوز بدیلو
 و صغلی
 ۳۵

خانہ
 اودوہ بدیلو و صغلی
 کوش اوغلی مانج
 و ولد اصاور
 ۳۶

خانہ
 و صغ بدیلو و صغلی
 کوش اوغلی مانج
 و ولد اصاور
 ۳۷

خانہ
 اوغلی او و طر بدیلو
 اوھانی
 ۳۸

خانہ
 اوغلی او و طر بدیلو
 اوھانی
 ۳۹

خانہ
 او و طر بدیلو و صغلی
 اوھانی
 ۴۰

خانہ
 او و طر بدیلو و صغلی
 اوھانی
 ۴۱

خانہ
 او و طر بدیلو و صغلی
 اوھانی
 ۴۲

خانہ
 او و طر بدیلو و صغلی
 اوھانی
 ۴۳

خانہ
 و صغ بدیلو و صغلی
 اوغلی او و
 ولد بوغھا
 ۳۴

خانہ
 او و طر بدیلو و صغلی
 اوھانی
 ۳۵

خانہ
 او و طر بدیلو و صغلی
 اوھانی
 ۳۶

خانہ
 او و طر بدیلو و صغلی
 اوھانی
 ۳۷

خانہ
 او و طر بدیلو و صغلی
 اوھانی
 ۳۸

خانہ
 او و طر بدیلو و صغلی
 اوھانی
 ۳۹

خانہ
 او و طر بدیلو و صغلی
 اوھانی
 ۴۰

خانہ
 او و طر بدیلو و صغلی
 اوھانی
 ۴۱

خانہ
 او و طر بدیلو و صغلی
 اوھانی
 ۴۲

خانہ
 او و طر بدیلو و صغلی
 اوھانی
 ۴۳

خانہ
 او و طر بدیلو و صغلی
 اوھانی
 ۴۴

خانہ
 او و طر بدیلو و صغلی
 اوھانی
 ۴۵

خانه قمار و تابه سوزی
دیر او غلام مار قمار

دیر او غلام مار قمار

خانه او رطله بدیدو قشقه
دیر او غلام مار قمار

خانه او رطله بدیدو قشقه
دیر او غلام مار قمار

دیر او غلام مار قمار

خانه او رطله بدیدو قشقه
دیر او غلام مار قمار

خانه او رطله بدیدو قشقه
دیر او غلام مار قمار

خانه او رطله بدیدو قشقه
دیر او غلام مار قمار

خانه او رطله بدیدو قشقه
دیر او غلام مار قمار

خانه او رطله بدیدو قشقه
دیر او غلام مار قمار

دیر او غلام مار قمار

خانه او رطله بدیدو قشقه
دیر او غلام مار قمار

خانه او رطله بدیدو قشقه
دیر او غلام مار قمار

دیر او غلام مار قمار

د کړي وځي
وړنځي او وړوډ بويو
وړنځي او وړوډ بويو
وړنځي او وړوډ بويو
وړنځي او وړوډ بويو

فانه
او وړوډ بويو وړنځي
يار وړوډ بويو وړنځي
وړنځي او وړوډ بويو

او وړوډ بويو وړنځي

فانه
او وړوډ بويو وړنځي
او وړوډ بويو وړنځي

او وړوډ بويو وړنځي

فانه
او وړوډ بويو وړنځي
او وړوډ بويو وړنځي

او وړوډ بويو وړنځي

او وړوډ بويو وړنځي

او وړوډ بويو وړنځي

فانه
او وړوډ بويو وړنځي
او وړوډ بويو وړنځي

او وړوډ بويو وړنځي

او وړوډ بويو وړنځي

او وړوډ بويو وړنځي

او وړوډ بويو وړنځي

او وړوډ بويو وړنځي

او وړوډ بويو وړنځي

او وړوډ بويو وړنځي

او وړوډ بويو وړنځي

او وړوډ بويو وړنځي

او وړوډ بويو وړنځي

او وړوډ بويو وړنځي

او وړوډ بويو وړنځي

فانه
او وړوډ بويو وړنځي
او وړوډ بويو وړنځي

او وړوډ بويو وړنځي

او وړوډ بويو وړنځي

فانه
او وړوډ بويو وړنځي

3834 Numaralı Nüfus Defterinden Örnekler

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

Handwritten Ottoman population registers (nüfus defterleri) on two pages. The right page is numbered '2' and the left page is numbered '3'. The entries are organized into columns and rows, with names and family details written in Ottoman script. Some entries include numerical data, possibly representing family size or tax status. There are several circular stamps or seals on the right page, including one near the top right and another near the bottom right. The text is densely packed and written in a cursive hand.

The right page (numbered 2) has a header "با عزا و ندرت" and "ملک ارضیات". It contains several entries with names like "خانم کشته" and "خانم کشته". There are also some numerical entries and a small table-like structure at the top right.

The left page (numbered 3) contains similar entries, with names like "خانم کشته" and "خانم کشته". It also includes numerical entries and some family details.

At the bottom of both pages, there are circular stamps or seals, likely official marks of the archive or the defter's authority.

Handwritten Ottoman Turkish genealogical records on two pages, numbered 6 and 7. The text is arranged in columns and includes names, titles, and dates. It features several circular stamps, likely official seals, and two tables of numbers. The right page (6) has a table with columns for 'اعتماد', 'اوسط', and 'ادنا', with values like 1400, 1000, and 500. The left page (7) has a similar table with values like 1000, 500, and 500. The text is written in a cursive script typical of Ottoman documents.

Handwritten manuscript page with two columns of text. The page is numbered '9' at the top center and '8' at the top right. The text is written in Ottoman Turkish script, featuring a mix of black and red ink. The entries are organized into columns, with some entries starting with a red letter 'ط' (Ta) and others with a black letter 'ط' (Ta). The text appears to be a list or a series of entries, possibly related to a historical record or a collection of names. The handwriting is dense and fills most of the page area.

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARŞIVI DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

Handwritten Ottoman Turkish text, likely a financial or administrative record, covering approximately 80 entries across two pages. The text is written in a cursive style and includes various titles and numerical values.

الاول	.....
ثاني	.....
اربع	.....
اربع	.....
ادنا	.....
	.....
	.....

.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

13

	۱۰۸۴۰	۱۰۸۴۰
۰۱۶	۰۱۶	۰۱۶
۴۷۶	۴۷۶	۴۷۶
۸۴	۸۴	۸۴
۵۶۸	۵۶۸	۵۶۸
۱۹۶۰	۱۹۶۰	۱۹۶۰
۱۹۶۰	۱۹۶۰	۱۹۶۰

اشبه مؤلفه دفتر نظام اولدی اوزده ستم نین کاسمه اوله بجا نکه طومر بطنه و عمل
مانه انظره ز ما علی بر مطب بحیر جدید برک و با لحن اولم ره موجود اوران رخا با نکه آختا
فایزه کوره اکتیقه النقی اکتیقه سینه نحیه اوز هرمد اعلا هر بفره جتمن اوج اولم سکه
اکچ ادا اولور حیر ندرنج افع رره اولور مبنوع نکه انماز سازم می اونه البی بکه اکتیقه
التمه و فیه بلخ اوسته اولمکه اشبه کله سنج و بیبرک و غیر فیضیا

12

و قضا و مندر کلمت کاد ایمنه رعایا یه صرف اضحانه جنم اولور اکتیقه
ط ط ط
کوندلو طو ویه ویشی مری کوندلو کیرتا و غنی کوندلو خذ ککار اغصیا
ولدا اغصیا اغصیا و غنی و غنی و غنی ولد کیر و قدر

ط ط ط
کوندلو کیرتا و غنی کوندلو کیرتا و غنی کوندلو کیرتا و غنی
ولدا کیرتا و غنی ولدا کیرتا و غنی ولدا کیرتا و غنی

ط ط ط
کوندلو کیرتا و غنی کوندلو کیرتا و غنی کوندلو کیرتا و غنی
ولدا کیرتا و غنی ولدا کیرتا و غنی ولدا کیرتا و غنی

ط ط ط
کوندلو کیرتا و غنی کوندلو کیرتا و غنی کوندلو کیرتا و غنی
ولدا کیرتا و غنی ولدا کیرتا و غنی ولدا کیرتا و غنی

ط ط ط
کوندلو کیرتا و غنی کوندلو کیرتا و غنی کوندلو کیرتا و غنی
ولدا کیرتا و غنی ولدا کیرتا و غنی ولدا کیرتا و غنی

ط ط ط
کوندلو کیرتا و غنی کوندلو کیرتا و غنی کوندلو کیرتا و غنی
ولدا کیرتا و غنی ولدا کیرتا و غنی ولدا کیرتا و غنی

ط ط ط
کوندلو کیرتا و غنی کوندلو کیرتا و غنی کوندلو کیرتا و غنی
ولدا کیرتا و غنی ولدا کیرتا و غنی ولدا کیرتا و غنی

ط ط ط
کوندلو کیرتا و غنی کوندلو کیرتا و غنی کوندلو کیرتا و غنی
ولدا کیرتا و غنی ولدا کیرتا و غنی ولدا کیرتا و غنی

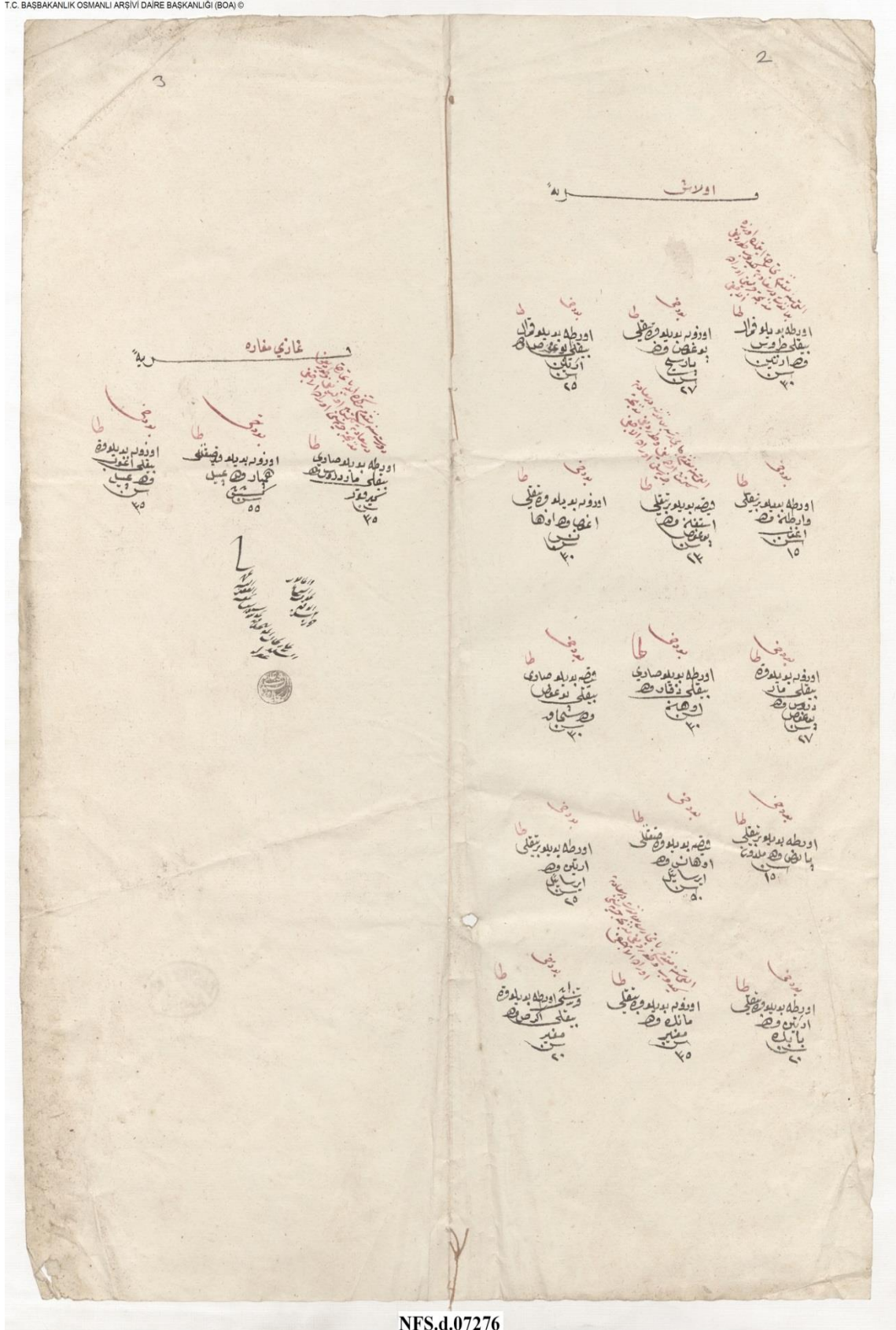
ط ط ط
کوندلو کیرتا و غنی کوندلو کیرتا و غنی کوندلو کیرتا و غنی
ولدا کیرتا و غنی ولدا کیرتا و غنی ولدا کیرتا و غنی

	۱۰۸۴۰	۱۰۸۴۰
۰۱۶	۰۱۶	۰۱۶
۴۷۶	۴۷۶	۴۷۶
۸۴	۸۴	۸۴
۵۶۸	۵۶۸	۵۶۸
۱۹۶۰	۱۹۶۰	۱۹۶۰
۱۹۶۰	۱۹۶۰	۱۹۶۰

7276 Numaralı Nüfus Defterinden Örnekler

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Nusret KARATAŞ

Doğum Yılı ve Yeri: 1988 Sivas

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Celal Bayar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrenimi:

- Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Tarih Eğitimi (Tezsiz Yüksek Lisans)
- Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı

Yabancı Dili:

Bilimsel Faaliyetleri:

İş Deneyimi:

- MEB Oltu Lisesi Tarih Öğretmeni 2011
- MEB Suşehri Farabi Mesleki Ve Teknik Anadolu Lisesi Tarih Öğretmeni 2011-2016
- MEB Yıldızeli Anadolu İmam Hatip Lisesi Müdür Başyardımcısı 2016-

İletişim

E-Posta Adresi: nusretk58@gmail.com